

LES DONES AL MERCAT DE TREBALL **DE LES ILLES BALEARS (2003-2007)**

A continuació incloem l'estudi "Les dones al mercat de treball de les Illes Balears (2003-2007)", realitzat conjuntament per la Secretaria d'Ocupació i Formació de CCOO i el Grup de Recerca d'Estudis de Gènere de la Universitat de les Illes Balears.

Aquest estudi ens mostra una diagnosi molt interessant de la nostra realitat. Un estudi que analitza l'evolució de la incorporació de les dones al món del treball, en els primers anys del nou segle, com a assalariades. Un primer estudi comparatiu en el temps que ens permet conèixer l'evolució en un període de quatre anys.

DOCUMENTS SINDICALS

3

**LES DONES AL MERCAT DE TREBALL
DE LES ILLES BALEARS**

2003 - 2007

Confederació Sindical de CCOO de les Illes Balears

LES DONES AL MERCAT DE TREBALL DE LES ILLES BALEARS

2003 - 2007

Palma, maig de 2008

Secretaria d'Ocupació i Formació, CCOO Illes Balears

© CCOO Illes Balears · Secretaria d'Ocupació i Formació
i grup de Recerca d'Estudis de Gènere de la UIB
C/ de Francesc de Borja i Moll, 3 · 07003 Palma
Tel. 971 72 60 60

Coordinació i correcció: Secretaria de Comunicació

Disseny de la coberta: Marco Spinazzola

Dipòsit legal: PM-
Palma, maig de 2008

ÍNDEX

Pròleg.....	7
1.- Introducció	11
2.- Anàlisi del mercat de treball des d'una perspectiva de gènere.....	12
3.- Panorama del mercat de treball a les Illes Balears.....	17
3.1.- La inactivitat econòmica.....	17
3.2.- L'activitat.....	24
3.3.- L'atur.....	33
3.4.- L'ocupació.....	41
4.- La segregació per raó de gènere al mercat de treball de les Illes Balears.....	54
4.1.- La segregació horitzontal.....	54
4.2.- La segregació vertical.....	63
5.- La incorporació femenina al mercat de treball: variacions en l'ocupació femenina.....	67
5.1.- La variació en la participació al mercat laboral segons sexe.....	69
5.2.- Les variacions en l'afiliació segons sexe.....	74
5.3.- Variacions per sectors productius i branques d'activitat segons sexe	78
5.4.- Característiques de la nova participació de les dones en el mercat de treball.....	90
6.- Conclusions.....	95
7.- Referències.....	96

Per dignificar el factor treball en una economia de lliure mercat –que molt sovint provoca segregacions i precarietat contràries a la desitjable cohesió social– és imprescindible el coneixement en profunditat del polièdric mercat de treball. Per fer-ho, no hi ha un altre camí que l'estudi pausat rigorós fugint de la improvisació i de la dada conjuntural.

És per això que ens complau fer la presentació d'aquest treball, i ho fem amb la certesa que hi ha talent, hores de feina i d'estudi... però també passió en la lluita per la igualtat de gènere en general i, molt en particular, en l'activitat laboral. Aquesta lluita també és una senya d'identitat de CCOO que dia a dia és present en el nostre quefer sindical.

Per a CCOO resulta evident que a les Illes Balears s'han de desfer algunes mentides sobre el nostre mercat de treball. Per exemple, el fet que hi hagi una alta taxa d'activitat femenina no vol dir que hi hagi més igualtat. El que passa és que el gran creixement del sector serveis, fonamentalment serveis turístics, ha permès una gran incorporació de les dones a unes professions especialment feminitzades i, en bona mesura, com a prolongació de les tasques domèstiques. Encara és massa freqüent veure ofertes de feina que en lloc de parlar de personal de pisos, demanen cambres de pisos. És tot un símptoma.

No podem acabar aquesta presentació sense donar les gràcies al Grup de Recerca d'Estudis de Gènere de la UIB, per la seva feina en general i en particular per aquesta col·laboració. Igualment s'ha de fer esment a la magnífica col·laboració de la Direcció de la Tresoreria General de la Seguretat Social a les Illes Balears, que ens ha proporcionat unes dades sense les quals aquest estudi no seria el mateix.

Secretaria d'Ocupació i Formació
de CCOO de les Illes Balears

PRÒLEG

La realitat que viuen les dones a la nostra societat continua basada en la desigualtat respecte als homes. Una desigualtat que es manifesta en múltiples accions, i que es fonamenta en uns principis on la dona ha d'ocupar-se de la llar, de l'atenció als infants i a les persones majors, i a més ha de ser amable, simpàtica, per al pare, espòs o company. L'home ha de ser qui se n'encarregui de l'economia familiar aportant el sou, i ha de trobar el merescut descans en arribar a casa, sense entrebancs ni problemes.

Aquestes afirmacions semblaran pròpies d'un temps passat, de més de cinquanta anys enrere on encara dominava l'exaltació de la família tradicional com a un dels trets fonamentals de la societat. I malgrat que pugui semblar del passat històric, ens trobam que són vigents en moltes mentalitats d'homes i dones del segle XXI.

La independència econòmica de les dones és una passa imprescindible per iniciar el llarg camí cap a la igualtat plena com a ciutadanes, com a persones. Rompre la dependència que la ferma al sou del pare, espòs, company li permet plantejar el tracte d'igualtat en la unitat de convivència. Rompre aquesta reclusió al món domèstic permet la incorporació al mercat laboral.

Les dones que surten de la llar a treballar com a assalariades es troben amb una oferta de feina majoritàriament del sector serveis. Les nostres Illes apareixen destacades en el rànquing de comunitats autònomes amb la taxa d'ocupació femenina més elevada. Fins i tot entre treballadores d'edat avançada, aquesta és una de les primeres conclusions del treball que han realitzat conjuntament la Secretaria d'Ocupació i Formació de CCOO i el Grup de Recerca d'Estudis de Gènere de la nostra Universitat.

Aquest estudi sobre la situació de les dones en el nostre mercat de treball (2003 -2007) ens mostra una diagnosi molt interessant de la nostra realitat. Un estudi que analitza l'evolució de la incorporació de les dones al món del treball, en els primers anys del nou segle, com a assalariades. Un primer estudi comparatiu en el temps que ens permet conèixer l'evolució en un període de quatre anys.

I a la vegada, posa en evidència les mancances que encara es donen en les dades estadístiques oficials per a estudis des de la perspectiva de gènere.

Una altra de les conclusions d'aquest interessant treball ens mostra la fragilitat i la precarietat de les condicions del mercat de treball, en la contractació i tipus de jornada, que es fa més difícil encara en el cas de les dones.

No només per les característiques d'aquest mercat, també perquè les dones en accedir a la condició d'assalariades no han aconseguit, en paral·lel, la coresponsabilitat en el si de la llar. La conciliació de la vida laboral amb la familiar i personal sembla un problema més de les dones, a la vegada que és un dels principals focus de discriminació i dels obstacles més importants que troben les dones a l'hora de mantenir-se en el mercat laboral.

Fins que aquesta necessària coresponsabilitat no sigui assumida pel conjunt social, amb una concepció diferent de l'ús del temps i amb la implicació de totes les administracions per tal de modificar horaris, facilitar la mobilitat i els espais necessaris d'atenció a les persones, continuarà veient-se només des de la perspectiva d'un problema de dones que han de solucionar les dones.

L'Estat espanyol compta des del 22 de març del 2007 amb la Llei orgànica 3/07, d'igualtat efectiva de dones i homes, que ha significat un avenç en la necessitat de dur-la al si de les empreses mitjançant la negociació col·lectiva.

La igualtat en el treball, en els salaris, en les condicions laborals en el seu conjunt i la lluita per a la desigualtat ha d'incorporar-se de manera col·lectiva sigui quin sigui el sector econòmic de l'activitat.

El reforçament del paper dels sindicats com a organitzacions imprescindibles per a la defensa dels interessos de les treballadores, la necessitat de la participació activa de les afiliades a tots els àmbits de direcció i de negociació també és un dels reptes que cal plantejar per assolir aquesta necessària igualtat.

Reptes i lluites encara imprescindibles per aconseguir un canvi en el nostre mercat laboral, en l'estructura productiva de la nostra comunitat autònoma.

El temps no és suficient per eliminar les desigualtats entre homes i dones, i continuen sent necessàries polítiques actives d'igualtat és una de les conclusions que planteja aquest estudi.

Des del món sindical i amb iniciatives com aquestes que contribueixen a conèixer més la nostra realitat, es donen passes importants per plantejar aquestes polítiques actives que no només han de ser responsabilitat de les administracions públiques, sinó també de tots els agents socials, les organitzacions, les entitats.

Accions positives que afavoreixin un canvi en la mentalitat de les persones, per plantejar unes relacions humanes en igualtat, sense violència, amb coresponsabilitat i respecte mutu. Unes relacions humanes entre persones més lliures que aconseguixin una societat més justa.

Lila Thomàs i Andreu

Directora de l'Institut Balear de la Dona.

1.- Introducció

CCOO de les Illes Balears presenta un treball realitzat pel Grup d'Estudis de Gènere de la UIB i la Secretaria d'Ocupació i Formació CCOO Illes Balears sobre dones i mercat de treball a les Illes Balears.

Aquest estudi analitza el mercat de treball a partir de l'anàlisi de les dades de l'Enquesta de Població Activa (EPA), elaborada trimestralment per l'INE, i publicades a la pàgina web de l'entitat, i de les dades d'afiliació a la seguretat social. Aquestes últimes han estat proporcionades, desagregades per sexe, per la Direcció Provincial a les Illes Balears de la Tresoreria General de la Seguretat Social.

Les dades recollides fan referència a dos moments temporals, l'any 2003 i l'any 2007, per tal de revisar l'evolució en la incorporació de les dones al mercat de treball en aquests darrers cinc anys. En el cas de l'EPA s'han recollit (sempre que ha estat possible) les xifres trimestrals i el valor mitjà anual. Les dades d'afiliacions són referides a final d'any.

S'ha de tenir present que l'EPA i les dades d'afiliació a la seguretat social no són comparables entre sí: una és una enquesta poblacional obtinguda a partir d'una mostra representativa i l'altra és un registre administratiu. A més, les xifres fan referència tant a poblacions diferents com a moments temporals també diferents: en el cas de l'EPA, el concepte de població ocupada no es correspon amb el de població afiliada, i les dades recollides es corresponen a trimestres o a la mitjana anual, mentre que en el cas de les dades d'afiliació a la seguretat social, la població observada és la població afiliada a 31 de desembre.

Tot i així, hem considerat adient aportar ambdós tipus de resultats per tal de veure quines eren les possibles diferències i similituds entre ells i quina era la fotografia que cadascun d'ells ens ofería quant a la presència de dones i homes al nostre mercat de treball.

D'altra banda, cal assenyalar que hem recollit els principals indicadors

disponibles per a l'estudi del mercat de treball per població total, masculina i femenina, i els índexs per a l'anàlisi de la segregació d'aquest mercat, tant a nivell horitzontal com vertical.

A més, seguint les recomanacions sobre estadístiques d'igualtat recollides a l'Informe de la Comissió de les Comunitats Europees 2007 per a la Igualtat entre Homes i Dones, s'han calculat les variacions absolutes i relatives amb relació als dos moments temporals considerats i per als principals tipus de població laboral (persones actives, aturades, ocupades i afiliades a la seguret social).

2.- Anàlisi del mercat de treball balear des d'una perspectiva de gènere

En termes generals, la història recent de la incorporació de les dones al mercat de treball (i, en general, a la vida pública) és la del pas de l'exclusió a la segregació, és a dir, d'aquella situació en què no es podia accedir als llocs perquè la llei ho prohibia (exclusió), a aquella altra en què la prohibició és eliminada i l'accés és possible, però només a certs àmbits i/o en determinades condicions (segregació).

En aquest sentit, si bé una primera anàlisi de l'evolució recent del mercat de treball al nostre país ens mostraria, entre d'altres coses i com aspecte més destacat, la massiva incorporació de les dones amb forts augments de la població femenina activa i ocupada i descens de la població inactiva (INE – Instituto de la Mujer, 2006, 2007; OIT, 2008; Salvà *et al.*, 2002). Però és necessari remarcar, com fa, per exemple l'informe ETAN (Comissió Europea, 2001), que disposar d'estadístiques desagregades per sexe (és a dir, que diferencien en nombre d'homes o dones presents en els diferents àmbits) pot resultar relativament senzill (i tot i això, no sempre és així), però aquesta primera anàlisi no és suficient ni per obtenir una idea exacta de la situació ni per planificar les mesures destinades a optimitzar els recursos. De fet, tot i aquest avenç, les dones tenen més probabilitats d'estar desocupades, de tenir treballs de menor rellevància, de rebre salaris més baixos, etc. (INE – Instituto de la Mujer, 2006, 2007; OIT, 2008)

És per això que fan falta anàlisis de gènere que no solament "mirin" les dades, sinó que les analitzin en profunditat, les relacionin amb la situació social d'homes i dones, i, en funció d'això, ofereixin indicis sobre la segregació per raó de gènere que existeix al mercat de treball. Només així, a

partir de conèixer les realitats, serà possible determinar les mesures necessàries per a corregir les desigualtats.

En termes generals, les dades que es prenen habitualment com a punt de referència sobre l'estat del mercat de treball a Espanya són les que ens proporciona l'EPA, elaborades per l'Institut Nacional d'Estadística (INE) i que es publiquen trimestralment¹. L'EPA és considerada la principal operació estadística realitzada a l'Estat espanyol per a l'estudi del mercat laboral i és l'equivalent espanyol de l'enquesta de la força de treball que es realitza a tots els estats de la UE.

Des d'un punt de vista teòric, algunes autores (Carrasco i Mayordomo, 2000) han posat de manifest les limitacions de l'EPA per a un estudi del mercat laboral realitzat des d'una perspectiva de gènere. La principal limitació de l'enquesta seria que aquesta ofereix pocs elements per tractar adequadament la relació entre el treball assalariat i el treball reproductiu. Tot i aquestes limitacions, l'EPA proporciona informació molt útil sobre el grau d'inserció de les dones al mercat laboral i sobre les condicions en les quals les dones s'hi incorporen, en funció de diferents característiques sociodemogràfiques i en funció de l'estructura del mercat laboral.

Des d'un punt de vista estadístic, l'EPA presenta per a les Illes Balears problemes de representativitat de la mostra, els quals cal tenir presents. Aquesta falta de representativitat fa que les desagregacions per a moltes variables considerades d'interès per a l'estudi del mercat laboral, no siguin fiables a nivell territorial uniprovincial de les Illes. La falta de representativitat afecta, per exemple, a una variable clau per a l'anàlisi del mercat laboral des d'una perspectiva d'estudi de les desigualtats en l'accés al mercat de treball, com és ara el nivell d'estudis i formació de la població ocupada.

L'EPA empra una classificació de la població de 16 i més anys, segons la seva relació amb l'activitat econòmica que l'agrupa a les categories següents:

- a) La població econòmicament activa és el conjunt de persones de 16 o més anys que durant la setmana de referència (l'anterior a aquella en què correspon realitzar l'enquesta segons el calendari previst) proporcionen mà d'obra per a la producció de béns o serveis econòmics o que estan disponibles i fan gestions per a incorporar-se a

---

¹ Aquestes dades, juntament amb els criteris per a la seva elaboració, poden consultar-se on line a l'adreça del web: <http://www.ine.es>

dita producció, és a dir, que satisfan les condicions necessàries per a la seva inclusió entre les persones ocupades o aturades, tal com es defineixen a continuació.

- b) La població ocupada està formada per aquelles persones de 16 o més anys que treballen per compte d'altri o exerceixen una activitat per compte propi durant almenys una hora a la setmana de referència, a canvi d'un sou, guany familiar, benefici o altra forma de retribució connexa, o que havent treballat en la seva ocupació actual, hi estaven absents i hi mantenien un estret vincle.
- c) La població aturada o desocupada comprèn totes les persones de 16 o més anys que no tenen ocupació ni han treballat en la setmana de referència, que han buscat treball durant el mes precedent i estan disponibles per treballar en un termini de dues setmanes, i també les persones sense treball disponibles per treballar, que estaven a l'espera d'incorporar-se a un nou lloc de treball en data posterior a la setmana de referència, i els absents del treball a conseqüència d'una suspensió per regulació d'ocupació que no creien poder incorporar-se a l'empresa i que havien cercat treball i estaven disponibles per a ocupar-lo.
- d) La població econòmicament inactiva inclou les persones de 16 o més anys que no desenvolupen una activitat econòmica, és a dir, persones sense treball i disponibles per a treballar que no buscaven ocupació o persones sense treball i no disponibles per a treballar.

Prenent com a punt de partida aquestes definicions, l'EPA presenta dades sobre diferents paràmetres (taxa d'activitat, taxa d'atur, taxa d'ocupació ...) que s'ofereixen per al conjunt del país, però també, en alguns casos, desagregats per comunitats autònomes i províncies, i en funció d'algunes variables sociodemogràfiques d'interès com ara el sexe, l'edat, l'estat civil o el nivell de formació. No obstant això, i com s'anirà comprovant al llarg d'aquest treball, no totes les dades estan desagregades en funció de les variables que aquí ens interessa analitzar: la comunitat autònoma (per a conèixer en aquest cas l'estructura del mercat de treball de la CAIB) i el sexe (per a conèixer la segregació per gènere en el si de la CAIB).

La incorporació d'aquest tipus de variables és particularment rellevant en l'anàlisi de l'estructura del mercat laboral des d'una perspectiva de gènere perquè, com assenyalen Teresa Torns, Pilar Carrasquer i A. Romero (1995) o Ester Barberá (2005), la vida laboral dels homes sol desenvolupar-se en funció, bàsicament, de la seva edat i de la seva salut (treballen

quan estan en edat de fer-ho i poden, i deixen de treballar quan no poden per malaltia o discapacitat o quan l'edat els retira). En canvi, en el cas de les dones, a més d'aquestes variables, juguen un important paper el nivell de formació i les obligacions familiars, de manera que elles solen presentar les taxes d'activitat més altes al voltant de la trentena, però només s'acosten a les taxes d'activitat masculines en cas de tenir bons nivells de formació i estar lliures de responsabilitats familiars.

En el marc d'un treball anterior (Ferrer *et al.*, 2006) i prenent com a base diferents propostes (Álvaro, 1994; Casas, 1994; Castaño, 2004; CES, 2003; Instituto de la Mujer, 2004; Vessuri, Canino i Rausell, 2004) vàrem proposar un sistema d'indicadors associats al principi d'igualtat d'oportunitats entre homes i dones, que pogués ser útil tant per a l'anàlisi del mercat laboral i les seves característiques desagregades per gènere, com per a l'estudi de les discriminacions que pateixen o puguin patir les dones en la seva incorporació al mercat laboral. En aquest cas hem aplicat aquest sistema d'indicadors per a l'anàlisi del mercat de treball balear prenent dos punts de referència temporals i establint comparances entre ells, 2003 i 2007, a fi de disposar d'un marge de 5 anys que ens permeti detectar possibles variacions en el mercat laboral.

En tots els casos es procedirà de la següent manera: es prendran com a punt de partida inicial les dades principals (inactivitat, activitat, atur i ocupació) per al conjunt de l'Estat espanyol en els dos moments temporals establerts i es compararan amb les dades de la CAIB. Finalment, s'obtidran, ja sols per a la nostra comunitat, les dades específiques i/o desagregades per edat, nivell de formació assolit, etc.

En aquells casos en què no es disposi de la dada, s'indicarà el tipus d'indicador proposat i la impossibilitat per obtenir la dada, per tal de presentar no només allò que està disponible sinó també aquella informació que ens manca.

D'altra banda, en aquells casos en els quals estigui disponible, es proporcionarà la informació corresponent als 4 trimestres de 2003 i als 4 trimestres de 2007, per conèixer la seva evolució interanual així com les corresponents mitjanes.

A més de les dades de l'EPA, que com ja hem assenyalat, es corresponen amb una enquesta per mostreig, l'estudi recull dades estadístiques originades per registres administratius. De manera més concreta, s'han analitzat les dades de l'afiliació a la seguretat social corresponents a les Illes Balears en data de 31 de desembre de 2003 i de 2007, i les dades de

contractació registrada segons sexe, tipus de jornada i tipus de contracte proporcionades per l'Observatori Ocupacional de l'INEM a les Illes Balears. Les fonts de dades consultades i analitzades per a l'elaboració de l'estudi han estat escollides per la possibilitat d'establir comparacions, territorials i/o temporals.

Les operacions estadístiques de les quals s'han fet explotacions específiques són, per tant, l'EPA; les dades d'afiliació a la seguretat social desagregades per sexe i proporcionades per la Direcció Provincial a Illes Balears de la Tresoreria General de la Seguretat Social; i les dades de contractació de l'INEM. Cal remarcar que les dades proporcionades per la Direcció Provincial a les Illes Balears de la Tresoreria General de la Seguretat Social i les dades sobre contractació fan referència tan sols a les IB.

L'estudi s'estructura en tres apartats i pretén reflectir tant la situació actual de la dona al mercat de treball des d'una perspectiva quantitativa i estructural com recollir les principals característiques de les variacions d'aquesta participació i que són observables a partir de les dades disponibles.

En el primer apartat es fa una anàlisi descriptiva del mercat de treball de les Illes Balears tenint en compte les diferències de dones i homes que s'observen tant en la inactivitat com en l'activitat, l'ocupació i l'atur. Aquest apartat, titulat "Panorama general del mercat de treball de les Illes Balears", inclou una anàlisi comparativa de la nostra comunitat amb l'Estat espanyol i una anàlisi comparativa temporal entre els anys 2003 i 2007.

Per la seva banda, la "Segregació per raó de gènere al mercat laboral de les Illes Balears" analitza el mercat de treball tenint en compte els principals indicadors de segregació laboral, tant de segregació horitzontal com vertical. Els indicadors que recull aquest estudi són, com ja hem comentat, els elaborats per Ferrer i cols. (2006) a partir de diverses propostes teòriques d'estudi del mercat laboral des d'una perspectiva de gènere. A més, s'han pres en consideració les recomanacions de l'Informe de la Comissió Europea sobre la Igualtat entre Homes i Dones de 2007. Els indicadors de segregació s'han calculat amb les dades d'ocupació de l'EPA i amb les dades d'afiliació a la seguretat social. En aquest apartat cal tenir present les limitacions de les dades disponibles, a les que ja hem fet referència anteriorment, especialment pel que fa a l'EPA i a la possibilitat de realitzar creuaments amb determinades variables socials com ara el nivell d'estudis o l'estat civil.

La tercera part del treball es centra en l'estudi de les variacions en l'ocupació pel que fa als anys 2003 i 2007. Per a l'anàlisi de les variacions

en l'ocupació utilitzam les dades de l'EPA i d'afiliació a la seguretat social. Les dades d'afiliació s'han distribuït per règim d'afiliació, sector productiu i branca d'activitat a dos dígets de la CNAE-93 tenint en compte la comparació de dos col·lectius, el col·lectiu d'homes i el de dones. La comparació dels dos col·lectius pren també en consideració l'anàlisi de la segregació per règim d'afiliació, per sector i branca d'activitat així com la precarietat en la contractació com a trets característics del treball femení, però, sobretot, de la feminització del mercat laboral, entesa aquesta com el procés de la progressiva incorporació de la dona al mercat laboral.

L'estudi acaba amb un apartat de conclusions.

3.- Panorama general del mercat de treball a les Illes Balears

3.1.- La inactivitat econòmica

Es proposa, en primer lloc, analitzar la població inactiva a partir de tres tipus de operacions estadístiques bàsiques. Primer de tot s'han revisat les taxes d'inactivitat, és a dir, el percentatge de població de 16 i més anys que per diferents causes no treballa ni cerca feina. En aquest cas s'han diferenciat les taxes d'inactivitat per a la població total i les taxes d'inactivitat segons la variable sexe i la variable edat. Una segona operació estadística ha consistit en l'anàlisi de la distribució de la població inactiva segons la causa d'inactivitat i segons els grans grups d'edat. En ambdós casos s'ha distingit entre població total, població masculina i població femenina. En darrer terme, s'ha calculat la variació tant en termes absoluts com relatius de la població inactiva per causa d'inactivitat.

El motiu d'introduir la inactivitat en l'estudi del mercat laboral és pel fet que moltes vegades la inactivitat és el més fort dels signes de discriminació i segregació del mercat de treball (Prieto, 1999). A més, la inactivitat és una informació que reflecteix en bona mesura l'existència de rols per raó de gènere, rols que fan que les dones es trobin en una situació de desavantatge per accedir al mercat de treball. En aquest sentit, és especialment interessant analitzar la causa d'inactivitat per dedicació a les tasques de la llar. Malauradament, les dades de l'EPA per a les Illes no permeten analitzar aquesta causa d'inactivitat per sexe i grup d'edat i altres variables com tinença de fills i nivell d'estudis, informació que seria molt interessant per tal de conèixer quines són les dones inactives i quines són les causes que fan que un nombre considerable d'elles renunciï a participar al mercat de treball.

En aquest sentit cal tenir present que el nombre de persones inactives a la CAIB era l'any 2007 de 306.300, de les quals 111.600 eren homes i 194.700 dones. Al conjunt de l'Estat el nombre de persones en situació d'inactivitat econòmica és de 15.473.000, de les quals 9.794.800 són dones.

En comparació amb el conjunt de l'Estat espanyol, la CAIB presenta taxes d'inactivitat globals més baixes, situant-se la diferència entre quatre i sis punts percentuals. Aquesta diferència s'observa tant l'any 2003 com el 2007, en què a la nostra comunitat la taxa d'inactivitat es situa en el 35,9%, mentre que en el cas d'Espanya aquesta taxa és del 41,6%. A la CAIB a més s'observa que la taxa d'inactivitat ha disminuït respecte a l'anterior període de temps considerat, fet que no succeeix en el cas de l'Estat espanyol, on la taxa d'inactivitat es manté al voltant del 41%.

Taxa d'inactivitat. Valor mitjà anual, EPA 2003-07.

	Illes Balears	Espanya
2003	37,4	41,6
2007	35,9	41,1

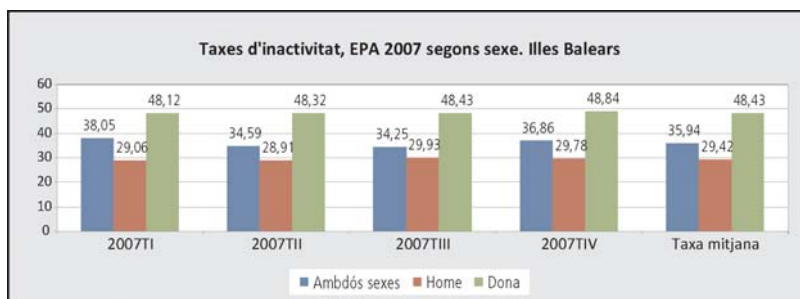
Taxa d'inactivitat. Valor mitjà anual, EPA 2007.

	Illes Balears	Espanya
Ambdós sexes	35,9	41,1
Home	29,4	30,7
Dona	48,4	51,1

Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

L'explotació de l'EPA disponible a l'INE base ens proporciona les dades d'inactivitat desagregades per sexe únicament pel 2007 (però no per 2003). Si analitzam aquestes dades per sexe, la taxa d'inactivitat masculina és inferior a la taxa d'inactivitat femenina i, per tant, en termes relatius, són més les dones que no accedeixen o intenten accedir al mercat laboral que no pas els homes. En el cas de la CAIB, la diferència entre les dues taxes es pot considerar elevada i és de poc més o menys 18 punts percentuals. Aquesta diferència és una mica menor que en el cas de la taxa corresponent a Espanya, on la diferència es troba al voltant de 20 punts percentuals. A la CAIB, la taxa d'inactivitat dels homes és tan sols del 29,4% mentre que la taxa d'inactivitat femenina es situa en el 48,4%.

Pel que fa a l'evolució al llarg dels quatre períodes de l'any, s'ha de destacar la poca presència de variacions al llarg de 2007, tant entre la població inactiva masculina com femenina.

Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

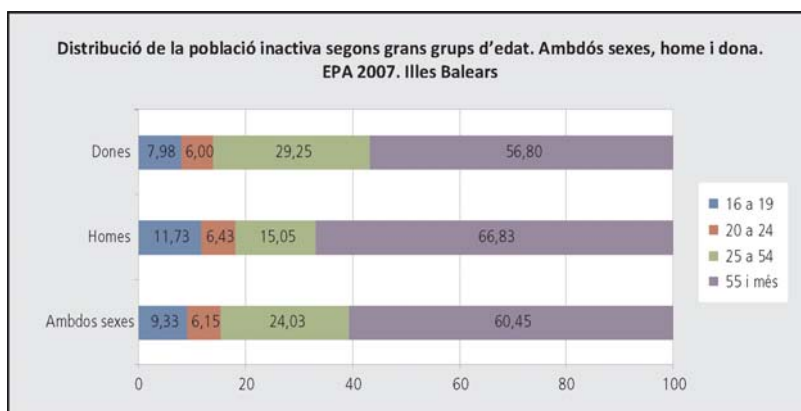
La població inactiva s'ha analitzat també tenint en compte la seva edat.

Pel que fa a l'anàlisi per edat, si bé l'EPA diferencia grups d'edat de cinc en cinc anys a partir dels 16, s'ha pres com a referència la diferenciació en quatre grups d'edat (de 16 a 19 anys; de 20 a 24 anys; de 25 a 54 anys; i de 55 o més anys) disponible també en la majoria dels casos (o, en tot cas, molt fàcil d'extreure a partir de la informació disponible). El motiu per a aquesta diferenciació és apropar-nos a la proposta de Castaño (2004), qui suggereix reunir aquests grups d'edat en els trams següents: de 16 a 24 anys, això és, persones joves que estan entrant en el mercat laboral; de 25 a 54 anys, això és, persones d'edat intermèdia que estan en el mercat laboral; de 55 a 65 anys, això és, persones majors que estan sortint del mercat laboral. La diferenciació en 4 grups és la que seguirem al llarg de tot aquest treball per analitzar tant inactivitat com activitat, atur i ocupació.

Per analitzar la variable edat amb relació a la inactivitat, s'han realitzat dos tipus de tractament de les dades. En primer lloc, s'ha distribuït segons el grups d'edat conjunt de la població inactiva, homes i dones, i, en segon lloc, s'han calculat les taxes d'inactivitat per a cada sexe i grup d'edat.

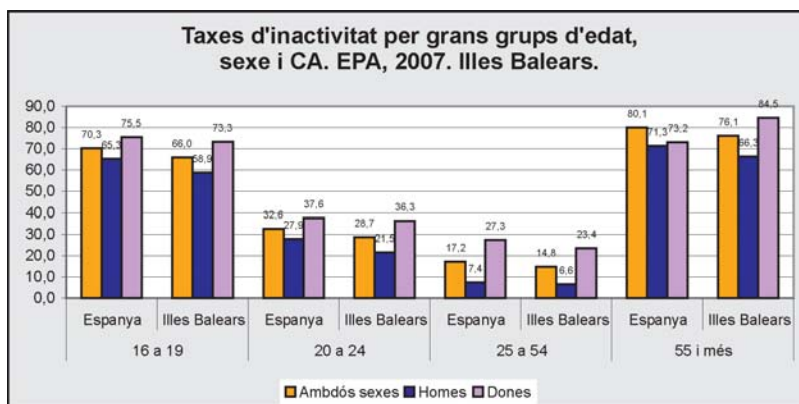
La distribució de la població inactiva segons la edat presenta resultats interessants des d'un punt de vista d'anàlisi de gènere. En el cas dels homes, la població inactiva es concentra majoritàriament en el grup d'edat de majors de 55 anys, i un 66,8% dels homes inactius estan inclosos en aquest grup d'edat. En el cas de les dones també el grup de més edat

concentra gran part de la població inactiva, però el percentatge de dones inactives més majors és inferior al dels homes i és del 56,8%. El pes percentual significativament inferior de la població més major en el cas de les dones s'explica per la importància que té en aquest col·lectiu la població compresa entre els 24 i els 54 anys. Com es pot apreciar en el gràfic, aquest grup d'edat representa el 29,3% de la població inactiva femenina, mentre que en el cas dels homes el pes percentual és només del 15,1%, és a dir, el percentatge de població inactiva femenina d'aquest grup d'edat quasi duplica la població masculina de la mateixa edat.

Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

Les variacions de les taxes d'inactivitat masculina i femenina per cada gran grup d'edat reflecteixen també l'existència de diferències de gènere quant al mercat laboral. Per a tots els grups d'edat s'observa una major taxa d'inactivitat femenina. La presència d'aquesta diferència en tots els grups d'edat considerats ens indica que la no participació de la dona en el mercat laboral continua essent una qüestió de gènere que afecta no sols les dones més grans sinó que també afecta en bona mesura les generacions més joves de dones. Aquestes dades, juntament amb la presència de taxes d'inactivitat femenina molt més altes que les masculines en el grup d'edat dels 25 als 54 anys (fins a 3,5 vegades més altes), fan pensar que es mantenen en bona mesura les diferències de rol entre homes i dones que dificultarien la plena inserció de la dona en el mercat laboral.

Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

La comparació de les taxes d'inactivitat corresponents a Espanya i a les Illes Balears mostra algunes variacions. S'observa, per exemple, una taxa lleugerament més elevada de població inactiva en els grups d'edat més joves en el cas d'Espanya, i és remarcable la major diferència entre les taxes nacionals i les il·lenques en el cas de la població masculina jove. En el grup d'edat dels 25 als 54 anys, la major diferència entre els dos territoris s'observa en la taxa d'inactivitat femenina, que es troba a quatre punts percentuals per sota de la taxa espanyola.

Finalment, el gràfic ens permet observar que per a la població major de 55 anys les taxes d'inactivitat en el cas d'Espanya són pràcticament iguals entre homes i dones, mentre que a les Illes la taxa d'inactivitat femenina és quasi vint punts superior a la masculina. A més, en aquest grup d'edat la taxa d'inactivitat femenina a les Illes és un poc més d'onze punts superior a la taxa espanyola.

Les taxes d'inactivitat més altes corresponen, com és lògic, als grups d'edat extrema (de 16 a 19 anys i de 55 i més anys) i les taxes d'inactivitat més baixes són per als grups intermedis (de 20 a 24 i de 25 a 54 anys). Aquest perfil és observable tant en el cas de la població femenina com masculina, i tant a Espanya com a les Illes.

Com es pot veure, les diferències de les taxes d'inactivitat home i dona per a cada grup d'edat considerat varien. En el cas de les Illes Balears, la diferència més accentuada es correspon al grup d'edat de 55 i més anys (amb quasi 20 punts de diferència, com hem assenyalat anteriorment).

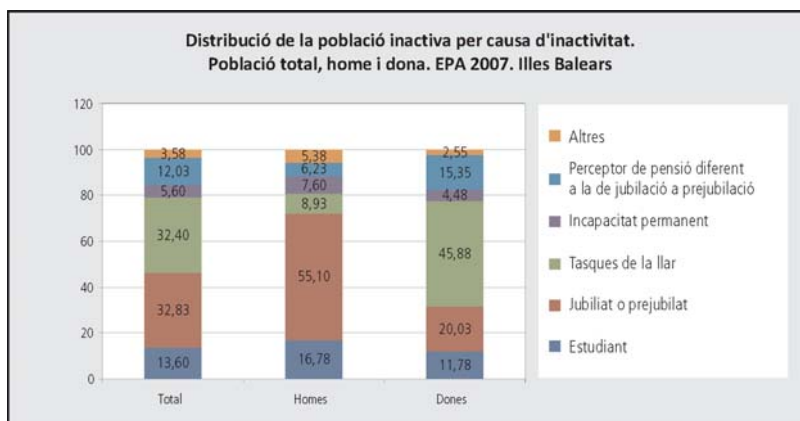
Als altres grups d'edat les diferències són també elevades i es situen entre els 14 i els 17 punts percentuals.

Per una altra banda, les diferències en la no participació al mercat de treball entre els diferents grups d'edat són més pronunciades entre els homes. Aquest fet ens indicaria que les taxes d'inactivitat en la població masculina es relacionen d'una manera més directa amb l'entrada i la sortida del mercat laboral per raons associades a la capacitat per al treball productiu, mentre que en el cas de les dones la inactivitat econòmica vindria determinada també pel treball reproductiu, és a dir, l'atenció d'infants i d'altres persones dependents i el treball de la llar.

Segons aquesta variable, la causa d'inactivitat i la distribució de la població inactiva masculina i femenina ens permet comprendre millor les diferències existents per raó de gènere. De cada deu dones en situació d'inactivitat, entre quatre i cinc no participen en el mercat laboral per dedicar-se a les tasques de la llar. Això significa que gairebé la meitat de les dones inactives ho són per dedicar-se a una activitat considerada tradicionalment pròpia del seu rol. En el cas dels homes, la proporció d'inactius que es dediquen a la llar no arriba a un home de cada deu.

La menor participació de la dona al mercat de treball al llarg de la història es fa també palesa si s'observa el pes diferencial que tenen per a cada sexe les causes d'inactivitat per jubilació i prejubilació, d'una banda, i la causa d'altres tipus de pensions. En aquest sentit, no s'ha d'oblidar que la jubilació i la prejubilació són prestacions econòmiques associades al treball productiu i a la cotització a la seguretat social (i el nombre d'homes en aquesta situació multiplica quasi per 3 el de dones), mentre que la categoria altres pensions recull les prestacions de viduitat, les pensions no contributives i altres que no estan directament relacionades amb una activitat laboral de la persona perceptora de la prestació (en aquest cas, és el nombre de dones el que quasi multiplica per 3 el d'homes).

Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

Les dades sobre les variacions produïdes en el nombre de persones inactives per a cada una de les causes d'inactivitat entre els dos moments temporals analitzats podien ésser també indicatives de la permanència de situacions d'inactivitat de les dones associades a rols tradicionals femenins (si bé no estan disponibles desagregades per sexe).

**Variació de població inactiva en nombres absoluts (milers) 2003-2007
per causa d'inactivitat . Mitjana anual**

	Total	Estudiant	Jubilant o pensionista	Tasques de la llar	Incapacitat permanent
Balears	21,7	-3,3	16,6	3,2	-5,9

Variació relativa de població inactiva 2003-2007 per causa d'inactivitat.

Balears	7,6%	-7,2%	13,8%	3,3%	-25,4%
---------	------	-------	-------	------	--------

Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

Les variacions observades quant a inactivitat entre el període 2003 i 2007 ens mostren que en els darrers cinc anys la població inactiva que es dedica a les tasques de la llar ha crescut en 3.200 persones. Tot i que no s'ha pogut disposar de la dada de població inactiva per causa d'inactivitat i sexe de l'any 2003, pensam que l'augment d'aquesta població inactiva podria estar protagonitzada principalment per dones. En termes relatius, aquesta causa d'inactivitat juntament amb la de jubilació i prejubilació presenten variacions de creixement mentre que en el cas de població inactiva estudiant i de població incapacitada permanent, la variació es negativa.

La població inactiva que experimenta un creixement en termes absoluts i relatius més elevat és la població pensionista, i en concret l'any 2007 es comptabilitzen 16.600 inactius pensionistes més que l'any 2003. En el cas de la població estudiant, el descens observat es pot considerar moderat, especialment si es compara amb el descens de la població inactiva per causa d'incapacitat permanent.

Les dades de la inactivitat presentades ens permeten concloure que les dones continuen patint dificultats per accedir al mercat laboral i que existeixen encara situacions socials que fan que moltes dones continuïn mantenint i assumint rols tradicionals associats al treball reproductiu.

Entre les possibles causes que explicarien el descens relativament baix de la taxa d'inactivitat i l'augment de la població inactiva dedicada a les tasques de la llar, es podrien destacar les següents: dificultats per conciliar la vida personal, familiar i laboral, existència de desequilibris en el repartiment de les tasques de la llar i de la cura dels membres de la família, i situacions de segregació que fan que la dona ocupi llocs de feina pitjor pagats i acompanyants d'una consideració social menor, el que dona lloc a l'abandó per part de la dona de l'ocupació remunerada en situacions familiars de necessitat.

3.2.- L'activitat

A continuació s'analitzen les dades relatives a l'activitat i la taxa d'activitat o percentatge de població activa respecte de la població en edat de treballar, diferenciant la taxa d'activitat femenina (percentatge de població activa femenina respecte de la població femenina en edat de treballar) i la taxa d'activitat masculina (percentatge de població activa masculina respecte de la població masculina en edat de treballar).

En primer lloc, es presenten les dades en valors absoluts i a continuació les corresponents taxes per a Espanya i les Balears.

Activitat per sexe. Espanya. Valors absoluts (en milers de persones)

	2003 TI	2007 TI	2003 TII	2007 TII	2003 TIII	2007 TIII	2003 TIV	2007 TIV	2003 Mitjana	2007 Mitjana
Ambdós sexes	19.223,1	21.925,3	19.432,3	22.127,3	19.685,5	22.302,5	19.811,7	22.404,5	19.538,2	22.189,9
Homes	11.478,0	12.654,6	11.579,5	12.788,3	11.717,8	12.890,6	11.741,6	12.876,3	11.629,2	12.802,5
Dones	7.745,1	9.270,7	7.852,8	9.338,9	7.967,6	9.411,9	8.070,1	9.528,1	7.908,9	9.387,4

Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

Taxa d'activitat per sexe. Espanya.

	2003 TI	2007 TI	2003 TII	2007 TII	2003 TIII	2007 TIII	2003 TIV	2007 TIV	2003 Mitjana	2007 Mitjana
Ambdós sexes	54,9	58,58	55,3	58,86	55,8	59,1	55,9	59,1	55,5	58,9
Homes	67,3	68,93	67,6	69,33	68,1	69,61	67,9	69,2	67,7	69,3
Dones	43,2	48,61	43,6	48,78	44,1	48,98	44,5	49,4	43,8	48,9

Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

Activitat per sexe. Balears. Valors absoluts (en milers de persones)

	2003 TI	2007 TI	2003 TII	2007 TII	2003 TIII	2007 TIII	2003 TIV	2007 TIV	2003 Mitjana	2007 Mitjana
Ambdós sexes	453,2	522,6	483,1	555,7	494,2	562,1	474,2	544,0	476,2	546,2
Homes	265,3	302,9	279,2	315,3	280,4	320,3	275,1	315,3	275,0	313,5
Dones	187,9	219,7	203,9	240,4	213,9	241,8	199,1	228,7	201,2	232,7

Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

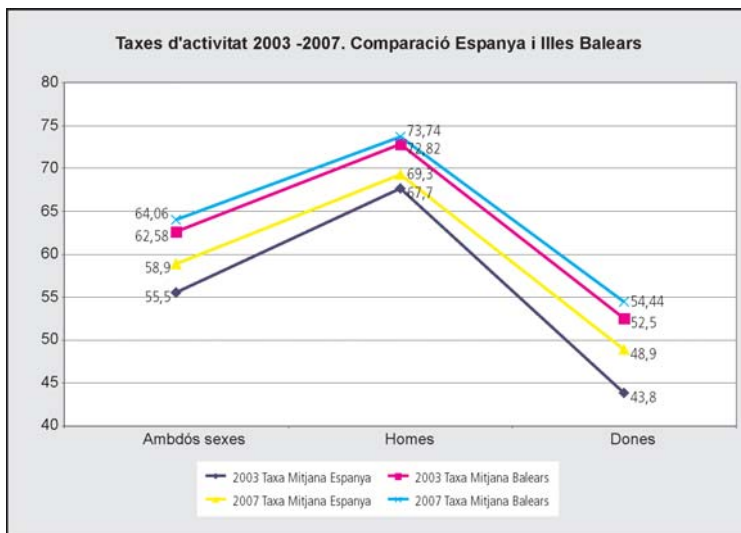
Taxa d'activitat per sexe. Balears.

	2003 TI	2007 TI	2003 TII	2007 TII	2003 TIII	2007 TIII	2003 TIV	2007 TIV	2003 Mitjana	2007 Mitjana
Ambdós sexes	60,2	62,0	63,7	65,4	64,3	65,8	61,7	63,1	62,6	64,1
Homes	71,0	72,0	74,2	74,4	74,0	75,1	72,1	73,4	72,8	73,7
Dones	49,5	51,9	53,4	56,4	55,6	56,4	51,4	53,0	52,5	54,4

Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

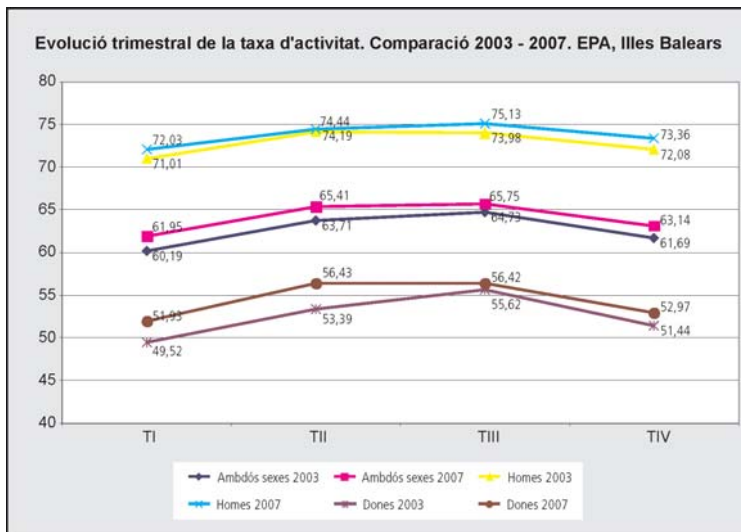
Com podem veure resumit a la gràfica següent, la taxa d'activitat de les dones a les Illes Balears està entre 6 i 9 punts per sobre de la de les dones espanyoles en el seu conjunt i en els dos moments temporals analitzats.

D'altra banda, la taxa d'activitat masculina es situa al voltant de 20 punts percentuals per sobre la taxa femenina, tant en el cas d'Espanya com en el cas de les Illes Balears.

Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

Quant a l'evolució trimestral, si bé en els dos moments temporals analitzats a les Illes Balears es produeixen variacions de la taxa d'activitat al llarg de l'any, aquestes són petites (per sota de 2 punts percentuals) i afecten per igual a homes i dones, com es pot veure al gràfic següent.

Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

En definitiva, la comparança entre la CAIB i Espanya mostra que les taxes d'activitat, tant la de població total com la masculina i la femenina, són més elevades a la nostra comunitat autònoma que a la resta de l'Estat, i això tant l'any 2003 com el 2007, encara que les distàncies s'han escurçat lleugerament en el segon moment temporal analitzat. Concretament, la taxa d'activitat de les dones a les Illes Balears està entre 6 i 7 punts per sobre de la de les dones espanyoles en conjunt.

A continuació es presenten les dades corresponents a activitat per grups d'edat, per al conjunt de l'Estat i per a Balears.

Activitat per sexe i grups d'edat. Espanya. Valors absoluts (en milers de persones)

	2003 TI	2007 TI	2003 TII	2007 TII	2003 TIII	2007 TIII	2003 TIV	2007 TIV	2003 Mitjana	2007 Mitjana
Ambdós sexes										
16 - 19 anys	470,7	504,7	491,8	559,0	521,0	609,5	479,3	519,4	1962,8	2192,6
20 - 24 anys	1.912,1	1.867,7	1.918,1	1.871,7	1.982,9	1.942,0	1.923,0	1.862,0	7736,1	7543,4
25 - 54 anys	14.903,7	17.181,9	15.053,7	17.302,4	15.194,4	17.342,5	15.395,9	17.571,3	60547,7	69398,1
55 i més anys	1.936,6	2.371,0	1.968,7	2.394,1	1.987,2	2.408,5	2.013,5	2.451,8	7906	9625,4
Homes										
16 - 19 anys	296,4	308,1	309,9	340,8	322,9	356,7	300,1	310,3	1229,3	1315,9
20 - 24 anys	1.062,6	1.030,5	1.062,4	1.026,5	1.101,2	1.057,4	1.071,2	1.016,1	4297,4	4130,5
25 - 54 anys	8.760,0	9.783,5	8.838,4	9.869,7	8.917,0	9.902,2	8.979,0	9.961,2	35494,4	39516,6
55 i més anys	1.359,0	1.532,5	1.368,8	1.551,4	1.376,8	1.574,3	1.391,4	1.588,7	5496	6246,9
Dones										
16 - 19 anys	174,4	196,6	181,9	218,2	198,1	252,8	179,2	209,1	733,6	876,7
20 - 24 anys	849,5	837,2	855,7	845,2	881,7	884,7	851,9	845,9	3438,8	3413
25 - 54 anys	6.143,7	7.398,4	6.215,3	7.432,7	6.277,4	7.440,3	6.416,9	7.610,0	25053,3	29881,4
55 i més anys	577,6	838,5	599,9	842,8	610,4	834,2	622,1	863,1	2410	3378,6

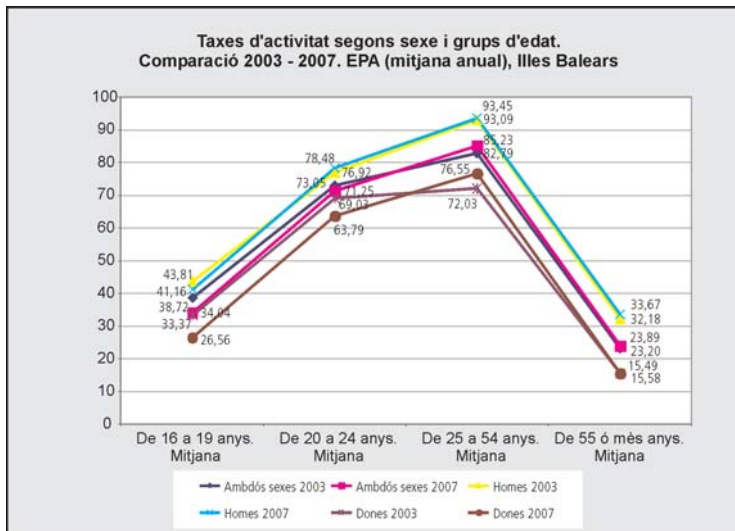
Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

Activitat per sexe i grups d'edat. Illes Balears. Valors absoluts (en milers de persones)

	2003 TI	2007 TI	2003 TII	2007 TII	2003 TIII	2007 TIII	2003 TIV	2007 TIV	2003 Mitjana	2007 Mitjana
Ambdós sexes										
De 16 a 19 a.	13,9	11,4	18,3	14,6	16,8	20,0	15,8	13,2	16,2	14,8
De 20 a 24 a.	48,7	46,1	47,9	48,0	50,6	46,4	45,9	46,0	48,3	46,6
De 25 a 54 a.	345,6	410,3	366,0	434,5	372,3	434,7	362,2	427,0	361,6	426,2
De 55 i més a.	45,0	55,7	51,0	58,6	54,6	61,0	50,2	57,8	50,2	58,3
Homes										
De 16 a 19 a.	9,0	7,1	10,6	9,3	9,1	11,2	8,9	9,0	9,4	9,2
De 20 a 24 a.	24,3	25,9	25,7	27,2	27,0	25,7	26,7	25,6	25,9	26,1
De 25 a 54 a.	201,9	233,7	210,5	241,1	210,9	243,8	207,4	242,8	207,6	240,4
De 55 i més a.	30,1	36,2	32,4	37,6	33,3	39,5	32,1	37,9	32,0	37,8
Dones										
De 16 a 19 a.	4,9	4,3	7,7	5,2	7,7	8,8	6,9	4,2	6,8	5,6
De 20 a 24 a.	24,4	20,2	22,2	20,8	23,6	20,7	19,2	20,4	22,4	20,5
De 25 a 54 a.	143,6	176,7	155,5	193,4	161,4	190,7	154,8	184,2	153,8	186,3
De 55 i més a.	14,9	18,5	18,6	21,0	21,2	21,5	18,2	19,9	18,2	20,2

Font: INE, EPA 2007. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

Les taxes d'activitat per grups d'edat es presenten tan sols per a Balears i ens mostren diferències entre grups, tant del 2007 respecte al 2003 com entre homes i dones.

Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

Com podem observar en la gràfica anterior, la taxa d'activitat femenina per al grup de 16 a 19 anys i per al grup de 20 a 24 anys ha baixat des de 2003 a 2007: gairebé 7 punts en el primer cas i 6 en el segon.

Un possible motiu d'això podria ésser el retard de l'edat d'entrada de les dones al mercat laboral, probablement relacionat amb la seva dedicació a la formació (així, dedicarien més temps a formar-se i esperarien a completar la seva formació abans d'estar en disposició d'accedir al mercat de treball).

D'altra banda, en el grup de 25 a 54 anys d'edat la taxa d'activitat femenina ha crescut (entorn de 4'5 punts percentuals), mentre la masculina es manté probablement perquè ha "tocat sostre", ja que es troba al voltant del 93%. Cal remarcar que és en aquest tram d'edat on la diferència entre les taxes d'activitat masculina i femenina és major, encara que s'hagi reduït (passant de 21 punts el 2003 a 16'5 el 2007). Recordem que en aquesta franja d'edat les persones arriben a la seva maduresa laboral, però també n'inclou l'edat en la qual es planteja la possible formació d'una família. Planegen, per tant, les dificultats per a la conciliació de la vida personal, laboral i familiar com una de les possibles causes de les diferències observades entre les taxes d'activitat de dones i homes.

Entre les persones de 55 o més anys, la taxa d'activitat es manté tant en el cas de la població masculina com de la femenina, si bé la taxa d'activitat masculina duplica la femenina.

Aquesta situació podria relacionar-se, entre d'altres coses, amb el fet que les dones de més de 55 anys (és a dir, que a mitjan dels anys 70 tenien entorn de 20 anys, l'edat d'incorporar-se al mercat laboral) corresponen a una generació de dones que o bé no es va incorporar mai al món laboral o, si ho va fer, el va abandonar en casar-se i/o tenir fills/es, amb moltes dificultats per "reenganxar-se" si ho volien fer, i quedant, per tant, excloses de la població activa pel que fa a les estadístiques oficials (i a més, passaren a engrossir les files d'allò que les estadístiques consideren com a població econòmicament inactiva: Poal, 1993).

Com a conclusions pel que fa a les taxes d'activitat per edats, podem dir que en el cas dels homes no hi ha molts canvis entre 2003 i 2007. En el cas de les dones els canvis més destacats són: l'entrada retardada al mercat de treball; l'augment de la taxa màxima d'activitat (que es dona entre els 25 i els 54 anys) malgrat que encara està ben lluny de la masculina (93% en el cas dels homes, 77% en el cas de les dones); i que a partir dels 55 anys la taxa d'activitat femenina és la meitat de la masculina.

Amb relació a les dades observades (i, particularment, amb relació a aquelles relatives a 2007) podem dir que, d'acord amb la diferenciació establerta per Maruani (2002), la corba d'activitat femenina es correspondria bàsicament amb la denominada "en forma d'u invertida", model en què predomina l'activitat contínua en la qual les dones desenvolupen paral·lelament l'activitat laboral i les obligacions familiars, sense deixar de treballar pel fet de tenir fills (a diferència de la inactivitat predominant en altres èpoques de la nostra història, o de les discontinuïtats en la carrera ocasionades per la cria dels infants), encara que aquesta U segueix essent sensiblement menys pronunciada que en el cas dels homes.

Per altra banda, com assenyala Casas (1994), les taxes d'activitat per edat (com ocorren també en el cas de les taxes d'ocupació a les quals ens referirem més endavant) són diferents per a homes i dones i tenen perfils diferenciats per a cada tram d'edat, de manera que, en general, la participació laboral de les dones és major en els trams més joves i les diferències de participació laboral entre uns trams i uns altres són també més fortes.

Continuant amb l'anàlisi, l'EPA proporciona la informació desagregada per sexe i estat civil per al conjunt de l'Estat espanyol. Si bé no diferencia tots els estats civils possibles, ja que els agrupa en quatre, tampoc ofereix informació que permeti seguir la recomanació de Castaño (2004) qui suggereix, donada l'escassa grandària d'alguns segments, agrupar les diferents possibilitats en només dues: casats/ades vs. no casats/ades. El fet d'estar casada i/o viure en parella o no, és el que sol determinar diferències en el cas de les dones. Aquesta informació, no obstant això, no està disponible per Comunitats autònomes, motiu pel qual s'ha obviat aprofundir més en la seva anàlisi o desagregació (per sexe, estat civil i edat) ja que no ofereix dades precises sobre l'objecte d'estudi en aquest cas.

A continuació es presenten les dades relatives a activitat per nivell de formació assolit. Cal remarcar que en la recollida d'aquesta informació, i d'acord amb les recomanacions, s'ha pres com a referència el nivell màxim d'estudis finalitzats en cada cas.

D'altra banda, si bé la seva anàlisi podria resultar molt il·lustrativa, les dades desagregades per sexe, nivell d'estudis i edat no estan disponibles per a les comunitats autònomes, motiu pel qual no es varen incorporar a aquest treball.

Activitat per sexe i nivell de formació assolit. Illes Balears.
Valors absoluts (en milers de persones)

	2003 Mitjana ambdós sexes	2007 Mitjana ambdós sexes	2003 Mitjana Homes	2007 Mitjana Homes	2003 Mitjana Dones	2007 Mitjana Dones
Analfabets/es	1,8	3,1	0,5	2,2	1,4	0,9
Educació primària	77,4	83,9	49,4	54,6	28,0	29,4
Educació secundària. Primera etapa ...	177,0	199,7	111,9	120,9	65,1	74,9
Educació secundària. Segona etapa ...	125,0	141,2	66,8	74,6	58,2	66,6
Formació i inserció laboral amb títol de secundària (2a etapa)	0,1	0,2	0,1	0,2	..	-
Educació superior, excepte doctorat	93,9	119,9	45,8	60,1	48,1	59,8
Doctorat	0,9	2,1	0,6	1,0	0,4	1,1

Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

Percentatge de persones actives per sexe i nivell de formació assolit. Illes Balears

	Homes 2003 %	Homes 2007 %	Dones 2003 %	Dones 2007 %
Analfabets/es	0,2	0,7	0,7	0,4
Educació primària	18,0	17,4	13,9	12,6
Educació secundària. Primera etapa	40,7	38,6	32,4	32,2
Educació secundària. Segona etapa	24,3	23,8	28,9	28,6
Formació i inserció laboral amb títol de secundària (2a etapa)	0	0,1	0	0
Educació superior, excepte doctorat	16,7	19,2	23,9	25,7
Doctorat	0,2	0,3	0,2	0,5

Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

A partir d'aquestes dades podem dir que pel que fa al nivell de formació, tant en el cas dels homes com en el cas de les dones s'observen pocs canvis entre 2003 i 2007. En ambdós casos, entre la població activa predominen les persones amb estudis secundaris (de 1a o 2a etapa) i el percentatge d'homes actius amb estudis primaris i estudis secundaris de 1a etapa és superior al de dones amb aquesta formació, mentre el percentatge de dones amb estudis secundaris de segona etapa i estudis universitaris és superior al d'homes amb aquest nivell de formació. Això indica que, com ja s'ha detectat en altres treballs sobre el tema, també en

el cas de la CAIB les dones que estan en el mercat de treball tenen nivells de formació superiors als dels homes.

Amb relació a aquesta qüestió, s'ha suggerit que la presència de dones en el mercat laboral està fortament associada al seu nivell d'estudis, de manera que amb major preparació educativa més altes són les seves taxes d'activitat i ocupació, fins al punt que entre les dones amb estudis universitaris aquestes taxes serien molt similars a les dels homes (Casas, 1994). Si bé no disposam d'aquestes taxes diferenciades per a la nostra comunitat, els resultats percentuals presentats a les taules anteriors anirien en aquesta línia.

És important recordar, a més a més i per valorar adequadament aquesta qüestió, que entre les dones sol donar-se també una forta associació entre nivell d'estudis i edat: les dones més joves solen tenir nivells formatius substancialment més elevats que les dones de més edat, associació que no es dona amb la mateixa fermesa en el cas masculí (Escario i Alberdi, 1987; Mari-Klose i Nos, 1999).

En definitiva, com ens recorden M. José Frau i Natalia Papi (2005), no podem qüestionar la tesi segons la qual a major capital humà acumulat, majors taxes d'activitat. I, en aquest sentit, el percentatge de persones actives mostra (en general, i particularment entre les dones) una presència important de persones amb alts nivells formatius.

Cal recordar, com fan aquestes autores, que les dones amb baixes qualificacions i obligacions familiars solen tendir en major mesura a mantenir la dedicació exclusiva al treball domèstic. Una anàlisi des del punt de vista del cost / benefici ajuda a comprendre aquesta elecció: les persones amb baixa qualificació solen tenir salaris de poca quantia i, tenint en compte la dificultat per accedir a serveis d'atenció de baix cost i/o la no disponibilitat de xarxes familiars d'ajuda, les dones (principals responsables de la cura de les persones dependents i dels infants) poden arribar a considerar que els resulta econòmicament més avantatjós abandonar les seves ocupacions i/o reduir la seva jornada laboral. La veritat és que en molts casos tenen tota la raó.

Però, òbviament, en una elecció d'aquest tipus entren en joc altres elements; la carrera professional o el valor del treball, ambdós aspectes habitualment més desenvolupats en dones amb altes qualificacions professionals, no solen ser tampoc aliens a aquestes decisions.

També, com ja hem comentat, la diferenciació de rols en l'àmbit fami-

liar té una estreta relació amb la presència en el món laboral, molt especialment en el cas de les dones (Lafuente, Barberá i Sarrió, 1998; Mari-Klose i Nos, 1999; Martínez, 1992). En termes generals s'ha dit que les taxes d'activitat i ocupació de les dones són substancialment més elevades entre les solteres, que no tenen fills/es menors i/o el cònjuge de les quals té una ocupació liberal o professional (Casas, 1994). No obstant això, el tipus de dades disponibles (que no diferencia per comunitat i estat civil, o persones amb les quals es conviu) dificulta la comprovació d'aquesta asseveració en la nostra comunitat autònoma, tot i que podem pensar que és certa també en el nostre cas.

3.3.- L'atur

A continuació revisarem les dades corresponents a Espanya i a la CAIB referides a l'atur i la taxa d'atur, és a dir, el percentatge de població aturada respecte de la població activa, diferenciant la taxa d'atur femení (això és, el percentatge de població aturada femenina respecte de la població femenina activa) i la taxa d'atur masculí (això és, percentatge de població aturada masculina respecte de la població masculina activa).

Atur per sexe. Espanya. Valors absoluts (en milers de persones).

	2003	2007	2003	2007	2003	2007	2003	2007	2003	2007
	TI	TI	TII	TII	TIII	TIII	TIV	TIV	Mitjana	Mitjana
Ambdós sexes	2.299,5	1.856,1	2.191,2	1.760,0	2.226,0	1.791,9	2.252,1	1.927,6	2.242,2	1.833,9
Homes	993,2	800,1	946,1	780,6	972,9	800,9	993,3	879,2	976,4	815,2
Dones	1.306,3	1.056,0	1.245,1	979,3	1.253,1	991,0	1.258,8	1.048,3	1.265,8	1.018,7

Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

Taxa d'atur per sexe. Espanya.

	2003	2007	2003	2007	2003	2007	2003	2007	2003	2007
	TI	TI	TII	TII	TIII	TII	TIV	TIV	Mitjana	Mitjana
Ambdós sexes	12,0	8,5	11,3	8,0	11,3	8,0	11,4	8,6	11,5	8,2
Homes	8,7	6,3	8,1	6,1	8,3	6,1	8,5	6,8	8,4	6,3
Dones	16,9	11,4	15,9	10,5	15,7	10,5	15,6	11,0	16,0	10,8

Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

Atur per sexe. Illes Balears. Valors absoluts (en milers de persones)

	2003	2007	2003	2007	2003	2007	2003	2007	2003	2007
	TI	TI	TII	TII	TIII	TIII	TIV	TIV	Mitjana	Mitjana
Ambdós sexes	56,8	47,8	45,4	30,6	34,8	25,0	46,8	49,0	46,0	38,1
Homes	23,5	23,9	21,3	12,8	17,0	11,6	24,7	24,8	21,6	18,3
Dones	33,3	24,0	24,1	17,8	17,9	13,4	22,1	24,2	24,3	19,9

Font: INE, EPA 2007. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

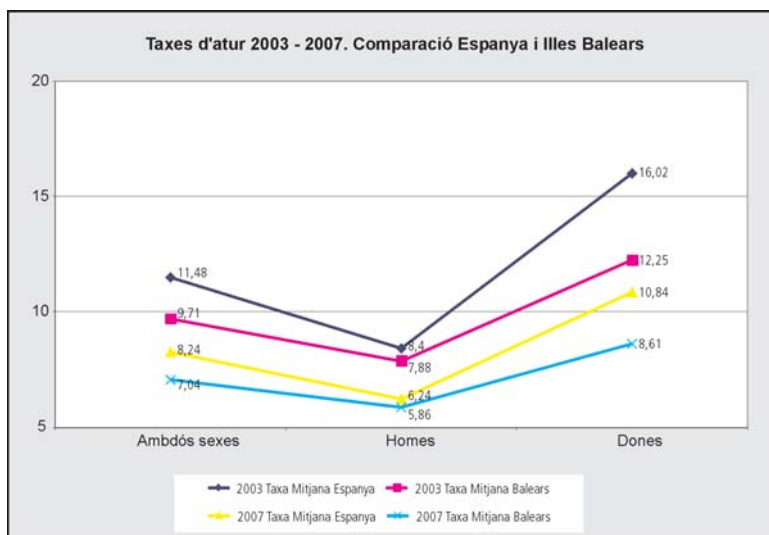
Taxa d'atur per sexe. Balears.

	2003	2007	2003	2007	2003	2007	2003	2007	2003	2007
	TI	TI	TII	TII	TIII	TII	TIV	TIV	Mitjana	Mitjana
Ambdós sexes	12,5	9,2	9,4	5,5	7,1	4,5	9,8	9,0	9,7	7,0
Homes	8,9	7,9	7,6	4,1	6,1	3,6	9,0	7,9	7,9	5,9
Dones	17,7	10,9	11,8	7,4	8,4	5,6	11,1	10,6	12,3	8,6

Font: INE, EPA 2007. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

Com podem veure a la gràfica següent, la taxa d'atur femení a les Illes Balears està entre 2 i 4 punts (entre un 25% en 2007 i un 30% en 2003) per sota de la de les dones espanyoles en el seu conjunt.

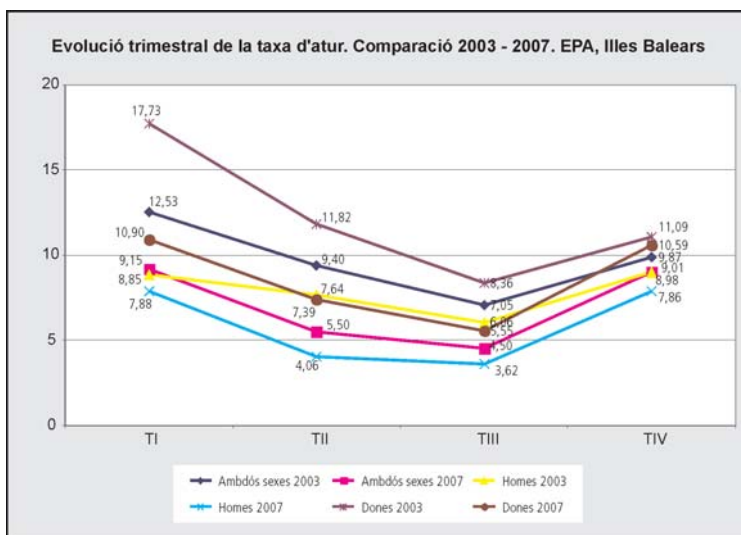
La taxa d'atur masculí és a Balears, tant en 2003 com en 2007, lleugerament inferior a la mitjana de l'Estat espanyol (entorn d'un punt percentual menor) i al voltant d'1'5 vegades més baixa que la femenina, tant en el cas d'Espanya com de les Balears.

Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

Quant als canvis entre trimestres, com ja podíem esperar donada l'estacionalitat del mercat de treball balear, les taxes d'atur varien a la nostra comunitat autònoma sensiblement al llarg de l'any, tant en termes generals com per a homes i dones, com pot comprovar-se en la gràfica següent, arribant a multiplicar-se per 2 entre el 3r i el 1r trimestre de l'any.

Pel que fa a aquesta qüestió, podem dir que entre 2003 i 2007 l'atur ha descendit en els quatre trimestres i com a mitjana, tant entre les dones com entre els homes, i ho ha fet de manera més o menys similar en ambdós casos (25% per a ells i 30% per a elles), però l'atur femení encara segueix sent a la CAIB 1'5 vegades superior a l'atur masculí, com hem comentat anteriorment.

Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

A continuació es presenten les dades corresponents a l'atur per grups d'edat per al conjunt de l'Estat i per a les Illes Balears.

Atur per sexe i edat. Espanya. Valors absoluts (en milers de persones)

	2003 TI	2007 TI	2003 TII	2007 TII	2003 TIII	2007 TIII	2003 TIV	2007 TIV	2003 Mitjana	2007 Mitjana
Ambdós sexes										
De 16 a 19 anys	158,6	138,5	166,9	162,8	163,6	165,4	152,4	162,8	160,4	157,4
De 20 a 24 anys	399,4	284,5	369,7	279,4	395,1	292,6	399,2	284,8	390,9	285,3
De 25 a 54 anys	1.613,1	1.294,1	1.529,4	1.188,5	1.524,2	1.202,2	1.568,6	1.340,6	1558,8	1256,4
De 55 i més	128,5	138,9	125,2	129,2	143,1	131,7	131,8	139,4	132,2	134,8
Homes										
De 16 a 19 anys	85,4	67,1	91,0	82,7	85,0	81,1	82,1	83,5	85,9	78,6
De 20 a 24 anys	187,8	121,2	171,5	125,1	188,4	134,4	187,2	134,9	183,7	128,9
De 25 a 54 anys	640,6	542,5	610,2	501,7	616,2	514,2	648,1	583,2	628,8	535,4
De 55 i més	79,4	69,3	73,3	71,1	83,4	71,3	75,8	77,8	78,0	72,4
Dones										
De 16 a 19 anys	73,1	71,4	75,9	80,1	78,6	84,3	70,3	79,3	74,5	78,8
De 20 a 24 anys	211,6	163,4	198,2	154,3	206,8	158,3	212,0	150,0	207,15	156,5
De 25 a 54 anys	972,5	751,6	919,1	686,8	908,0	688,0	920,5	757,4	930,025	721,0
De 55 i més	49,1	69,6	52,0	58,1	59,7	60,4	56,0	61,6	54,2	62,4

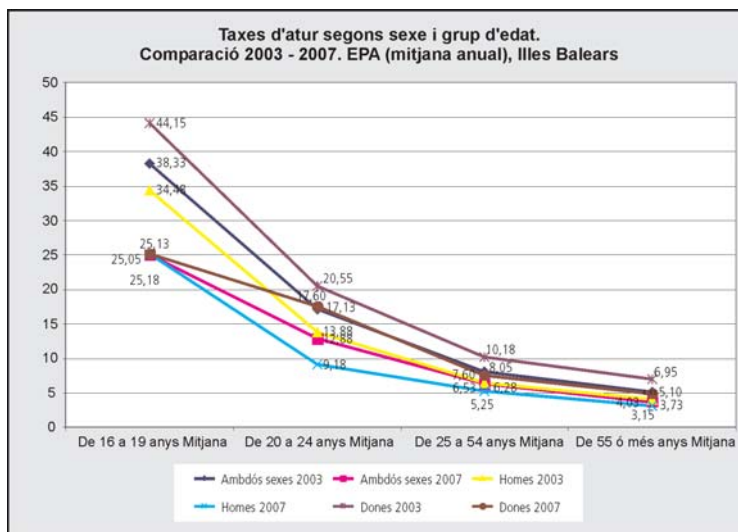
Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

Atur per sexe i edat. Illes Balears. Valors absoluts (en milers de persones)

	2003 TI	2007 TI	2003 TII	2007 TII	2007 TIII	2003 TIII	2007 TIV	2003 TIV	2003 Mitjana	2007 Mitjana
Ambdós sexes										
De 16 a 19 anys	5,6	4,5	7,8	4,3	1,0	5,9	3,4	5,6	6,2	3,3
De 20 a 24 anys	11,2	7,3	8,4	5,4	3,7	6,3	7,6	7,1	8,2	6,0
De 25 a 54 anys	37,5	31,9	26,1	20,0	19,3	20,1	35,5	32,1	28,9	26,68
De 55 i més anys	2,5	4,0	3,1	0,9	1,0	2,5	2,5	2,1	2,5	2,1
Homes										
De 16 a 19 anys	3,1	3,0	3,8	2,9	0,5	2,7	2,0	3,4	3,2	2,1
De 20 a 24 anys	4,2	3,0	2,9	1,7	1,3	2,5	3,5	4,7	3,6	2,4
De 25 a 54 anys	15,0	15,9	13,2	7,8	9,1	10,2	17,6	15,6	13,5	12,6
De 55 i més anys	1,1	1,9	1,4	0,4	0,7	1,5	1,6	1,1	1,3	1,15
Dones										
De 16 a 19 anys	2,6	1,5	4,0	1,3	0,5	3,2	1,4	2,2	2,1	2,1
De 20 a 24 anys	7,0	4,3	5,5	3,6	2,4	3,8	4,1	2,4	4,8	3,5
De 25 a 54 anys	22,4	16,1	12,9	12,2	10,2	9,9	17,9	16,5	15,9	13,7
De 55 i més anys	1,4	2,1	1,6	0,5	0,3	0,9	0,9	1,0	1,1	1,1

Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

Com podem veure a la gràfica següent, en el cas de Balears s'observen diferències en la taxa d'atur per als diferents grups d'edat, tant del 2007 respecte al 2003 com entre homes i dones.

Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

L'anàlisi d'aquestes dades ens mostra que les taxes mitjanes d'atur són inferiors per als homes en totes les franges d'edat i en tots els grups d'edat analitzats.

D'altra banda, cal comentar les elevades taxes d'atur masculí i femení en el moment d'entrada al mercat de treball, que van reduint-se per ambdós sexes gradualment a mesura que aquesta incorporació s'estabilitza, tot i que no disposam d'informació complementària que ens permeti assegurar quin percentatge de totes aquestes dones realment troben feina i quin percentatge acaba per deixar el mercat de treball en no trobar-la (passant, per tant, a engrandir les xifres de població inactiva).

En definitiva, les taxes d'atur femenines, molt més elevades que les masculines, mostren les dificultats de les dones per trobar feina quan la cerquen (Barberà, 2005) i com aquestes dificultats es mantenen al llarg de les diferents etapes de la vida de les dones.

A continuació es presenten les dades relatives a l'atur per nivell de formació assolit.

Atur per sexe i nivell de formació assolit. Illes Balears.
Valors absoluts (en milers de persones).

	2003 Mitjana ambdós sexes	2007 Mitjana ambdós sexes	2003 Mitjana Homes	2007 Mitjana Homes	2003 Mitjana Dones	2007 Mitjana Dones
Analfabets/es	0,3	0,4	0,1	0,2	0,2	0,1
Educació primària	6,1	7,2	3,4	4,63	2,7	3,3
Educació secundària. Primera etapa ...	22,3	17,5	12,0	9,78	10,3	7,8
Educació secundària. Segona etapa ...	10,4	8,4	4,2	3,3	6,3	5,1
Formació i inserció laboral amb títol de secundària (2a etapa)	-	-	..	-	..	-
Educació superior, excepte doctorat	6,9	4,6	2,0	1,13	4,9	3,5
Doctorat	..	-	..	-	..	-

Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

**Percentatge de persones aturades per sexe
i nivell de formació assolit. Balears**

	Homes 2003 %	Homes 2007 %	Dones 2003 %	Dones 2007 %
Analfabets/es	0,5	1,1	0,8	0,5
Educació primària	15,7	24,2	11,1	16,7
Educació secundària. Primera etapa	55,3	51,6	42,2	39,4
Educació secundària. Segona etapa	19,4	17,4	25,8	25,8
Formació i inserció laboral amb títol de secundària (2a etapa)	-	-	-	-
Educació superior, excepte doctorat	9,2	5,8	20,1	17,7
Doctorat	-	-	-	-

Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

Amb relació a la formació de la població aturada, el major percentatge de persones aturades correspondria —tant els anys 2003 i 2007 com entre els homes i les dones— a persones amb estudis secundaris —de 1a i 2a etapa—, seguides per persones amb estudis primaris.

Crida l'atenció que el percentatge de dones aturades amb estudis superiors duplicava el 2003 al d'homes amb aquesta formació i el triplica el 2007 (arribant a constituir quasi el 20% del total de les aturades enfront d'un 6% del total d'aturats). Això suposa que si bé un nivell d'estudis més elevat implica una major protecció davant l'atur, aquesta protecció actua en major mesura per a ells que per a elles. D'altra banda, també implica que la formació, per si mateixa, no sembla ésser suficient per acabar amb les elevades taxes d'atur femení.

Cal remarcar que tot i que en el sistema d'indicadors proposat es suggeria analitzar les dades relatives a atur per sexe, edat i nivell d'estudis simultàniament i també per sexe i estat civil, i sexe, estat civil i edat, no ha estat possible trobar aquestes dades desagregades per comunitats autònomes.

Finalment, s'analitza l'atur per temps de recerca d'ocupació i sexe. Amb relació a aquesta dada, es proposa l'anàlisi de la taxa d'atur femenina de llarga durada, és a dir, el percentatge de població desocupada femenina amb un any o més de recerca d'ocupació respecte de la població femenina en atur, i la taxa d'atur masculina de llarga durada, això és, el percentatge de població aturada masculina amb un any o més de recerca d'ocupació respecte de la població masculina en atur.

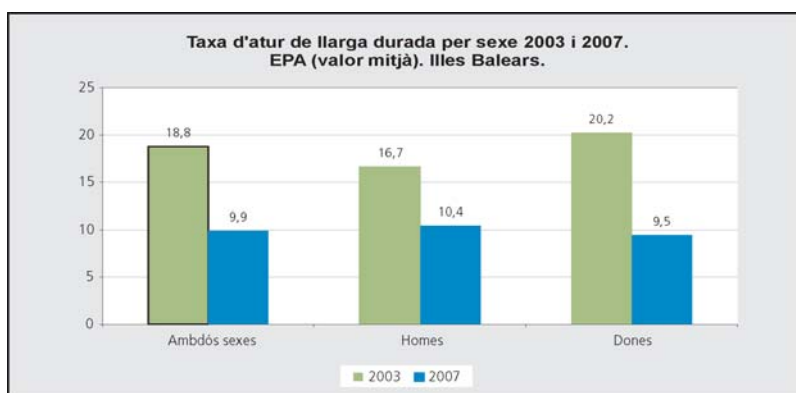
**Atur per sexe i temps de recerca d'ocupació. Illes Balears.
Valors absoluts (en milers de persones).**

	2003 Mitjana ambdós sexes	2007 Mitjana ambdós sexes	2003 Mitjana Homes	2007 Mitjana Homes	2003 Mitjana Dones	2007 Mitjana Dones
Ja l'ha trobat	10,4	9,2	4,5	4,1	5,9	5,1
Menys d' 1 mes	3,9	6,5	2,4	3,5	1,4	3,0
D' 1 a 2 mesos	7,9	8,8	3,5	4,2	4,4	4,6
De 3 a 5 mesos	7,1	6,1	4,0	2,8	3,1	3,3
De 6 a 11 mesos	8,1	3,8	3,6	1,8	4,5	2,0
D' 1 any a menys de 2	4,4	1,8	1,7	1,1	2,7	0,7
2 anys o més	4,2	2,0	1,9	0,8	2,2	1,2

Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

Com podem veure, la taxa d'atur de llarga durada s'ha reduït gairebé a la meitat entre 2003 i 2007, en termes generals.

Aquesta reducció ha estat sensiblement superior en el cas de la taxa femenina (53% de reducció, mentre que la taxa masculina s'ha reduït en un 38%). Aquesta dada constitueix, en principi, una nota positiva quant a la incorporació de les dones al mercat de treball, tot i que, com hem comentat anteriorment, no disposam d'informació complementària que ens permeti assegurar que efectivament totes aquestes dones han trobat feina.

Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

3.4.- L'ocupació

A continuació s'analitza l'ocupació i la taxa d'ocupació, això és, el percentatge de població ocupada respecte de la població activa, diferenciant entre taxa d'ocupació femenina (percentatge de població ocupada femenina respecte de la població femenina activa) i taxa d'ocupació masculina (percentatge de població ocupada masculina respecte de la població masculina activa).

En primer lloc es presenten les dades corresponents a Espanya i la CAIB.

Ocupació per sexe. Espanya. Valors absoluts (en milers de persones).

	2003 TI	2007 TII	2003 TII	2007 TII	2003 TIII	2007 TIII	2003 TIV	2007 TIV	2003 Mitjana	2007 Mitjana
Ambdós sexes	16.923,6	20.069,2	17.241,1	20.367,3	17.459,4	20.510,6	17.559,7	20.476,9	17.295,9	20.356,0
Homes	10.484,8	11.854,6	10.633,5	12.007,7	10.745,0	12.089,6	10.748,3	11.997,1	10.652,9	11.987,3
Dones	6.438,8	8.214,7	6.607,6	8.359,6	6.714,5	8.421,0	6.811,4	8.479,8	6.643,1	8.368,8

Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

Taxa d'ocupació per sexe. Espanya.

	2003 TI	2007 TI	2003 TII	2007 TII	2003 TIII	2007 TIII	2003 TIV	2007 TIV	2003 Mitjana	2007 Mitjana
Ambdós sexes	48,4	53,6	49,1	54,2	49,5	54,4	49,7	54,0	49,1	54,1
Homes	61,5	64,6	62,1	65,1	62,4	65,3	62,2	64,5	62,0	64,9
Dones	35,9	43,1	36,7	43,7	37,2	43,8	37,5	43,9	36,8	43,6

Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

Ocupació per sexe. Illes Balears. Valors absoluts (en milers de persones)

	2003 TI	2007 TI	2003 TII	2007 TII	2003 TIII	2007 TIII	2003 TIV	2007 TIV	2003 Mitjana	2007 Mitjana
Ambdós sexes	396,4	474,8	437,7	525,1	459,4	537,0	427,5	495,0	430,3	508,1
Homes	241,8	279,0	257,8	302,5	263,4	308,7	250,4	290,6	253,4	295,2
Dones	154,6	195,8	179,8	222,7	196,0	228,4	177,1	204,5	176,9	212,9

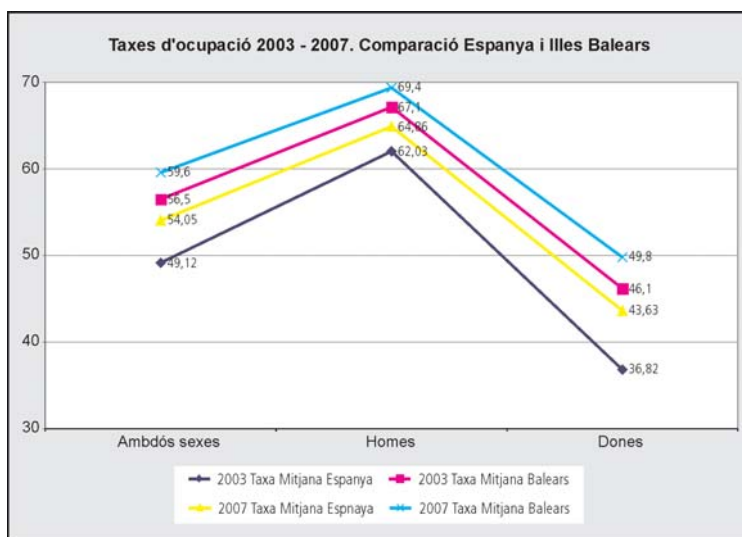
Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

Taxa d'ocupació per sexe. Illes Balears

	2003	2007	2003	2007	2003	2007	2003	2007	2003	2007
			TII	TIII	TIII	TIII	TIV	TIV	Mitjana	Mitjana
Ambdós sexes	52,6	56,3	57,7	61,8	60,2	62,8	55,6	57,5	56,5	59,6
Homes	64,7	66,4	68,5	71,4	69,5	72,4	65,6	67,6	67,1	69,4
Dones	40,7	46,3	47,1	52,3	51,0	53,3	45,7	47,4	46,1	49,8

Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

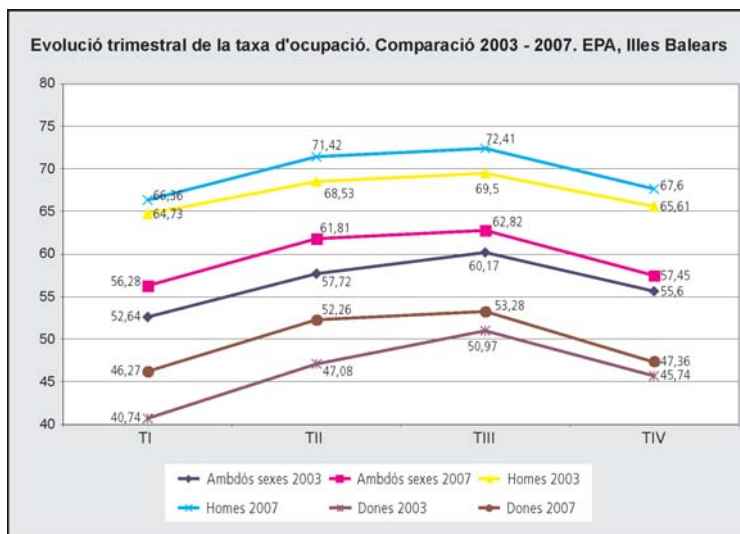
Com es pot veure a la gràfica següent, la taxa d'ocupació de les dones a les Illes Balears està entre 6 i 9 punts per sobre de la de les dones espanyoles en el seu conjunt. Per la seva banda, la taxa d'ocupació masculina es situa al voltant de 20 i 25 punts percentuals per sobre la taxa femenina, tant en el cas d'Espanya com en el cas de les Illes Balears.

Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

Amb relació a l'evolució al llarg del any, també, com era de preveure donada l'estacionalitat del mercat de treball balear, les taxes d'ocupació varien a la CAIB, tant en termes generals com per a homes i dones, encara que en aquest cas les variacions es donen, lògicament, en sentit invers (el 3r trimestre mostra les taxes d'ocupació més elevades) i no són tan

cridaneres com en el cas de les taxes d'atur (oscil·lant entre 6 i 7 punts percentuals).

Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

A continuació es presenten les dades corresponents a ocupació per grups d'edat, per al conjunt de l'Estat i per a Balears.

Ocupació per sexe i edat. Espanya. Valors absoluts (en milers de persones).

	2003 T I	2007 T I	2003 T II	2007 T II	2003 T III	2007 T III	2003 T IV	2007 T IV	2003 Mitjana	2007 Mitjana
Ambdós sexes										
16-19a	312,2	366,2	324,9	396,2	357,4	444,1	326,9	356,7	330,4	390,8
20-24a	1.512,7	1.583,2	1.548,4	1.592,3	1.587,8	1.649,4	1.523,8	1.577,2	1.543,2	1.600,6
25-54a	13.290,6	15.887,7	13.524,3	16.113,9	13.670,2	16.140,2	13.827,3	16.230,8	13.578,1	16.093,2
55 o més	1.808,1	2.232,1	1.843,5	2.264,9	1.844,1	2.276,9	1.881,6	2.312,4	1.844,3	2.271,6
Homes										
16-19a	210,9	241,0	218,9	258,0	237,9	275,6	218,0	226,9	221,4	250,4
20-24a	874,8	909,4	890,9	901,4	912,9	923,0	883,9	881,2	890,6	903,8
25-54a	8.119,40	9.241,1	8.228,1	9.367,9	8.300,8	9.388,0	8.330,8	9.378,1	8.244,8	9.343,8
55 o més	1.279,60	1.463,2	1.295,6	1.480,3	1.293,4	1.502,9	1.315,5	1.511,0	1.296,0	1.489,4
Dones										
16-19a	101,2	125,2	106,0	138,1	119,5	168,5	108,9	129,8	108,9	140,4
20-24a	638	673,8	657,5	690,9	674,9	726,4	639,9	695,9	652,6	696,8
25-54a	5.171,1	6.646,8	5.296,2	6.745,9	5.369,4	6.752,3	5.496,4	6.852,6	5.333,3	6.749,4
55 o més	528,5	768,9	547,9	784,6	550,7	773,8	566,1	801,5	548,3	782,2

Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

Ocupació per sexe i edat. Illes Balears. Valors absoluts (en milers de persones).

	2003	2007	2003	2007	2003	2007	2003	2007	2003	2007
	TI	TI	TII	TII	TIII	TIII	TIV	TIV	Mitjana	Mitjana
Ambdós sexes										
16-19a	8,3	6,9	10,5	10,3	10,9	19	10,3	9,8	10,0	11,5
20-24a	37,5	38,8	39,5	42,7	44,3	42,8	38,9	38,4	40,0	40,7
25-54a	308,1	378,4	339,8	414,5	352,2	415,3	330,1	391,5	332,5	399,9
55 o més	42,5	50,7	47,9	57,7	52,1	60	48,2	55,3	47,7	55,9
Homes										
16-19a	5,9	4,1	6,8	6,4	6,4	10,7	5,5	7,0	6,2	7,1
20-24a	20	22,8	22,8	25,5	24,5	24,5	22	22,1	22,3	23,7
25-54a	186,9	217,7	197,3	233,3	200,7	234,8	191,9	225,2	194,2	227,8
55 o més	29	34,3	30,9	37,2	31,8	38,8	31	36,2	30,7	36,6
Dones										
16-19a	2,4	2,7	3,7	3,9	4,5	8,3	4,8	2,8	3,8	4,4
20-24a	17,4	15,9	16,7	17,1	19,8	18,3	16,9	16,3	17,7	16,9
25-54a	121,2	160,7	142,5	181,2	151,5	180,5	138,3	166,3	138,3	172,2
55 o més	13,5	16,4	17	20,5	20,3	21,2	17,2	19,1	17,0	19,3

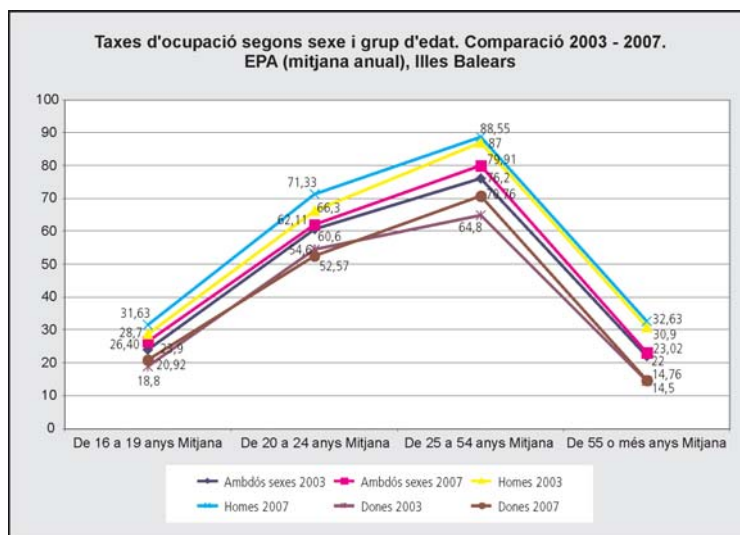
Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

Tal com es pot veure a la gràfica següent, per grups d'edat s'observen diferències en la taxa d'ocupació, tant del 2007 respecte al 2003 com entre homes i dones.

Tant en el cas dels homes com en el cas de les dones, i tal com era d'esperar, s'observa una gran diferència entre la taxa d'ocupació corresponent al tram d'edat de 16 a 19 anys i la taxa corresponent al tram de 20 a 24 anys, i aquesta augmenta novament entre els 20 i 24 anys i dels 25 a 54 anys, per caure bruscament a partir dels 55 anys.

Si s'observen les taxes per sexe, els canvis entre grups d'edat són significativament menors en el cas de les dones.

Val a dir que, encara que les modificacions entre trams d'edat s'assemblin quant a la seva forma, és ben cert que els homes s'inicien en el mercat de treball amb taxes d'ocupació 10 punts superiors a les de les dones i les pujades que experimenten són més brusques, mentre la reducció entre les persones de més edat és molt més important per a elles (amb taxes d'ocupació del 15% entre les persones de més edat, tant el 2003 com el 2007).

Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

Amb relació a la formació de la població ocupada, cal tenir present el que s'ha comentat en el cas de la població aturada.

Com a dada orientativa, val a dir que també entre les persones ocupades predominen aquelles que tenen educació secundària (de 1a o 2a etapa). I cal remarcar que, mentre els homes ocupats van seguits pels qui tenen estudis primaris, en el cas de les dones són les que tenen estudis universitaris qui assoleixen el segon lloc entre les ocupades, el que incideix novament en la importància de la formació per aconseguir una ocupació, particularment entre les dones.

Ocupació per sexe i nivell de formació. Illes Balears.
Valors absoluts (en milers de persones).

	2003 Mitjana ambdós sexes	2007 Mitjana ambdós sexes	2003 Mitjana Homes	2007 Mitjana Homes	2003 Mitjana Dones	2007 Mitjana Dones
Analfabets/es	1,5	2,7	0,3	2,0	1,1	0,8
Educació primària	71,3	76,7	46,1	50,7	25,3	26,1
Educació secundària. Primera etapa ...	154,7	178,3	99,9	111,2	54,8	67,2
Educació secundària. Segona etapa ...	114,5	132,8	62,6	71,3	51,9	61,5
Formació i inserció laboral amb títol de secundària (2a etapa)	0,1	0,2	0,1	0,2	..	-
Educació superior, excepte doctorat	87,1	115,2	43,8	59,0	43,3	56,3
Doctorat	0,9	2,1	0,6	1,0	0,4	1,1

Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

Percentatge de persones ocupades per sexe i nivell de formació assolit. Illes Balears

	Homes 2003 %	Homes 2007 %	Dones 2003 %	Dones 2007 %
Analfabets/es	0,1	0,7	0,6	0,4
Educació primària	18,2	17,2	14,3	12,3
Educació secundària. Primera etapa	39,4	37,6	31,0	31,6
Educació secundària. Segona etapa	24,7	24,1	24,4	28,9
Formació i inserció laboral amb títol de secundària (2a etapa)	-	0,1	-	-
Educació superior, excepte doctorat	17,3	20,0	24,5	26,4
Doctorat	0,2	0,4	0,2	0,5

Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

A continuació s'analitza la població ocupada per situació professional. Aquestes dades permeten obtenir la taxa d'autoocupació i la taxa de salarització.

Ocupació per sexe i situació professional. Illes Balears. Valors absoluts (en milers de persones)

	2003 Mitjana ambdós sexes	2007 Mitjana ambdós sexes	2003 Mitjana Homes	2007 Mitjana Homes	2003 Mitjana Dones	2007 Mitjana Dones
Treballadors/es per compte propi: Total	83,1	91,7	60,1	63,4	23,0	28,3
Ocupador/a	35,1	35,3	27,5	26,0	7,6	9,3
Empresari/ària sense assalariats/des o treballador/a independent	42,6	52,3	31,1	35,3	11,6	17,0
Membre de cooperativa	0,1	1,5	0,1	1,5		0,5
Ajuda familiar	5,3	2,6	1,5	1,0	3,8	1,6
Assalariats /des: Total	346,6	416,1	193,1	231,7	153,5	184,4
Sector públic	56,8	57,3	29,8	26,2	26,9	31,1
Sector privat	289,8	358,8	163,2	205,5	126,6	153,3
Altra situació	0,5	0,5	0,2	0,4	0,3	0,6

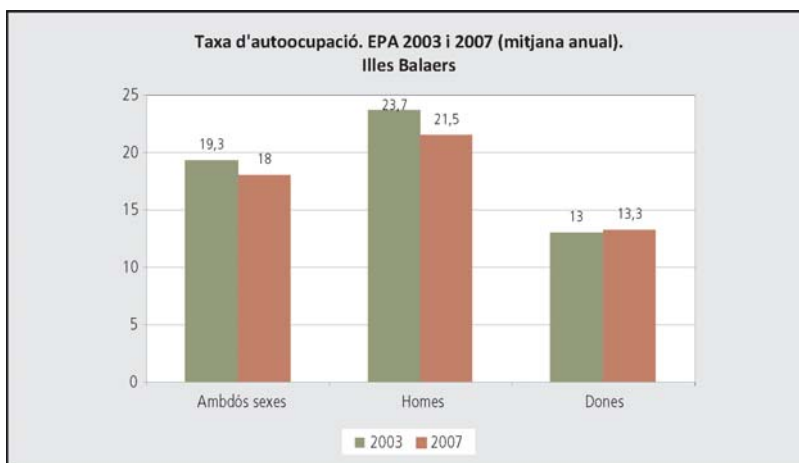
Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

La taxa d'autoocupació és el percentatge de persones ocupades no assalariades (ajuda familiar, empresàries, autònomes, membres de cooperatives) sobre el total d'ocupades.

Com podem veure en el gràfic següent, la taxa d'autoocupació ha disminuït a les Illes Balears entre 2003 i 2007 per als homes i s'ha mantingut igual per a les dones.

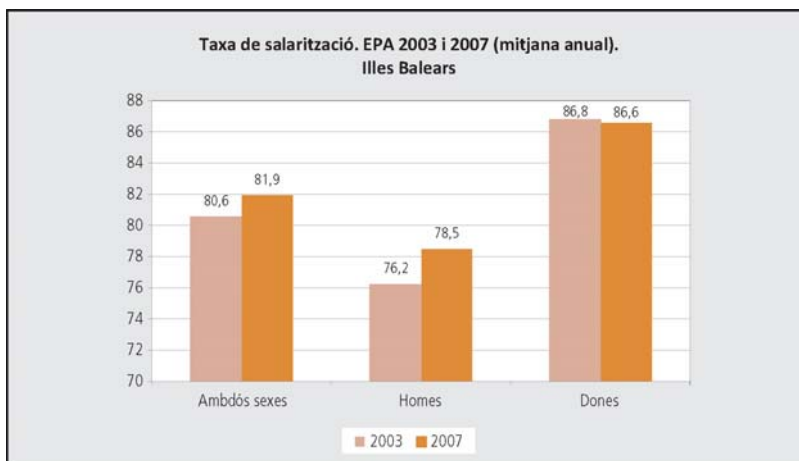
Malgrat aquest descens, la taxa d'autoocupació masculina es manté gairebé 10 punts per sobre de la femenina.

Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

Per la seva banda, la taxa de salarització és el percentatge de persones assalariades sobre el total d'ocupades.

Com podem veure a la gràfica següent, la taxa de salarització masculina augmenta lleugerament de 2003 a 2007 i la taxa de salarització femenina es manté en ambdós moments entorn de 10 punts per sobre de la masculina.

Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

En definitiva, les dades disponibles indiquen també que les dones suposen poc menys del 30% de les persones que treballen per compte d'altri a les Balears i al voltant del 45% de les persones assalariades, és a dir, tant els/les assalariats/ades com especialment els/les treballadors/es per compte d'altri continuen sent a la CAIB majoritàriament homes com, d'altra banda, ocorr també en el conjunt de l'Estat espanyol (INE – Instituto de la Mujer, 2006).

Hem de remarcar que del total de persones ocupades i assalariades en el període analitzat menys del 15% treballaven en el sector públic, mentre el 85% restant ho feia en el sector privat, observant-se, a més a més, un repartiment diferencial per sexe entre aquests dos sectors. Així, mentre les dones representaven el 40% de les persones assalariades en el sector privat, constituïen gairebé el 55% de les assalariades en el sector públic.

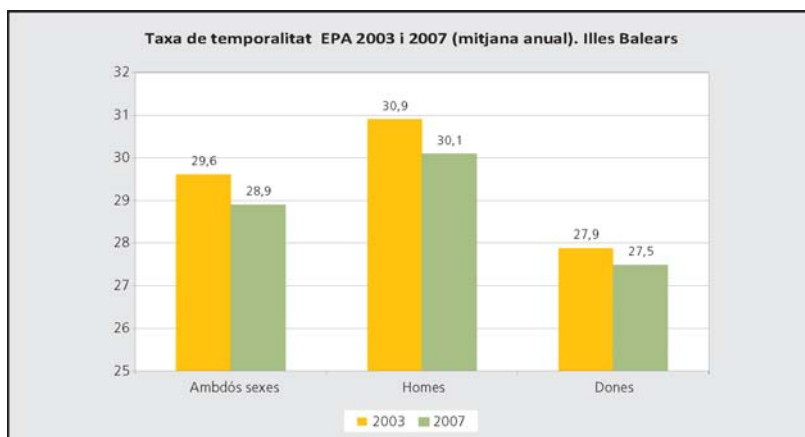
Aquesta concentració de les dones en l'ocupació pública s'ha relacionat amb el seu major èxit acadèmic, amb l'existència de menys barreres subjectives en l'accés a aquest sector en comparació amb el privat (Grañeras, 2003) i també amb les mateixes condicions de l'ocupació pública (jornada contínua, possibilitats de permisos, etc.), les quals faciliten molt més la conciliació entre la vida personal i la vida laboral (Frau i Papi, 2005).

Seguint amb l'anàlisi, es revisarà el percentatge de població ocupada per tipus de contracte, obtenint la taxa de temporalitat o percentatge de persones ocupades amb contractes temporals sobre el total d'assalariades, tant per al cas de les dones com dels homes.

Assalariats/des per sexe i tipus de contracte. Illes Balears
Valors absoluts (en milers de persones)

	2003 Mitjana ambdós sexes	2007 Mitjana ambdós sexes	2003 Mitjana Homes	2007 Mitjana Homes	2003 Mitjana Dones	2007 Mitjana Dones
Indefinit	244,1	295,7	133,4	162,0	110,6	133,7
Temporal	102,6	120,4	59,7	69,7	42,9	50,7

Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

Com podem veure a la gràfica anterior, encara que la taxa de temporalitat ha disminuït lleument de 2003 a 2007, aquesta disminució no arriba ni a un punt percentual i continua sent força elevada i pròxima al 30%. És a dir, gairebé 1 de cada 3 treballadors i/o treballadores de les Illes Balears tenen un contracte temporal.

Cal remarcar que si bé la taxa de temporalitat masculina és lleugerament superior a la femenina, la diferència és molt petita (inferior a 3 punts).

En definitiva, aquestes dades assenyalen l'elevada precarietat del mercat de treball balear en general, una precarietat que a la nostra comunitat autònoma afectaria per igual a homes i dones.

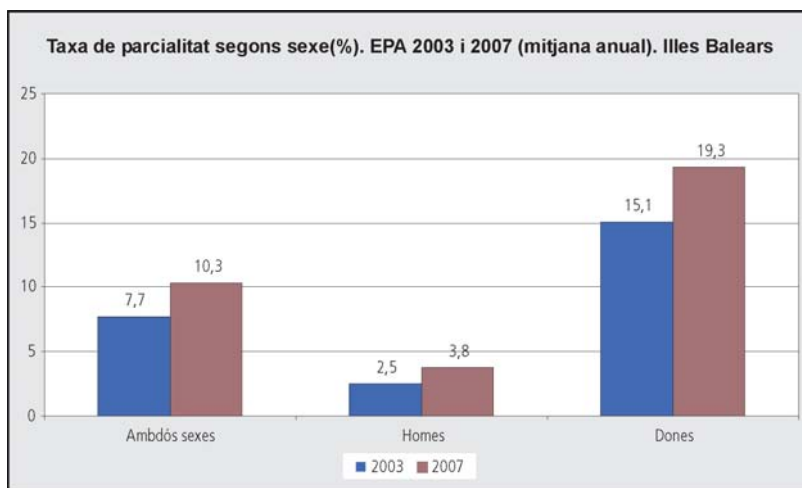
No disposem d'informació desagregada per comunitat autònoma i sexe que ens permeti calcular la denominada taxa de temporalitat extrema o percentatge de persones ocupades amb contractes temporals de durada inferior a 90 dies sobre el total d'assalariades. Aquesta manca és particularment rellevant en el cas de comunitats com la nostra on, com acabam de veure, la temporalitat és tan freqüent.

Finalment, s'ha analitzat el percentatge de població ocupada per tipus de jornada, calculant la taxa de parcialitat o percentatge de persones (homes i dones) ocupades a temps parcial sobre el total d'ocupades.

**Ocupació per sexe i tipus de jornada. Illes Balears.
Valors absoluts (en milers de persones).**

	2003 Mitjana ambdós sexes	2007 Mitjana ambdós sexes	2003 Mitjana Homes	2007 Mitjana Homes	2003 Mitjana Dones	2007 Mitjana Dones
A temps complet	397,1	455,8	246,9	284,0	150,2	171,8
A temps parcial	33,1	52,3	6,4	11,3	26,7	41,0

Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

Tal com podem veure a la gràfica anterior, la taxa de parcialitat ha augmentat de 2003 a 2007, passant de gairebé un 8% a més d'un 10% de la població. La taxa de parcialitat masculina, si bé ha augmentat lleugerament, continua sent testimonial (es manté per sota del 4% dels homes assalariats). Entre les dones, aquesta taxa ha augmentat gairebé en 1/4 part i ja se situa prop del 20% de la població femenina assalariada.

En definitiva, a les Illes Balears, com també succeeix a Espanya i a la Unió Europea (INE – Instituto de la Mujer, 2007), les dones suposen la majoria de les persones que treballen a temps parcial. Concretament, entre les persones que treballen a temps complet, entorn d'1/3 són dones i 2/3 són homes; i entre les persones que treballen a temps parcial, 1/4 part són homes i 3/4 parts són dones. És a dir, l'ocupació a temps parcial encara és, de moment, marginal en el nostre entorn, però també aquí és una modalitat de treball bàsicament feminitzada (Frau i Papi, 2005).

La parcialitat de la jornada laboral com a tret característic de l'ocupació femenina es posa també de manifest si analitzam les dades de contractació segons tipus de jornada per a cada un dels sexes. L'observatori ocupacional de l'INEM a les Illes Balears ens ha proporcionat les dades referides a l'any 2007 del nombre de contractes enregistrats i segons tres variables: tipus de contractació -indefinida o temporal-; tipus de jornada -completa, parcial i fixa discontinua- i sexe. Cal recordar que les dades de contractació de l'INEM, en fer referència als contractes enregistrats, tenen com a unitat d'observació el contracte i no la persona contractada.

Aquestes dades permeten obtenir el percentatge de contractes segons tipus de jornada per a cada tipus de contracte i segons sexe, i obtenir per a cada un dels sexes la taxa de parcialitat, entesa com el percentatge de contractació a jornada parcial sobre el total de contractació.

Si analitzam les dades relatives al nombre de contractes enregistrats a les Illes Balears l'any 2007, la primera cosa que s'ha de tenir present és que en nombres absoluts -tal com es pot veure a la taula següent- la contractació feta a homes és superior a la de les dones. Aquesta situació s'observa tant en el cas de la contractació indefinida com de la temporal. Per tipus de jornada, la preponderància de la contractació masculina sobre la femenina es pot apreciar també quan s'observen el nombre de contractes a jornada completa per a cada un dels sexes. La situació és, però, la inversa si es mira el volum de contractació a jornada parcial, i s'observa com la contractació femenina a temps parcial és molt superior a la masculina, tant en contractes indefinits com temporals.

**Contractes registrats per tipus de contracte, tipus de jornada i sexe.
Illes Balears 2007.**

Nombres absoluts		Indefinits			Temporals		
Tipus de jornada	Homes	Dona	Total	Homes	Dona	Total	
Completa	21.828	14.709	36.537	180.114	116.966	297.080	
Parcial	3.031	6.278	9.309	30.736	53.215	83.951	
Fixa discontinua	6.275	7.019	13.294			-	
Total	31.134	28.006	59.140	210.850	170.181	381.031	

% sexe/contracte i jornada		Indefinits			Temporals		
Tipus de jornada	Homes	Dona	Total	Homes	Dona	Total	
Completa	59,7	40,3	100,0	60,6	39,4	100,0	
Parcial	32,6	67,4	100,0	36,6	63,4	100,0	
Fixa discontinua	47,2	52,8	100,0				
Total	52,6	47,4	100,0	55,3	44,7	100,0	

Font: INEM. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

La distribució percentual per sexe dels diferents tipus de contracte ens mostra clarament com la contractació a temps parcial està molt feminitzada. En el cas de la contractació indefinida, on per cada 100 contractes gairebé la meitat són a dones, 1/3 part de la contractació indefinida a temps parcial s'ha realitzat a dones.

Aquesta mateixa disparitat en la proporció segons sexe s'observa a la contractació temporal: el pes de la contractació femenina és del 44,7% sobre el total i del 63,4% en el cas de la contractació temporal a temps parcial.

Font: INEM. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

La mateixa conclusió s'obté si es pren en consideració el volum que suposa sobre el total de contractació aquella a temps parcial. Tal com es mostra al gràfic, la taxa de parcialitat (calculada sobre el nombre total de contractes enregistrats) és superior en el cas de les dones. Sobre el total de contractes realitzats a dones l'any 2007, el 30% són contractes a jornada parcial mentre que en el cas dels homes el percentatge és de tan sols el 14%. El gràfic ens mostra també que tot i que el tipus de jornada majoritària en els dos tipus de contractació i per a cada un dels sexes és a temps complet, en el cas de les dones el pes percentual de la jornada a temps parcial és més elevat, especialment significatiu en el cas de la contractació temporal.

Aquestes dades reafirmen la conclusió comentada abans: mentre la contractació a temps parcial pot ser encara marginal al nostre entorn en comparació amb altres països, aquesta és una modalitat de treball bàsicament feminitzada (Frau i Papi, 2005).

Parlar de treball a temps parcial no significa només parlar de menys hores, sinó també de salaris més reduïts, majors nivells d'eventualitat i menors possibilitats de formació i ascens dins les empreses (Maruani, 2002). En aquest sentit el treball parcial és sinònim, en molts casos, de precarietat laboral.

En determinats països (fonamentalment del nord d'Europa) el treball a temps parcial apareix especialment relacionat a la maternitat i la conciliació entre la vida personal, laboral i familiar. No obstant això, dades com les aportades per M. José Frau i Natalia Papi (2005) mostren que en el cas d'Espanya les majors taxes de treball a temps parcial no les presenten les dones en edat de tenir fills/es petits/es sinó aquelles de menys de 25 i més de 50 anys. Basant-se en això suggereixen que moltes de les dones d'aquestes edats que treballen a temps parcial no ho fan voluntàriament per satisfer les seves necessitats o les seves preferències personals, sinó forçades per les condicions del mercat laboral, per les característiques de l'activitat que ocupen o per l'intent de les empreses d'arribar a una major flexibilitat interna o una reducció dels costos. Dit d'una altra manera, la relació laboral a temps parcial és més buscada pels ocupadors/es que per les empleades.

Si bé no disposam de dades que ens permetin afirmar això en el cas de les Illes Balears, cal suposar que hi pot estar passant alguna cosa molt similar.

Amb relació al treball a temps parcial, i com apunt per a la reflexió, cal recordar també que en molts casos en el nostre entorn el treball remunerat de les dones es segueix considerant una mera ajuda respecte a l'economia de la llar, el que es tradueix en valorar com més important el treball de la persona que aporta el salari principal o de major quantia (generalment, l'home) i, també, entre altres coses, en el fet que les dones ocupen en major proporció treballs a temps parcial (el que després es tradueix en prestacions per atur i jubilació reduïdes) i tenen majors dificultats per accedir als llocs de responsabilitat en igual proporció que els homes (Gago, 2006).

En aquest sentit la Comissió Europea, en el seu Informe sobre la igualtat de l'any 2007 i amb relació al treball a temps parcial, recorda que en l'aplicació de polítiques de *flexigüretat* s'han de tenir en compte les diferents repercussions en homes i dones i s'ha d'evitar que la flexibilitat sigui una cosa de dones, mantenint així els estereotips de rol i les situacions de desigualtat per accedir al mercat de treball en igualtat de condicions.

4.- La segregació per raó de gènere al mercat de treball de les Illes Balears

4.1.- La segregació horitzontal

La denominada segregació horitzontal mesura el grau de polarització o concentració de les dones o els homes en certs sectors o branques d'activitat.

La segregació no és en si mateixa discriminatòria, però sí ho és si dóna lloc a processos de segmentació del mercat de treball a partir dels quals les dones acaben de forma sistemàtica en posicions més desavantajoses dins el mercat de treball.

De fet, aquesta segregació sol valorar-se analitzant els índexs de concentració i distribució per sectors d'activitat i partint del supòsit que la feminització o alta concentració de dones en un determinat sector o branca d'activitat va en desavantatge del col·lectiu i, conseqüentment, la reducció de la segregació horitzontal sol considerar-se positiva.

Els diferents índexs de segregació s'han calculat tant per a les dades proporcionades per l'EPA com per a les d'afiliació a la seguretat social.

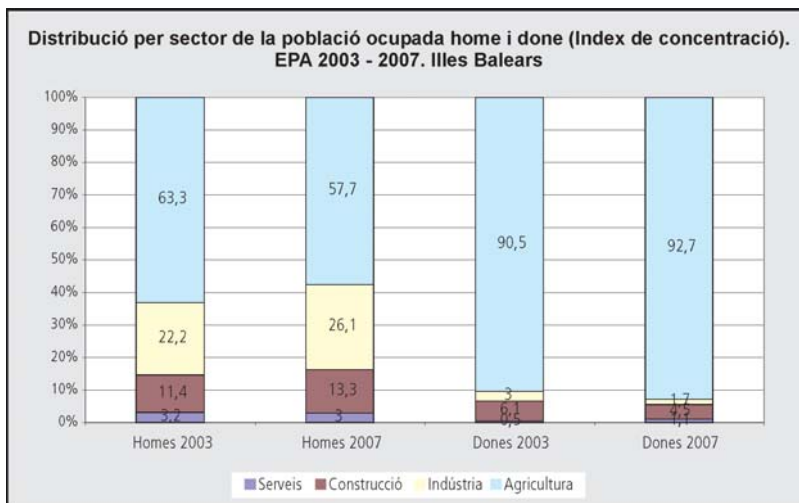
Analitzarem, en primer lloc, l'índex de concentració, el qual indica com es distribueix l'ocupació de cada col·lectiu segons els diferents sectors productius i si la població ocupada (femenina i masculina) es concentra o no en determinats sectors productius.

Ocupació per sexe i sector econòmic. Illes Balears. Valors absoluts (en milers de persones).

	2003	2007	2003	2007	2003	2007	2003	2007	2003	2007
	TI	TI	TII	TII	TIII	TIII	TIV	TIV	Mitjana	Mitjana
Ambdós sexes										
Agricultura	7,7	9,8	8,3	11,2	9,1	11,4	10,6	11,7	8,9	11,1
Indústria	37,4	44,2	38,7	46,8	40,6	54,5	41,3	49,6	39,5	48,8
Construcció	61,6	79,5	64,3	84,1	59,0	73,7	60,8	85,1	61,4	80,6
Serveis	289,7	341,3	326,5	383,0	350,7	397,4	314,7	348,6	320,4	367,6
Homes										
Agricultura	6,8	8,1	7,4	8,7	8,3	9,6	9,4	8,8	8,0	8,8
Indústria	26,9	33,7	28,8	35,2	28,9	45,9	30,5	42,3	28,8	39,3
Construcció	57,7	76,0	59,0	80,4	52,8	70,1	55,5	81,2	56,2	76,9
Serveis	150,4	161,3	162,7	178,2	173,4	183,1	155,0	158,3	160,4	170,2
Dones										
Agricultura	0,9	1,7	0,8	2,5	0,8	1,8	1,2	3,0	0,9	2,3
Indústria	10,5	10,5	9,9	11,6	11,7	8,6	10,8	7,3	10,7	9,5
Construcció	3,8	3,5	5,3	3,7	6,2	3,6	5,3	3,9	5,2	3,7
Serveis	139,3	180,0	163,8	204,8	177,3	214,4	159,7	190,3	160,0	197,4

Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

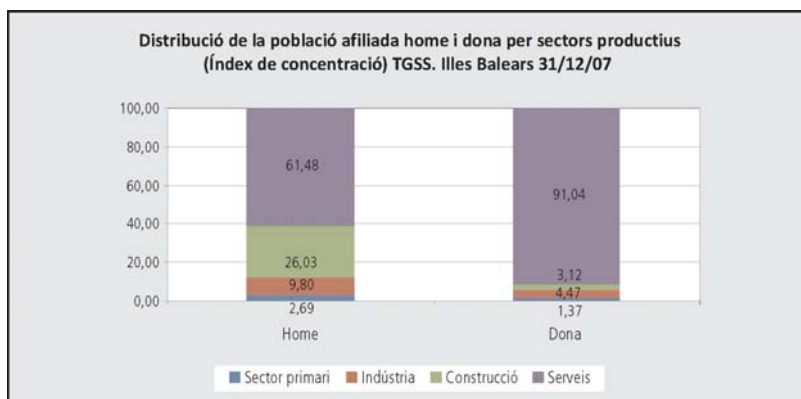
El sector serveis és, amb molta diferència, el sector productiu més important a les Illes Balears, ja que ocupa a gairebé 3 de cada 4 treballadors/es.

En el cas de les dones, aquestes dades mostren, a més a més, que la seva presència és quasi testimonial en el cas dels sectors agrícola i industrial, de manera que 9 de cada 10 dones ocupades a les Illes Balears ho estan en el sector serveis.

En el cas de les dones, aquesta altíssima concentració no sols no s'ha corregit sinó que s'ha accentuat entre els dos moments analitzats, 2003 i 2007 (a diferència del que succeeix entre els homes, la presència dels quals en indústria i construcció augmenta el 2007 respecte a 2003).

Conclusions semblants es poden extreure sobre la concentració de l'ocupació femenina en el sector serveis si s'analitzen les dades d'afiliació a la seguretat social, segons sector d'activitat i per a cada un dels col·lectius (ocupació entesa com a població afiliada, en aquest sentit el concepte de població ocupada és diferent a l'EPA). Pel que fa als homes, les dades de l'EPA i d'afiliació a la seguretat social no es corresponen exactament, i en el primer cas s'observa un major pes del sector serveis que no recull l'enquesta de població.

En qualsevol cas, aquestes dades corroboren la rellevància del sector serveis i la concentració massiva de les dones ocupades en aquest sector.

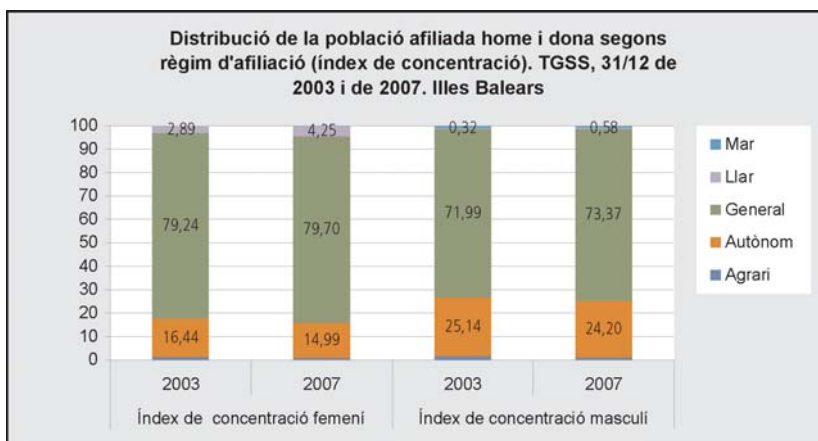
Font: INE, EPA 2007. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

L'índex de concentració per a la població afiliada s'ha calculat també tenint en compte el règim d'afiliació.

El règim general és, evidentment, el principal règim d'afiliació tant en el cas dels homes com de les dones, tot i que s'observa una major concentració entre la població femenina. De fet, la població masculina presenta més afiliacions al règim d'autònoms, amb una diferència respecte a la població femenina de poc menys de deu punts percentuals.

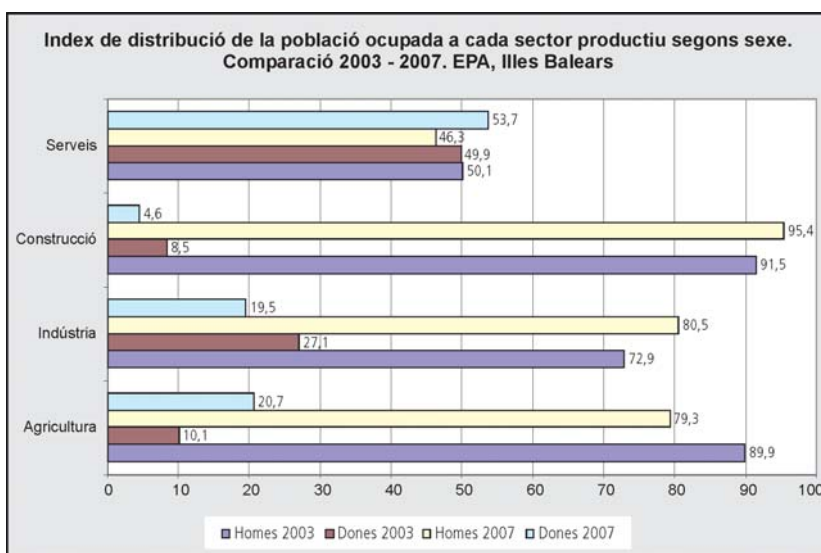
Una segona diferència entre la població masculina i la femenina és l'afiliació al règim de la llar. En el cas dels homes el percentatge és molt petit (menys de l'1%), i en el cas de les dones, tot i escàs (menys del 5%), és 5 vegades superior.

Per a les dones la distribució per règim d'afiliació de l'any 2007 presenta també poques variacions respecte a la de l'any 2003. Les variacions més significatives són el descens de la població autònoma i la major proporció, de poc més d'un punt percentual, d'afiliades al règim de la llar. En el cas dels homes aquestes variacions són també molt minses (lleuger augment de l'afiliació al règim general i lleuger descens del règim d'autònoms)

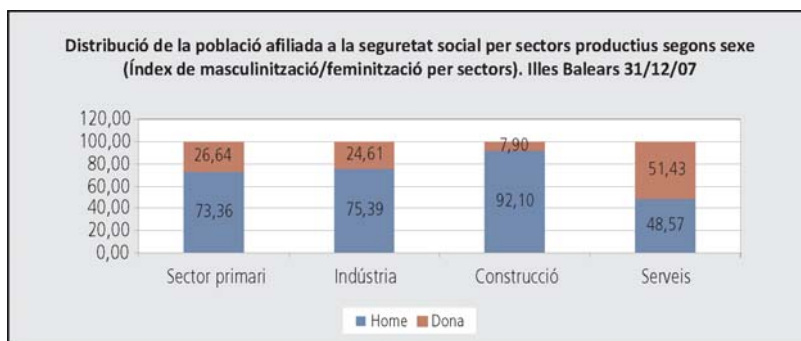

Font: TGSS, Direcció provincial a les Illes Balears. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

A continuació analitzarem l'índex de distribució per sectors, que indica si la majoria de les persones ocupades en un sector són homes o dones i permet distingir entre sectors productius "masculinitzats" i "feminitzats".

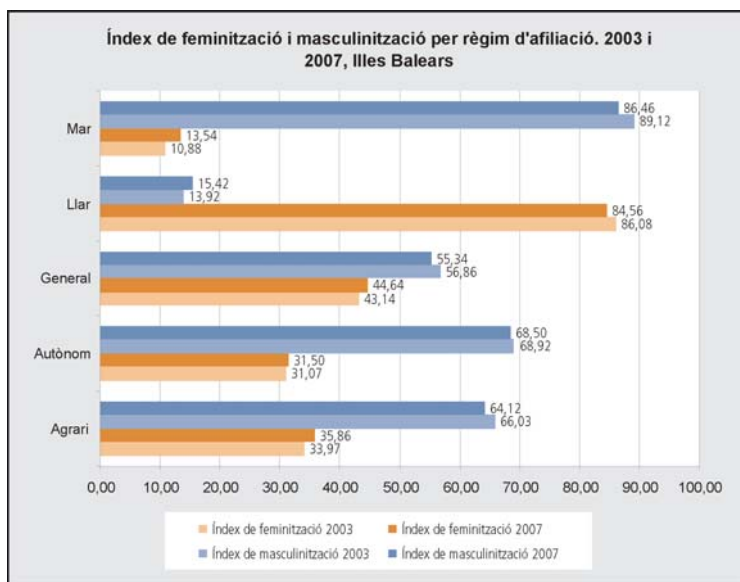
Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

Font: TGSS, Direcció provincial a les Illes Balears. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

Com queda de manifest en els gràfics anteriors, tant el 2003 com el 2007 i tant segons dades de l'EPA com d'afiliació a la seguretat social, a les Illes Balears la distribució per sexes dels diferents sectors productius mostra que el sector serveis està distribuït de manera més o menys equitativa, i els sectors de l'agricultura, la indústria i la construcció estan clarament masculinitzats.

Aquesta tendència, lluny d'atenuar-se, es fa encara més marcada amb el temps (sobretot en el cas de la indústria i la construcció).

Font: TGSS, Direcció provincial a les Illes Balears. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

Pel que fa al règim d'afiliació, el de la mar és el més masculinitzat, mentre que el règim de la llar és fonamentalment femení.

La resta de règims d'afiliació presenten una distribució menys polaritzada, encara que tant en el règim general com en el règim agrari i en el d'autònoms la població masculina és majoritària.

El que presenta una distribució més igualitària és el règim general, amb un percentatge de dones de quasi el 45%. En el cas dels règims autònom i agrari, hi ha entre tres i quatre dones de cada deu afiliats.

Si bé l'índex de feminització ha experimentat lleugers augments en tots els règims relacionats amb la major presència de la dona en el mercat de treball (excepte en el de la llar), no s'han produït canvis substancials en l'estructura del mercat de treball amb relació a la segregació horitzontal.

A més dels ja esmentats, es presenta el valor estadístic denominat índex de dissimilitud, el qual expressa la distància fins a una distribució igualitària per sexe, això és, la proporció de dones (i homes) que haurien de canviar de sector per crear una distribució igualitària (en aquest cas, un índex de signe negatiu indica la major presència masculina i un índex de signe positiu, la major presència femenina). El valor màxim seria 1, que indica la presència d'un sol sexe, i el valor mínim seria 0, que indica que homes i dones estan distribuïts per igual.

L'índex de dissimilitud presenta algunes limitacions ja que està basat en la hipòtesi que hi ha una distribució idèntica per gènere en cada sector i aquest supòsit no sempre s'ajusta a la realitat ni permet introduir-hi variacions. Tot i així, pot constituir un punt de partida útil per analitzar les desigualtats de gènere.

En tot cas, i malgrat possibles matisos en el seu ús, l'incorporem a continuació per tractar-se d'un índex actualment recomanat per l'OCDE per il·lustrar les desigualtats entre homes i dones.

Índex de dissimilitud per sectors.

	2003	2007
Agricultura	-0,80	-0,59
Indústria	-0,46	-0,61
Construcció	-0,83	-0,91
Serveis	0	0,07

Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

D'acord amb aquests resultats, podem dir que a la CAIB la màxima dissimilitud es dona en els sectors construcció i indústria, i en ambdós casos la tendència a la segregació augmenta entre els dos moments temporals analitzats. En canvi, en el cas de l'agricultura si bé existeix dissimilitud, aquesta tendeix a disminuir. El sector serveis és on hi ha una quasi absoluta similitud entre la presència d'homes i la presència de dones.

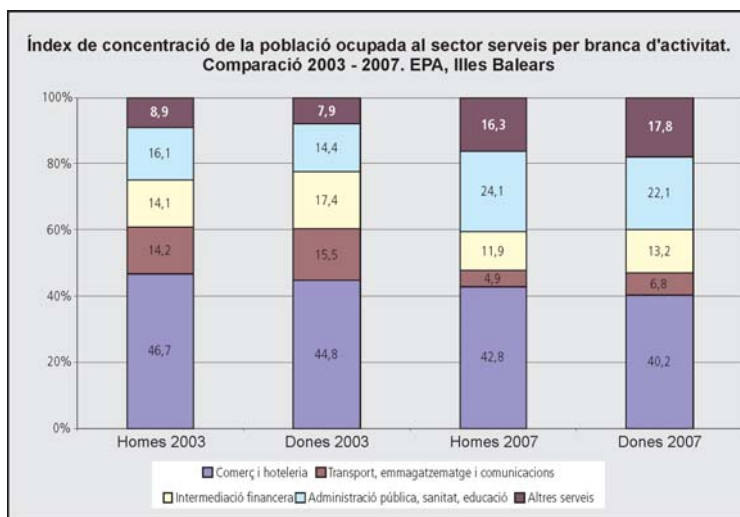
A fi de completar aquesta anàlisi, s'ha realitzat un estudi de les dades d'ocupació per branca d'activitat fent especial menció al sector serveis perquè és el sector amb una major presència en la nostra comunitat autònoma.

Ocupació per sexe i branques d'activitat. Illes Balears. Valors absoluts (en milers de persones).

	2003 Mitjana ambdós sexes	2007 Mitjana ambdós sexes	2003 Mitjana Homes	2007 Mitjana Homes	2003 Mitjana Dones	2007 Mitjana Dones
Agricultura, ramaderia, caça, silvicultura i pesca	8,9	11,1	8,0	8,8	0,9	2,3
Indústries d'alimentació, begudes i tabac; tèxtil i confecció; cuir i calçat; fusta i suro; paper, edició arts gràfiques	19,3	19,9	12,1	13,7	7,2	6,2
Indústries extractives; refinament de petroli; Indústria química; transformació de cautxú, metal·lúrgia; energia i aigua	9,8	13,5	8,1	12,3	1,6	1,3
Construcció de maquinària, material elèctric, material de transport i indústries manufactureres diverses	10,4	15,4	8,5	13,3	1,9	2,1
Construcció	61,4	80,6	56,2	76,9	5,2	3,7
Comerç i Hoteleria	143,3	155,6	74,9	76,3	68,4	79,3
Transport, emmagatzematge i comunicacions	30,5	39,7	22,7	26,3	7,9	13,4
Intermediació financera, activitats immobiliàries i serveis empresarials	41,6	55,6	22,6	29,6	19,0	26,0
Administració pública, educació, activitats sanitàries i veterinàries; serveis socials	64,6	68,1	25,9	24,5	38,6	43,6
Altres serveis; activitats de les llars i organismes extraterritorials	40,4	48,6	14,3	13,5	26,1	35,1

Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

A continuació es presenten les dades relatives a l'índex de concentració al sector serveis per branca d'activitat.

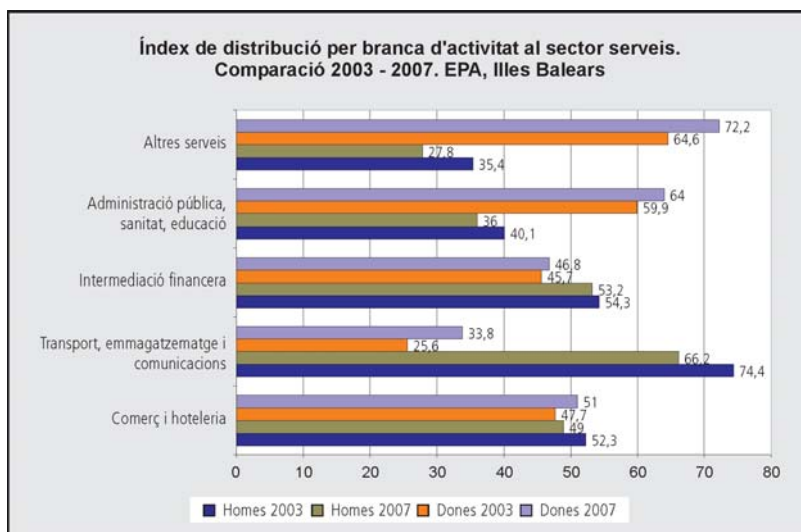

Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

Quant a la concentració, com es pot veure en el gràfic anterior, el sector serveis a les Balears presenta un alt grau de concentració al voltant de la branca d'activitat de comerç i hoteleria, la qual representa més del 40% de la població ocupada, tant entre els homes com entre les dones i tant el 2003 com el 2007.

En el cas de les dones, i per als dos moments estudiats, el segon índex de concentració més elevat correspon a la branca d'administració pública, educació, activitats sanitàries i veterinars i serveis socials, mentre en el cas dels homes el segon lloc està repartit gairebé a parts iguals entre aquesta i les branques de transport, emmagatzematge i comunicacions, i intermediació financera, activitats immobiliàries i serveis empresarials.

A continuació es presenten les dades relatives a l'índex de distribució i l'índex de dissimilitud per a les branques d'activitat del sector serveis.

Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

Índex de dissimilitud en el sector serveis.

	2003	2007
Comerç i hoteleria	-0,05	0,02
Transport, emmagatzematge i comunicacions	-0,49	-0,32
Intermediació financera	-0,09	-0,06
Administració pública, sanitat, educació	0,20	0,28
Altres serveis	0,29	0,44

Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

Ambdós índexs (de distribució i de dissimilitud) ens mostren que en les branques d'activitat de comerç i hoteleria, intermediació financera, activitats immobiliàries i serveis empresarials, la presència d'homes i dones està distribuïda de manera equilibrada.

En canvi, la branca de transports, emmagatzematge i comunicacions era clarament masculina el 2003 i ho continuava sent el 2007 (tot i que un poc menys).

Per la seva banda, administració pública, educació, activitats sanitàries i veterinàries, serveis socials i altres serveis, activitats de les llars i organismes extraterritorials estaven feminitzades el 2003 i encara ho estan més el 2007.

En definitiva, les dades analitzades ens indiquen que tot i que el sector serveis és el principal generador d'ocupació a les Illes en els dos moments analitzats, tant per a dones com per a homes, podem parlar de l'existència d'una segregació horitzontal que fa que les dones es concentrin en treballs considerats típicament femenins i els homes en treballs considerats típicament masculins.

4.2.- La segregació vertical

La segregació vertical es refereix a la posició d'homes i de dones en la jerarquia i a la mobilitat i les promocions a través d'aquesta.

Per estudiar aquesta segregació vertical hem analitzat el tipus d'ocupació exercida per homes i dones tenint en compte la classificació d'ocupacions que proporciona l'EPA i hem calculat els índexs de concentració i de distribució en cada cas.

Ocupació per sexe i tipus d'ocupació. Illes Balears

	2003 Mitjana ambdós sexes	2007 Mitjana ambdós sexes	2003 Mitjana Homes	2007 Mitjana Homes	2003 Mitjana Dones	2007 Mitjana Dones
Direcció de les empreses i de l'Administració Pública	42,1	45,7	31,4	31,2	10,7	14,6
Tècnics i professionals científics i intel·lectuals	36,5	42,2	16,9	20,6	19,5	21,6
Tècnics i professionals de suport	42,6	51,3	24,2	30,5	18,4	20,8
Empleats administratius	46,1	59,8	14,0	19,5	32,1	40,3
Treballadors de serveis de restauració, personals, protecció i venedors de comerç.	85,2	97,1	37,9	37,3	47,3	59,8
Treballadors qualificats en agricultura i pesca	9,1	9,6	8,4	7,9	0,7	1,7
Artesans i treballadors qualificats d'indústries manufactureres, construcció i mineria, excepte operadors de maquinària	82,9	96,1	76,0	92,4	6,9	3,7
Operadors d'instal·lacions i maquinària; muntadors	22,8	29,2	21,5	27,8	1,3	1,4
Treballadors no qualificats	61,3	75,7	21,8	26,9	39,5	48,8
Forces Armades	1,6	1,3	1,2	1,3	0,3	0,2

Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

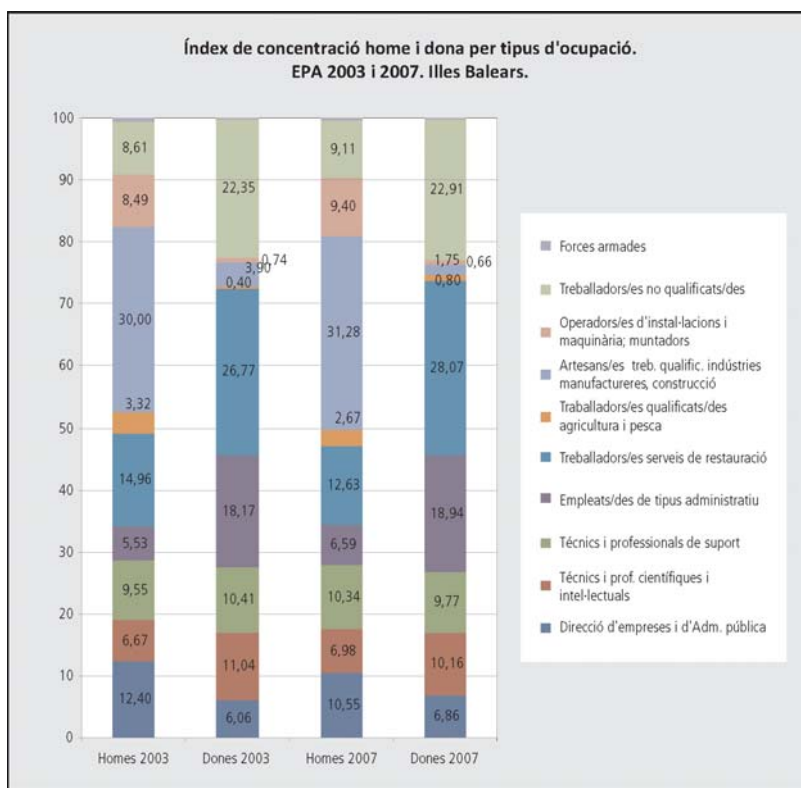
Tal com es pot veure a la gràfica següent, l'ocupació en què es concentra un major percentatge d'homes és en la d'artesans i treballadors qualificats d'indústries manufactureres, construcció i mineria, excepte operadors de maquinària, que aglutina entorn d'un 30% de la població masculina ocupada en els dos moments temporals analitzats.

L'ocupació en què es concentra un major percentatge de dones és en treballadores de serveis de restauració, personals, protecció i venedors

de comerç, que aglutina entorn d'un 26-28% de la població femenina ocupada en els períodes analitzats.

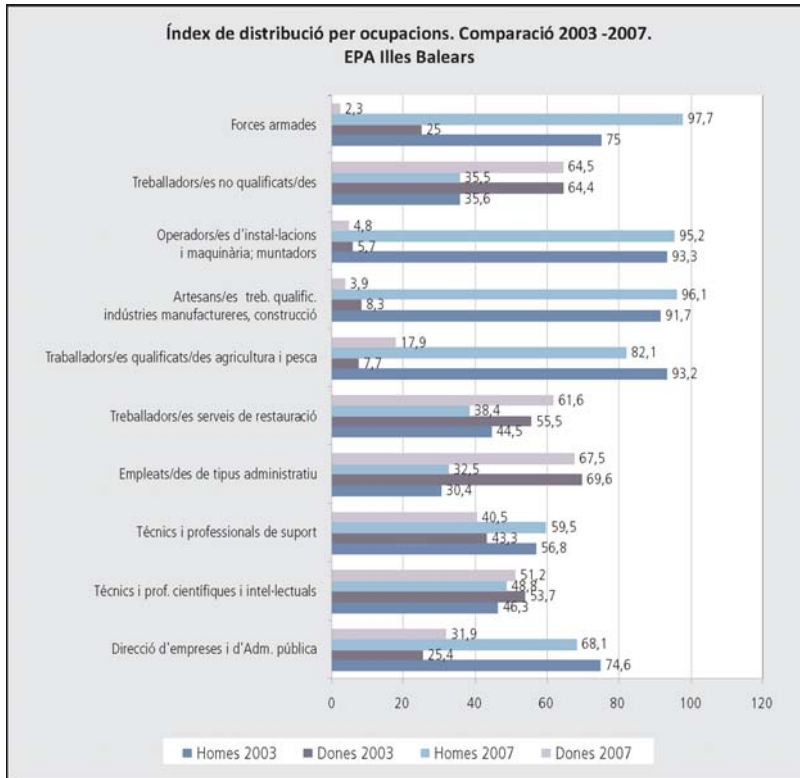
Això és: en el cas dels homes són les ocupacions relacionades amb la construcció les que provoquen una major concentració, mentre que en el cas de les dones són les ocupacions relatives als serveis personals i turístics les que generen aquesta concentració.

La presència de dones en els llocs de direcció s'ha incrementat molt lleugerament, tot i que la diferència amb els homes ha disminuït perquè el percentatge d'homes en aquest tipus de treball ha minvat poc.

Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

A continuació es presenten les dades relatives als índexs de distribució i dissimilitud per als diferents tipus d'ocupació considerats.

Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

Índex de dissimilitud per tipus d'ocupació.

	2003	2007
Direcció de les empreses i de l'administració pública	-0,49	-0,36
Tècnics i professionals científics i intel·lectuals	0,07	0,02
Tècnics i professionals de suport	-0,14	-0,19
Empleats de tipus administratiu	0,39	0,35
Treb. de serveis de restauració, personals, protecció i venedors de comerç	0,11	0,23
Treballadors/es qualificats/des en agricultura i pesca	-0,86	-0,64
Artesans/es i treb. qualif. d' indús. manufact. constr. i mineria, excepte operadors de maquinària	-0,83	-0,92
Operadors d' instal·lacions i maquinària; muntadors	-0,88	-0,90
Treballadors/es no qualificats/des	0,29	0,29
Forces armades	-0,50	-0,95

Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

Aquests índexs (de distribució i dissimilitud) ens mostren que les ocupacions treballadors/es qualificats/des en agricultura i pesca, artesans i treballadors/es qualificats/des d'indústries manufactureres, construcció i mineria (excepte operadors de maquinària), operadors d'instal·lacions i maquinària, muntadors, i Forces Armades estan àmpliament masculinitzades i tendeixen a estar-ho més en el segon moment analitzat.

Per la seva banda, les ocupacions empleats/des de tipus administratiu, treballadors/es no qualificats/des i treballadors/es de serveis de restauració, personals, de protecció i venedors de comerç són ocupacions feminitzades.

Les ocupacions tècnics i professionals científics i intel·lectuals, i tècnics i professionals de suport mantenen una distribució equilibrada entre homes i dones en els dos moments temporals analitzats.

En definitiva, les dades recopilades ens indiquen que les ocupacions en què es concentren les dones i on són majoria són aquelles que tenen a veure amb les feines de tipus administratiu, no qualificades i de serveis. Així, la predominança d'aquest tipus d'ocupacions està clarament relacionada amb la major presència de les dones en determinats sectors productius (el sector serveis d'una banda, i el sector públic per una altra). Pel que fa a aquestes dades, cal remarcar que les tres ocupacions on s'observa una major concentració de dones són ocupacions típicament femenines que presenten, en general, una posició jeràrquica baixa i que representen quasi el 70% de la població ocupada femenina l'any 2007.

D'altra banda, la presència de dones en llocs directius, si bé encara no és gaire elevada (constitueix menys d'1/3 part de les persones que ocupen llocs d'aquest tipus), s'ha incrementat entre els dos moments temporals analitzats. En qualsevol cas, en aquestes xifres aproximatives s'observa la pervivència del denominat "sostre de vidre" (Barberà, 2005; Gago, 2006) entre les dones a les Illes Balears.

També cal comentar que una de les limitacions a l'hora de manejar els índexs que s'han presentat anteriorment té a veure amb el fet que les dones s'han incorporat tardanament a certs àmbits laborals (i a certs llocs), raó per la qual se sol argumentar que les situacions no són idèntiques perquè no ho eren tampoc els punts de partida.

Per això, per avaluar adequadament la segregació vertical, seria necessari tenir informació sobre el desenvolupament de les carreres professionals d'homes i dones des del moment que varen començar a treballar per a una determinada organització, fent esment específic per tal de

demostrar les desigualtats entre persones que varen començar sota les mateixes condicions. Un exemple d'això són les corbes de supervivència en cada posició professional i la quantitat de temps passat allí (Vessuri, Canino i Raussell, 2004). Aquestes dades, encara que altament rellevants, no s'han inclòs en aquest treball per considerar que excedien els límits proposats per a aquesta anàlisi.

5.- La incorporació femenina al mercat de treball: variacions en l'ocupació femenina

La situació de les dones en el mercat de treball a les Illes Balears ha progressat lleugerament al llarg d'aquests últims cinc anys, tal com hem vist a l'hora d'analitzar les taxes d'activitat (que ha pujat un 2%), d'ocupació (que ha pujat quasi un 4%) i d'atur (que ha davallat al voltant d'un 4%), així com els diferents indicadors de segregació horitzontal i vertical. Des d'aquesta perspectiva, es pot parlar de l'existència de petits canvis en l'estructura del mercat de treball que indiquen una major participació de les dones.

Seguint la proposta d'indicadors que recull la Comissió de les Comunitats Europees en el seu informe sobre la igualtat entre homes i dones l'any 2007, el present apartat estudia l'evolució de l'ocupació (i de l'afiliació), tant femenina com masculina, i analitza les seves variacions tant en termes absoluts com relatius. La importància i l'interès metodològic de l'anàlisi de les variacions per a l'estudi de la incorporació de la dona al mercat de treball vénen determinats pel fet que aquesta incorporació ha tingut lloc en moments històrics diferents i de manera diferenciada al llarg dels anys respecte a la població masculina. Això fa que sigui problemàtic comparar les situacions actuals d'homes i dones i que sigui recomanable veure com es produeix per a cada sexe l'actual incorporació al mercat laboral.

Per a l'anàlisi de les variacions en l'ocupació s'ha considerat interessant prendre en consideració diferents variables com ara el sector i l'activitat d'ocupació, i el tipus d'ocupació i de contractació i jornada (segons sigui indefinida o temporal i a temps complet o parcial), per tal de posar de manifest quines són les condicions d'accés al mercat laboral de les dones i quines són les tendències que s'hi observen. Aquest tipus d'anàlisi es fa també a partir de les dades de l'EPA disponibles a la pàgina de l'INE per a la CAIB i a partir de les dades d'afiliació a la seguretat social proporcionades per la Direcció Provincial a les Illes Balears de la Tresoreria

General de la Seguretat Social (TGSS) i relatives a les afiliacions registrades a 31 de desembre de 2003 i de 2007, segons activitat a dos dígit (CNAE-93) i segons sexe de la persona afiliada.

L'ús de les dades d'afiliació a la seguretat social s'ha considerat pertinent perquè, com assenyala Florentina Álvarez (1996), no tan sols són un bon indicador de l'evolució de l'ocupació, sinó que a més a més les dades proporcionades són consistents amb l'EPA quant a tendència. La mateixa opinió apareix a l'informe mensual del mes de desembre de l'any 2000 del CES, a l'apartat "*El mercado laboral y sus estadísticas*" on es pot llegir que tot i que el nivell d'ocupació que s'obté de l'estadística de l'afiliació a la seguretat social és superior al de l'EPA, i a pesar que els nivells d'ocupació no són estrictament comparables, sí ho són les seves variacions. En tot cas, cal recordar que els nivells de treball assalariat de l'EPA i de les dades d'afiliació no es corresponen i que són dades no comparables entre sí.

Per al càlcul de les variacions s'ha emprat, en el cas de les dades de l'EPA, la mitjana anual, mentre que en el cas de les dades d'afiliació a la seguretat social les variacions s'han calculat, com és lògic, a 31 de desembre de l'any 2003 i de l'any 2007.

L'explotació de les dades s'ha fet de tal manera que es pogués obtenir informació sobre:

1. La importància dels diferents sectors i/o branques d'activitat en el mercat laboral de la nostra comunitat autònoma. Per determinar la importància de cada sector i branca d'activitat, s'han recollit les següents dades d'afiliació:
  - Grandària o volum del sector i/o branca d'activitat en nombres absoluts
  - Distribució percentual del total d'afiliats per sectors
  - Distribució percentual del total d'afiliats per branca d'activitat a dos dígit (CNAE-93)
  - Distribució en cada sector per branca d'activitat (concentració a cada sector segons activitat)
2. Quines són les branques d'activitat (sobre el total d'afiliats i per a cada sector) on s'observa més participació femenina; més concretament s'han calculat:
  - Nombre de persones afiliades segons sexe per sector i branca d'activitat

- Percentatge de població afiliada dona o índex de concentració masculina i/o femenina per sector i branca d'activitat
  - Distribució percentual de la població afiliada femenina per sectors
  - Distribució percentual de la població afiliada femenina per branques d'activitat
  - Distribució en cada sector de la població afiliada femenina
3. En quins sectors i branques d'activitat s'ha produït un augment de les afiliacions, de la població total, de la població masculina i, molt especialment, de les afiliacions de dones. L'augment s'analitza a partir de la determinació de les següents variacions (total, homes i dones) entre els dos períodes de temps considerats:
- Variacions 2007-2003 en nombres absoluts per activitats
  - Variacions relatives per activitats i sectors sobre el total de població afiliada
  - Distribució percentual de les noves afiliacions

El conjunt d'operacions enumerades han de permetre:

- 1) Conèixer quines són les activitats que han donat lloc a la creació de noves ocupacions i quantes d'aquestes es corresponen amb ocupació femenina
- 2) Saber quina és la importància de la participació femenina en les branques que presenten un major volum d'ocupació
- 3) Saber quina és la importància de la participació femenina en les branques que presenten un major dinamisme

Juntament amb l'anàlisi de les variacions en l'ocupació, i per tal de poder caracteritzar des d'una perspectiva de gènere l'evolució de l'ocupació, s'han calculat per a les dades d'afiliació a la seguretat social indicadors de segregació horitzontal (les dades proporcionades per la TGSS no recullen el tipus d'ocupació de la població afiliada i, per tant, no és possible l'anàlisi de la segregació vertical) tant per règim d'afiliació com per sector i branca d'activitat.

5.1.- La variació en la participació al mercat laboral segons sexe

En aquest apartat es presenten les dades generals referides a la variació en la participació al mercat de treball observada a partir de les dades

proporcionades per l'EPA, segons sexe. En el cas de la població ocupada, la informació disponible s'ha analitzat també desagregada per grups d'edat.

Pel que fa als canvis en l'activitat entre els dos moments temporals analitzats, entre 2003 i 2007 a les Illes Balears el nombre de persones actives augmentà en un 14'7% (70.000 persones), d'aquestes un 55% foren homes (38.500) i un 45% dones (31.500). En termes relatius, la variació respecte a l'any 2003 és superior entre les dones, on s'observa un creixement de la població activa del 15'7% (un 14% en el cas dels homes).

En canvi, en el cas d'Espanya, de les noves persones en actiu el 55'8% foren dones i el 44'2% homes, i el creixement relatiu fou també més gran, un 18'7%, entre les dones (un 10'1% en el cas dels homes).

Variacions en la població activa per sexe 2003-2007 (sobre la mitjana anual)

Espanya Diferència absoluta (en milers de persones)	Creixement absolut	Distribució % per sexe del creixement absolut
Home	1.173,30	44,2
Dona	1.478,50	55,8
Ambdós sexes	2.651,70	100
Diferència relativa	Creixement relatiu	
Home	10,1	
Dona	18,7	
Ambdós sexes	13,6	
Illes Balears Diferència absoluta (en milers de persones)	Creixement absolut	
Home	38,5	55,0
Dona	31,5	45,0
Ambdós sexes	70,0	100
Diferència relativa	Creixement relatiu	
Home	14,0	
Dona	15,7	
Ambdós sexes	14,7	

Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

En el cas de l'atur, entre el 2003 i el 2007 el nombre de persones aturades a les Illes Balears disminueix en un 17% (7.800 persones), de les quals un 42'3% són homes (3.300) i un 57'7% són dones (4.500).

En termes relatius, la variació respecte a l'any 2003 és superior entre les dones, on s'observa un descens de la població aturada del 18'3% (un 15% en el cas dels homes).

En el cas d'Espanya els percentatges de disminució són similars.

Variacions en la població aturada per sexe 2003-2007 (sobre la mitjana anual)

Espanya	Creixement	Distribució % per sexe del
Diferència absoluta (en milers de persones)	absolut	creixement absolut
Home	-161,2	39,5
Dona	-257,1	60,5
Ambdós sexes	-408,3	100
Diferència relativa	Creixement	
	relatiu	
Home	-16,5	
Dona	-19,5	
Ambdós sexes	-18,2	
Illes Balears	Creixement	
Diferència absoluta (en milers de persones)	absolut	
Home	3,3	42,3
Dona	4,5	57,7
Ambdós sexes	7,8	100
Diferència relativa	Creixement	
	relatiu	
Home	-15,3	
Dona	-18,3	
Ambdós sexes	-17,2	

Font: INE, EPA 2007. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

Pel que fa als canvis en l'ocupació entre 2003 i 2007, a les Illes Balears el nombre de persones ocupades augmentà en un 18'1% (77.800 persones), de les quals un 53,7% són homes (41.800) i un 46'3% són dones (36.000).

En termes relatius, la variació respecte a l'any 2003 és superior entre les dones, on s'observa un creixement de la població ocupada del 20'4% (un 16'5% en el cas dels homes).

En canvi, en el cas d'Espanya, de les noves persones ocupades el 56'4% són dones i el 43'6% són homes, i el creixement relatiu és molt més gran entre les dones (augmenta un 26% entre les dones i un 12'5% entre els homes).

Tot i que l'ocupació femenina no lidera el creixement de l'ocupació en termes absoluts, la seva importància és un fet innegable que s'observa tant en el nostre mercat de treball com en el cas d'Espanya, i que queda reflectit de manera especial en la variació relativa que s'observa per a cada un dels sexes. De fet, tant a Espanya com a les Illes Balears, la variació relativa en l'ocupació és més elevada en les dones que en els homes.

Variacions en la població ocupada per sexe 2003-2007 (sobre la mitjana anual)

Espanya Diferència absoluta (en milers de persones)	Creixement absolut	Distribució % per sexe del creixement absolut
Home	1.334,4	43,6
Dona	1.725,7	56,4
Ambdós sexes	3.060,1	100
Diferència relativa	Creixement relatiu	
Home	12,5	
Dona	26,0	
Ambdós sexes	17,7	
Illes Balears Diferència absoluta (en milers de persones)	Creixement absolut	
Home	41,8	53,7
Dona	36,0	46,3
Ambdós sexes	77,8	100
Diferència relativa	Creixement relatiu	
Home	16,5	
Dona	20,4	
Ambdós sexes	18,1	

Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

Aquest augment a les Illes Balears de la població ocupada femenina en un 20,4% en termes relatius, juntament amb el descens observat en el nombre de persones aturades que hem analitzat anteriorment, ens indica que efectivament s'està produint a la nostra comunitat un augment de l'ocupació femenina. En aquest sentit volem recordar que, tal com assenyalen Cristina Carrasco i Maribel Mayordomo (2000), una taxa d'atur baixa no implica necessàriament un nivell d'ocupació elevat, ja que una taxa d'atur baixa es pot relacionar amb una alta inactivitat. La dada significativa, per tant, a l'hora de determinar la major participació de les dones al mercat laboral és la taxa d'ocupació.

A continuació s'analitza la variació en l'ocupació tenint en compte l'edat però només per a les Illes Balears.

**Variacions en la població ocupada per sexe i edat 2003 – 2007. Illes Balears.
(sobre la mitjana anual)**

Diferència absoluta (en milers de persones)				Distribució % per sexe del creixement absolut		
	Home	Dona	Ambdós sexes	% Homes	% Dones	% Total
	Creixement absolut					
De 16 a 19	0,9	0,6	1,5	60,0	40,0	100
De 20 a 24	1,4	-0,8	0,6	233,3%	-133,3%	100
De 25 a 54	33,6	33,9	67,4	49,8	50,2	100
De 55 i més	5,9	2,3	8,2	72,0	28,0	100
Total	41,8	36,0	77,8	53,7	46,3	100
	Creixement relatiu					
Diferència relativa						
De 16 a 19	13,7	16,4	15,0			
De 20 a 24	6,4	-4,5	1,7			
De 25 a 54	17,3	24,5	20,3			
De 55 i més	19,3	13,5	17,2			
Total	16,5	20,4	18,1			

Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

Segons la variable edat s'observa un augment de l'ocupació entre 2003 i 2007 en tots els grups d'edat. A més, aquesta anàlisi ens mostra com a dada especialment positiva que l'augment de l'ocupació es dona no tan sols per al conjunt de la població sinó també en el grup d'edat dels més grans (població de 55 i més anys). Si aquesta dada és positiva, no ho és tant que en el grup d'edat més jove, és a dir, de les persones compreses entre els 16 i els 19 anys, s'observi un augment de l'ocupació, que es podria relacionar amb l'abandonament dels estudis de la població jove a la nostre comunitat.

La variació de l'ocupació femenina segons grups d'edat presenta diferències respecte a les variacions observades en la població masculina. La principal diferència s'observa en el grup d'edat dels 20 als 24 anys. En aquest grup la variació de l'ocupació per a les dones és de signe negatiu, contràriament del que s'observa en els altres grups d'edat. A la resta de grups d'edat hi ha un augment de l'ocupació femenina però amb diferències respecte al creixement masculí. En el cas de les dones, la variació relativa és major en els grups de 16 a 19 anys i de 25 a 54 anys, mentre que els

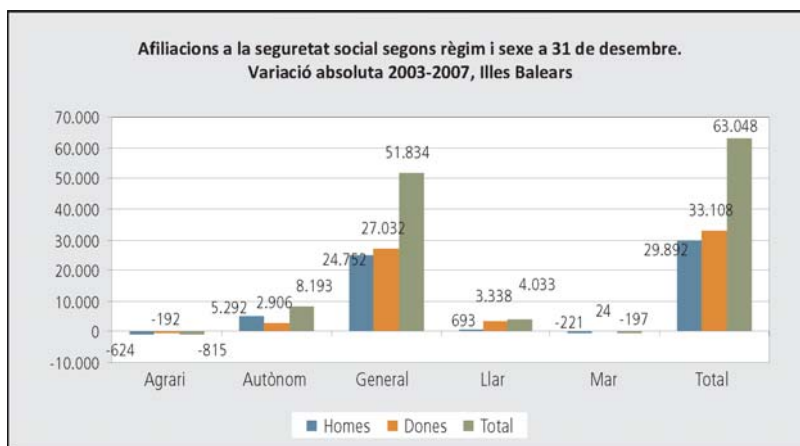
homes creixen més en el grup de 55 i més anys i presenten una variació positiva en el grup de 20 a 24 anys. La diferència en punts percentuals és especialment significativa en el grup de 25 a 54 anys, on l'augment de l'ocupació femenina en termes relatius és superior a l'increment de l'ocupació masculina en poc més de 7 punts percentuals (la variació masculina relativa és del 17,3% i la variació femenina del 24,5%).

La importància de la nova ocupació femenina en el grup d'edat de 25 a 54 anys es posa també de manifest si observem la distribució segons sexe de la nova ocupació. Com es veu a la taula anterior, la nova ocupació presenta una distribució per sexe molt igualitària, i per cada 100 noves ocupacions 50,2 corresponen a població femenina. A la resta de grups d'edat en els quals s'observa un augment de dones, la distribució és clarament favorable per a la població masculina. Aquesta situació es dona de manera especial en la població de 55 i més anys, on el pes dels homes en la distribució de la nova ocupació és del 72%. Per al conjunt de la nova ocupació, el pes percentual dels homes és del 53,6% i el de les dones és del 46,3%.

5.2 Les variacions en l'afiliació segons sexe

Les dades disponibles per a la realització d'aquest estudi i sobre afiliació al sistema de la seguretat social permeten analitzar les variacions en l'ocupació tenint en compte les variables de sexe, edat i règim d'afiliació.

Durant el quinquenni 2003-2007 el nombre d'afiliacions a la seguretat social ha augmentat en el cas de Balears en 63.048 persones. Aquest volum de noves afiliacions observades l'any 2007 suposa un increment relatiu del 18,2% respecte al nombre d'afiliacions existents al 2003. Igual que en el cas de les dades proporcionades per l'EPA, l'augment en el nombre d'afiliacions està protagonitzat per ambdós sexes, tot i que en aquest cas el percentatge de dones (52,5%) és superior al dels homes (47,4%).

Font: TGSS, Direcció provincial a les Illes Balears. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

Per règims d'afiliació, les variacions en el nombre de persones afiliades presenta valors molt diferents. Les variacions són positives en el cas del règim especial d'autònoms, el règim general i el règim especial de la llar. El règim agrari i el règim de la mar presenten un descens en el nombre total d'afiliacions. En el cas del règim de la mar, la variació és negativa en el conjunt i per a la població masculina, i és positiva en el cas de l'afiliació femenina, tot i que la variació es pot qualificar en aquest cas de residual, amb tan sols 24 observacions.

El règim general és el que presenta una variació més important en nombres absoluts, i en total les noves afiliacions són 51.834.

El règim d'autònoms ocupa el segon lloc amb 8.193 afiliacions més i el tercer lloc és per al règim especial de la llar, on s'observen un total de 4.033 noves afiliacions.

Si en termes absoluts el creixement de l'ocupació s'observa al règim general, la taula següent ens mostra que en termes relatius és el règim especial de la llar el que experimenta un major creixement. En aquest cas, les noves afiliacions suposen un augment espectacular del 85,1% respecte a les dades del 2003. En els casos del règim general i el règim d'autònoms, les variacions relatives són del 20% i del 11%, respectivament.

Variacions en l'afiliació a la seguretat social per règim i sexe 2003 - 2007.
Illes Balears

	Variació interanual absoluta			Variació interanual relativa		
	Homes	Dones	Total	% Homes	% Dones	% Total
Agrari	-624	-192	-815	-17,8	-10,6	-15,3
Autònom	5.292	2.906	8.193	10,3	12,5	11,0
General	24.752	27.032	51.834	16,8	24,1	20,0
Llar	693	3.338	4.033	105,0	81,8	85,1
Mar	-221	24	-197	-13,0	11,6	-10,4
Total	29.892	33.108	63.048	14,6	23,4	18,2

Font: TGSS, Direcció provincial a les Illes Balears. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

Per a l'anàlisi de les dades d'afiliació segons règim des d'una perspectiva de gènere hem pres en consideració la distribució percentual del creixement absolut segons sexe (feminització/masculinització del creixement) i la distribució de la nova ocupació segons règim per a cada un dels sexes (concentració de les variacions per règim de les noves afiliacions).

La distribució de les variacions per a cada un dels règims i segons la variable sexe ens mostra (vegeu taula següent) que en el règim general la nova ocupació femenina té una importància una mica més gran (52,2%) que la nova ocupació masculina (47,8%).

En el cas de l'afiliació al règim d'autònoms la distribució observada no és tan equilibrada i la majoria de les noves afiliacions (un 64,6%) són de població masculina.

La situació en el cas del règim de la llar és totalment inversa i la nova afiliació té un caràcter essencialment femení ja que el 82,8% de les noves afiliacions es corresponen a dones.

**Distribució per sexe del creixement 2003-2007 per a cada règim.
Illes Balears**

	% Creixement masculí	% Creixement femení	% Creixement total
Agrari	76,6	23,6	100
Autònom	64,6	35,5	100
General	47,8	52,2	100
Llar	17,2	82,8	100
Mar	112,2	-12,2	100
Total	47,4	52,5	100

Font: TGSS, Direcció provincial a les Illes Balears. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

De manera conseqüent amb les dades que hem vist fins ara, el règim general concentra la majoria de les noves afiliacions tant en el cas dels homes com de les dones. En el cas dels homes el 82,8% de les noves afiliacions es concentren al règim general mentre que en el cas de les dones el percentatge és semblant i és del 82,2%.

Les principals diferències entre les dues distribucions les observam en el pes corresponent al règim d'autònoms i al règim de la llar. En el cas dels homes la nova afiliació al règim d'autònoms té un pes percentual del 17,7%, un poc més del doble que en el cas de les dones (8,8%).

Per la seva banda, el règim de la llar té, com ja hem vist, una presència major en la nova ocupació femenina. Tot i que hem de destacar l'increment en el cas dels homes, l'afiliació a aquest règim continua essent fonamentalment femenina. Aquest fet es posa de manifest a la taula següent, on s'observa que en el cas de les dones aquest règim concentra el 10,1% de totes les noves afiliacions femenines, superant percentualment les noves afiliacions al règim d'autònoms (que suposen el 8,8%).

**Distribució relativa del creixement 2003-2007 per règims d'afiliació.
Illes Balears**

	% Creixement masculí	% Creixement femení	% Creixement total
Agrari	-2,1	-0,6	-1,3
Autònom	17,7	8,8	13,0
General	82,8	81,7	82,2
Llar	2,3	10,1	6,4
Mar	-0,7	0,1	-0,3
Total	100	100	100

Font: TGSS, Direcció provincial a les Illes Balears. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

L'explicació de l'augment de les afiliacions al règim de la llar està molt relacionada amb el fenomen de la immigració. Si es tenen en compte les dades d'afiliació a 31 de desembre de 2007, el 66,6% de les persones afiliades al règim especial de la llar són persones estrangeres. La importància d'aquesta afiliació estrangera es posa de manifest si es compara amb les dades corresponents al règim general i al règim d'autònoms: al règim general el percentatge de població estrangera és del 15,1% i al règim d'autònoms del 15,9%².

Una primera conclusió que es pot extreure d'aquestes dades és que, tot i els canvis que hem anat comentant, continuen existint ocupacions específiques per a les dones i que la seva incorporació al mercat de treball continua realitzant-se en una part important en sectors que podríem qualificar de marginals dintre del mercat laboral i dintre del sistema de protecció social com és el de l'afiliació al règim de la llar.

A continuació s'analitzen de manera més detallada les variacions tenint en compte el sector productiu i la branca d'activitat.

5.3.- Variacions per sectors productius i branques d'activitat segons sexe

L'estudi de les variacions en l'ocupació per sectors productius i branques d'activitat s'ha realitzat tant a partir de les dades de l'EPA com de les dades d'afiliació a la seguretat social.

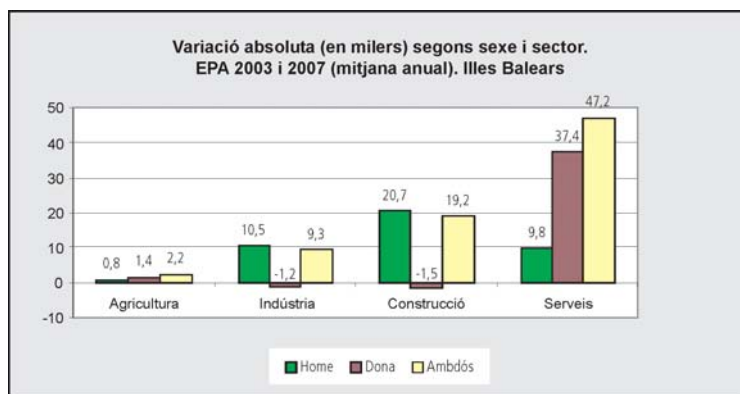
Igual que s'ha fet en els apartats anteriors, s'han calculat les variacions absolutes i les variacions relatives per al total de la població i per a cada un dels sexes.

Al gràfic següent es representen les variacions en l'ocupació en termes absoluts per a cada sector productiu i per a la població masculina i femenina.

---

2 Es pot consultar el percentatge de població afiliada estrangera sobre el total de població afiliada a la taula 1 de l'annex estadístic del document de periodicitat mensual *Apunts sobre el mercat de treball* publicat al web de CCOO Illes Balears, <http://www.ib.ccoo.es>, apartat Estadístiques de mercat de treball.

Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

Com s'aprecia al gràfic, i tenint en compte a la població total, s'observa a la nostra comunitat un augment de l'ocupació a tots i cada un dels sectors productius. L'agricultura és el sector que presenta una menor variació; respecte a l'any 2003 el nombre d'ocupacions hauria augmentat en 2.200 persones. La indústria i la construcció tenen increments més elevats i les variacions pel període de temps considerat són, en termes absoluts, de 9.300 i 19.200 ocupacions, respectivament. Però és el sector serveis el que presentaria a les Illes un major dinamisme amb 47.200 ocupacions més l'any 2007.

Variacions en la població ocupada per sexe i sector econòmic 2003 – 2007. Illes Balears.

Diferència absoluta (en milers de persones)	Ambdós sexes	Home	Dona	% Homes	% Dones	% Total
	Creixement absolut			Distribució % per sexe del creixement absolut		
Agricultura	2,2	0,8	1,4	36,4	63,6	100
Indústria	9,3	10,5	-1,2			
Construcció	19,2	20,7	-1,5			
Serveis	47,2	9,8	37,4	20,8	79,2	100
Total	77,9	41,8	36,1	53,7	46,3	100
Diferència relativa	Creixement relatiu					
Agricultura	10,0	155,6	24,7			
Indústria	36,5	-11,2	23,5			
Construcció	36,8	-28,8	31,3			
Serveis	6,1	23,4	14,7			

Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

Si es tenen en compte les variacions relatives, tal com s'aprecia a la

taula anterior, el sector serveis és el que presenta un menor creixement respecte al volum d'ocupació existent al mateix sector l'any 2003 (amb un augment del 14,7%). En termes relatius la construcció és el sector que té una variació major (31,3%) i també l'agricultura i la indústria presenten variacions relatives superiors a l'observada en el cas del sector serveis (24,7% i 23,5%, respectivament).

Si ens centram en analitzar l'ocupació femenina, la taula ens mostra com aquesta creix en dos sectors, l'agricultura (amb 1.400 noves ocupacions) i els serveis (amb 37.400 noves ocupacions), mentre que en la indústria i la construcció l'ocupació femenina presenta variacions negatives (disminueix en 1.200 i 1.500 ocupacions, respectivament). En conjunt, i tenint en compte la variació negativa en construcció i indústria, l'ocupació femenina creix en 36.100 nous llocs de feina en el període comptabilitzat.

En definitiva, el sector serveis ha estat tradicionalment un sector d'ocupació femenina i sempre ha presentat percentatges molt elevats de dones treballadores. I és aquest sector, sense cap dubte, el que protagonitza també actualment les noves incorporacions de les dones al mercat de treball. Aquest fet es posa també de manifest si analitzam les variacions relatives en l'ocupació i la distribució percentual segons sexe de les noves ocupacions al sector. Si bé l'increment relatiu de l'ocupació de les dones al sector serveis per aquests últims cinc anys no és el més elevat (23,4%), podem dir que s'ha passat de 160.000 treballadores a 197.400, i que aquest increment suposa el 79,2% del total de noves ocupacions en el sector. És a dir, per cada 10 noves ocupacions creades al sector serveis, 8 són per a dones i 2 per a homes.

De fet, la concentració quasi exclusiva del creixement en el sector serveis és la característica més rellevant de l'augment de la participació de les dones al mercat laboral. Sobre el total de noves ocupacions femenines, el sector serveis absorbeix el 96,4%, és a dir, pràcticament totes les dones que han accedit en els últims cinc anys al mercat laboral ho han fet en el sector serveis.

En definitiva les dades sobre la concentració de les variacions en l'ocupació ens mostren que la feminització del mercat de treball és un procés caracteritzat per la segregació i que aquesta sembla ser persistent. Com a element per a la reflexió cal recordar que la segregació és un fenomen que està associat a conseqüències negatives dintre del funcionament del mercat de treball ja que genera rigideses en la mobilitat entre les ocupacions.

Pel que fa als homes, l'ocupació masculina s'incrementa en el període

estudiat en tots els sectors (amb 800 noves ocupacions d'agricultura, 10.500 d'indústria, 20.700 de construcció i 9.800 de serveis). El creixement relatiu és major en els casos de la construcció (26,8%) i la indústria (36,5%), i més moderat en el cas dels serveis (14,7%) i l'agricultura (10,0%).

D'altra banda, cal dir que la nova ocupació masculina es concentra majoritàriament al sector de la construcció, seguit per la indústria i els serveis (de fet, de cada 4 noves ocupacions masculines en aquests darrers cinc anys, quasi 2 varen ésser creades en el sector de la construcció, 1 en indústria i quasi 1 en serveis).

Per branques d'activitat, aquelles que han donat lloc a la creació de més llocs de feina en el quinquenni 2003-2007 són, segons l'EPA, les següents: construcció, amb un increment absolut de 19.200 ocupacions i un increment relatiu del 31,3%, com ja hem assenyalat; comerç i hoteleria, amb 12.300 llocs de feina més i una variació relativa comparativament baixa del 8,6%; transport, emmagatzematge i comunicacions, amb 9.200 ocupacions noves i una variació relativa del 30,2%; i intermediació financera i activitats immobiliàries, amb una variació absoluta de 14.000 noves ocupacions i un increment relatiu del 33,7%.

Excepte en construcció, on tota la nova ocupació és masculina, a la resta de branques d'activitat (totes elles corresponents al sector serveis) s'observa, tal com era d'esperar, una important participació de les dones. El major percentatge d'elles es troba a comerç i hoteleria, on el 88,6% dels nous llocs de feina estan ocupats per dones. En el cas de transports, emmagatzematge i comunicacions la distribució és més equitativa, tot i que favorable per a les dones amb el 59,8% de les noves ocupacions del sector (5.500 per dones i 3.600 per a homes). En intermediació financera i activitats immobiliàries la distribució és totalment igualitària (de 14.000 noves ocupacions 7.000 corresponen a dones i 7.000 a homes).

Resumint, i segons dades de l'EPA, la participació femenina en les ocupacions del mercat laboral de les Illes durant el període de temps observat és elevada i té un major creixement i dinamisme, excepte en el cas de la construcció.

Seguint amb la proposta d'anàlisi presentada al principi del capítol, a continuació es prenen en consideració aquelles branques d'activitat que l'any 2007 presenten un major volum d'ocupació i s'analitza la participació de les dones en aquestes.

Les branques d'activitat que l'any 2007 i en valors mitjans anuals de l'EPA presenten una major volum d'ocupació són: comerç i hoteleria

(155.600 ocupats i ocupades); construcció (80.000 persones ocupades); administració pública, educació, activitats sanitàries i veterinàries i serveis socials (68.100); intermediació financera, activitats immobiliàries i serveis empresarials (55.600); i altres serveis, activitats de les llars i organismes extraterritorials (48.600).

L'índex de feminització a cada una d'aquestes cinc branques d'activitat varia de forma considerable. En el cas de comerç i hoteleria, branca en què s'observa una major nova ocupació i que està protagonitzada, com hem vist, per dones, la distribució és equitativa i el 51% de l'ocupació actual en aquesta activitat és femenina. La construcció és, com també hem vist en capítols anteriors d'aquest estudi, una branca d'activitat molt masculinitzada i la presència femenina és molt marginal, amb un pes de tan sols el 4,6%. Administració pública, educació, activitats sanitàries i veterinàries i serveis socials presenta un creixement molt baix i amb variacions positives tan sols per a les dones, i la presència de dones és elevada (per cada 100 persones ocupades 64 són dones). Intermediació financera i activitats immobiliàries és una de les branques amb major dinamisme i té una presència femenina del 46,8%. La branca altres serveis, activitats de la llar i organismes extraterritorials també presenta variacions positives únicament per a les dones, i és una activitat clarament feminitzada (les dones representen el 72,2%).

L'anàlisi dels canvis en aquestes cinc branques d'activitat entre els dos moments analitzats ens mostra que des del punt de vista de l'ocupació femenina el creixement absolut de l'ocupació s'observa principalment a comerç i hoteleria (10.900 noves ocupacions) i a transport, emmagatzematge i comunicacions (5.500). Administració pública, educació, activitats sanitàries i veterinàries i serveis socials, i altres serveis, activitats de la llar i organismes extraterritorials presenten variacions negatives en els homes i positives en les dones (500 i 900 noves ocupacions, respectivament). Com ja hem assenyalat abans, en el cas de la construcció no sols no es crea ocupació per a les dones sinó que es destrueix.

En termes relatius, la branca de comerç i l'hoteleria presenta un creixement baix, del 15,9%, fet que s'explica per l'elevat volum d'ocupació femenina existent en aquest sector l'any 2003. Per la seva banda, transport, emmagatzematge i comunicacions presenta un increment relatiu molt alt, i l'ocupació de les dones en aquest sector ha crescut respecte a l'any 2003 en un 69,6%. Intermediació financera i activitats immobiliàries i altres serveis, activitats de la llar i organismes extraterritorials presenten variacions relatives del 36,8% i del 34,5%, respectivament.

Variacions en l'afiliació a la seguretat social. 2003 - 2007. Illes Balears

	Variació interanual absoluta			Variació interanual relativa		
	Homes	Dones	Total	% Homes	% Dones	% Total
Sector primari	502	-24	478	8,7	-1,0	5,9
Indústria	-152	111	-42	-0,7	1,5	-0,1
Construcció	14.087	1.493	15.580	30,2	40,1	30,9
Serveis	14.860	28.231	43.086	11,5	22,8	17,1
Total	29.199	29.770	58.963	14,3	21,7	17,3

Font: TGSS, Direcció provincial a les Illes Balears. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

Coherents amb l'EPA, les dades relatives a les variacions en el nombre de treballadors i treballadores en situació d'alta al sistema de la seguretat social ens indiquen que el sector serveis i el sector de la construcció són els que presenten un major increment del nombre de persones afiliades. En el cas dels serveis, tal com mostra la taula anterior, la variació interanual absoluta del nombre d'afiliacions és de 43.086 i la relativa del 17,1%. En el cas de la construcció, la variació absoluta és menor, el nombre d'afiliats creix en 15.580 persones, però la variació relativa és superior i és del 30,9%.

Igual com s'observa a les dades de l'EPA, tot i que amb algunes petites diferències, l'augment de l'ocupació en la construcció és bàsicament masculí (95,4% d'homes i 4,6% de dones) mentre que en el cas dels serveis el 65,5% del creixement és femení.

Hem vist abans els canvis segons règim d'afiliació. A continuació es fa una anàlisi més detallada de la variació de l'ocupació per als dos règims d'afiliació més nombrosos, el general i l'autònom. Per realitzar aquesta anàlisi hem recollit les dades desagregades per activitat econòmica a dos dígits, segons la CNAE 93, i hem procedit de la mateixa manera que amb les dades de l'EPA, és a dir, hem analitzat en primer lloc les activitats que presenten una major variació positiva i hem estudiat la participació de les dones en les activitats més dinàmiques; en segon lloc, hem analitzat la participació de les dones en les activitats que presenten un major volum d'ocupació, per acabar analitzant quines són les activitats més dinàmiques des del punt de vista de l'ocupació femenina.

En comparació al nombre d'afiliacions enregistrades l'any 2003, les activitats que el 2007 han experimentat un major creixement en termes absoluts al règim general han estat les següents: construcció (12.037);

comerç al detall, excepte motor (3.312); hoteleria (4.072); altres activitats empresarials (6.106); educació (5.972); i activitats sanitàries, veterinàries i de serveis socials (8.408).

En totes aquestes activitats, excepte en el cas de construcció, s'observa un important pes de les noves ocupacions femenines. A hoteleria, el 79% de la nova ocupació és de dones. En el cas de les activitats sanitàries, veterinàries i de serveis socials el pes de l'afiliació femenina sobre el total de les noves afiliacions és del 77,4%. En educació, de cada 100 noves afiliacions 71 són de dones. El percentatge és una mica més baix en el cas d'altres activitats empresarials (61,9%). Pel que fa al comerç al detall, la variació en el cas de la població masculina és negativa i, per tant, tot el creixement de l'afiliació ha estat protagonitzat per les dones.

Si es prenen en consideració les variacions relatives per a cada un dels sexes el cert és que a totes i cada una de les activitats enumerades s'observa un augment relatiu del nombre d'afiliacions més elevat en el cas de les dones que en el dels homes. A continuació s'exposen per a cada una de les activitats analitzades les variacions relatives en el cas de les afiliacions de dones.

En termes relatius, el creixement més elevat del nombre de dones en situació d'alta a la seguretat social s'observa en educació, activitat en la qual es registren 4.240 noves afiliacions de dones, el que suposa un increment relatiu del 67,1%.

En el cas d'activitats sanitàries, veterinàries i de serveis socials, la variació absoluta de l'afiliació femenina és de 6.505. Aquest nombre de noves afiliacions, superior en termes absoluts, suposa un increment relatiu del 47,2%.

En el cas de la construcció, la variació relativa en el quinquenni 2003-2007 és del 44,6%, si bé aquest increment s'explica no tant pel volum de les noves afiliacions (1.180) com per l'escassa representació de l'ocupació femenina en el sector l'any 2003.

Altres activitats empresarials i hoteleria presenten valors semblants tant en termes relatius com absoluts. En el primer cas les variacions són més elevades, amb 3.778 noves afiliacions i un increment relatiu del 29,1%. A l'activitat hotelera les 3.217 noves afiliacions suposen una variació respecte de l'any 2003 del 25,4%. En el cas del comerç, on s'observen 3.690 dones més afiliades, la variació és del 18,3%.

Les dades sobre les variacions en el nombre d'afiliacions segons sexe

i branca d'activitat aporten, per tant, matisos interessants per interpretar el creixement en l'ocupació. I així s'observa que si bé el creixement total en el nombre de persones afiliades al règim general es reparteix de manera equitativa entre els dos sexes, també és cert que excepte en el cas de la construcció el creixement de les activitats que presenten un major dinamisme està protagonitzat per les dones.

Al règim especial d'autònoms les activitats que presenten variacions destacables són dues: la construcció, per una banda, i altres activitats empresarials, per l'altra. En el cas de la construcció el nombre d'autònoms augmenta en 3.343 afiliats i la variació relativa pel quinquenni és del 44,4%. En el cas d'altres activitats empresarials s'observen 2.043 afiliats més i una variació respecte al 2003 del 39,5%. En les dues activitats s'observa també una elevada variació relativa, en l'afiliació femenina, del 29,1% i del 52,2%, respectivament. La major presència de les dones en les dues activitats queda també reflectida quan s'observa la distribució percentual de les noves afiliacions segons la variable sexe. En el cas de la construcció, sobre el total de les noves afiliacions al règim d'autònoms són dones un 25,0% mentre que en altres activitats empresarials són dones un 41,6%.

L'any 2007 la construcció és l'activitat que presenta un major volum de persones afiliades, tant al règim general com al règim d'autònoms. Sobre el total de població afiliada al règim general, el 15,5% dels treballadors i treballadores està afiliat a la construcció. Per nombre d'afiliats seguirien comerç al detall, hoteleria, altres activitats empresarials, administració pública, educació i activitats sanitàries, veterinàries i serveis socials. A la taula següent es poden consultar el nombre de persones afiliades a cada una de les activitats, el percentatge que suposa l'afiliació a l'activitat sobre el total d'afiliació al règim general i el percentatge que suposen les dones a cadascuna d'aquestes activitats.

Població afiliada per branca d'activitat. 2007. Illes Balears.

Règim general	Total afiliats/des	% sobre afiliats al règim general	% de dones
Construcció	48.309	15,5	7,9
Comerç al detall	35.276	11,3	67,5
Hoteleria	31.425	10,1	50,5
Altres activitats empresarials	27.413	8,8	61,1
Administració pública	20.495	6,6	49,5
Educació	15.032	4,8	70,3
Act. sanitàries, veterinàries i serveis socials	27.784	8,9	73,1
Règim d'autònoms			
Construcció	17.697	21,3	7,8
Comerç al detall	15.954	19,2	50,4
Hoteleria	11.103	13,4	38,3

Font: TGSS, Direcció provincial a les Illes Balears. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

La taula ens mostra que la participació de les dones a les principals activitats econòmiques tenint en compte el criteri volum de població afiliada és molt elevada en general, excepte en el cas de la construcció.

L'estudi de la participació de la dona a les diferents branques d'activitat que conformen el nostre teixit productiu s'ha realitzat també per aquelles activitats que presenten un menor volum de població afiliada. Aquestes activitats s'han agrupat en tres grans categories: amb menys de 1.000 afiliats/des, entre 1.000 i 4.500 afiliats/des i entre 15.000 i 40.000 afiliats/des. Les dades relacionades amb aquest darrer grup són les que s'han vist en els paràgrafs anteriors.

En el primer grup de branques d'activitat, és a dir, aquelles que presenten un volum d'afiliació que no arriba al miler de persones, les activitats més feminitzades són: indústria tèxtil, confecció i pelleteria (règim general i règim d'autònoms); assegurances i plans de pensions; i activitats d'intermediació financera (règim general). L'índex de feminització per a cada una d'aquestes branques al règim general és, respectivament, del 55,3%, 75,1%, 58,6% i 68,7%.

En aquelles activitats amb un volum intermedi d'afiliació destacarien, pel seu índex de feminització, les següents: al règim general, activitats immobiliàries (57,7%), activitats associatives (60,6%) i activitats diverses de serveis personals (78,0%); i al règim d'autònoms, educació (59,5%),

activitats sanitàries, veterinàries i de serveis socials (51,0%), i activitats diverses de serveis personals (72,3%).

En el cas de les branques d'activitat amb més població afiliada, a les anteriorment citades (comerç al detall, altres activitats empresarials, educació i activitats sanitàries, veterinàries i serveis socials) es podria afegir la branca de preparació del cuir i fabricació de marroquineria i calçat, on s'observa un índex de feminització del 49,1%.

Amb relació a l'ocupació per branques d'activitat observada a 31 de desembre de 2007, és interessant remarcar que en el cas de les dones cinc activitats concentren el 52,2% de les afiliacions, mentre que en els homes les cinc branques d'activitat amb més afiliació concentren un percentatge de només el 39,4% de les afiliacions, el que ens mostra, una vegada més, la forta segregació horitzontal del mercat de treball pel que fa a les dones.

Per acabar amb l'anàlisi de les dades d'afiliació a la seguretat social, a continuació es presenten les relatives a les variacions observades en el nombre de dones afiliades.

Aquestes variacions s'han analitzat de manera més àmplia per tal de tenir una visió més completa del creixement de l'afiliació femenina sobre el total dels sectors productius. Això suposa que per a cada un dels sectors s'exposaran dades sobre les principals variacions observades segons branca d'activitat. Les dades fan referència tan sols a les afiliacions al règim general.

Al sector primari (activitats 01 a 05) l'augment del nombre de dones afiliades és gairebé testimonial i no supera les 150 noves afiliacions. L'activitat 01 és la que presenta una major variació absoluta amb 780 afiliats més, tot i que el nombre de dones és de tan sols 79 persones.

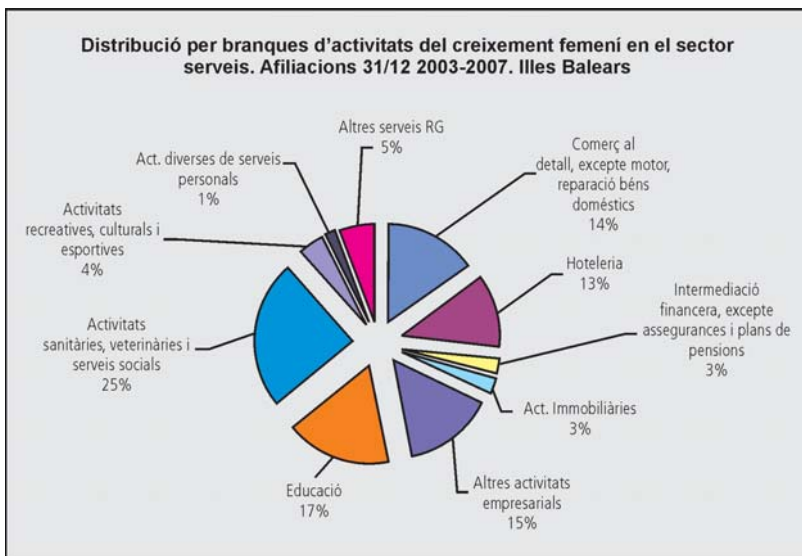
A la indústria (activitats 10 a 41) no s'observa en cap cas una variació especialment remarcable, i les activitats que presenten un creixement una mica més significatiu serien la caça, captura d'animals i repoblació cinegètica i activitats relacionades, amb 117 dones afiliades més, i l'activitat edició, arts gràfiques i reproducció de suports gravats, amb 132 dones afiliades més. Dintre de la indústria, destacarien també les variacions negatives que s'observen en la indústria de la confecció i la pelleteria, activitat que perd 130 afiliades, i la preparació del cuir, fabricació de marroquineria i calçat, on s'observa un descens en l'afiliació femenina de 254 persones.

En el cas de la construcció, com hem vist anteriorment, la variació absoluta del nombre de dones afiliades és de 1.180.

Al sector serveis (activitats 50 a 99), tal com ja hem assenyalat anteriorment, les activitats que presenten un major creixement en l'afiliació femenina són: comerç al detall, excepte motor (3.690); hoteleria (3.217); altres activitats empresarials (3.778); educació (4.240); i activitats sanitàries, veterinàries i serveis socials (6.505). Cal recordar que aquestes són ocupacions típicament femenines, és a dir, són activitats on tradicionalment la dona ha trobat un lloc de feina i que tenen una forta associació simbòlica amb rols tradicionalment assignats a les dones en el seu paper social de cuidadores i de servei i atenció als altres.

A continuació ens centrarem en el sector serveis i el règim general de cotització i analitzarem la concentració de les variacions segons activitat.

Al gràfic següent es pot observar la distribució del creixement femení del nombre d'afiliacions per branca d'activitat. Aquest gràfic ens mostra que les noves afiliacions es concentren en cinc activitats i que les activitats englobades en la categoria d'activitats sanitàries, veterinàries i de serveis socials representen el 25% del creixement de les afiliacions en el cas de la població femenina.

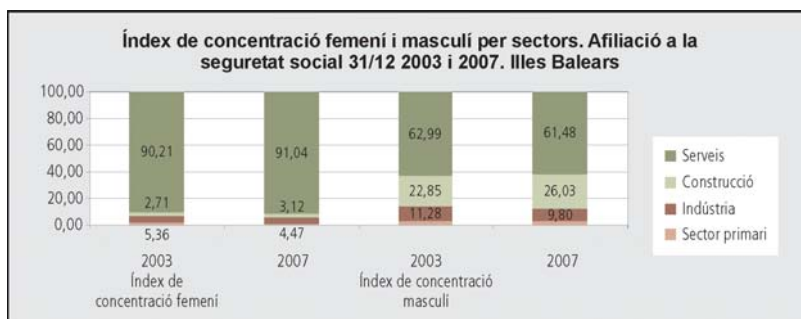
Font: TGSS, Direcció provincial a les Illes Balears. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

Un aspecte interessant per tenir en compte a l'hora d'analitzar la incorporació recent de la dona al mercat de treball, i que hem vist ja amb anterioritat, és la comparació per sexes en la concentració per branques d'activitat. Les cinc branques del sector serveis on hem vist que es produïa el creixement en l'ocupació aglutinen el 75,9% de la nova ocupació femenina, mentre que en el cas dels homes, les noves afiliacions en aquestes branques d'activitat suposen el 49,7%. Aquestes dades ens permeten concloure que tot i que s'observa en el cas dels homes una forta concentració al sector de la construcció, la població femenina presenta uns majors índexs de concentració tant en la població ocupada total com sobre les noves ocupacions, dada aquesta darrera que ens permet concloure que la segregació no sols existeix sinó que tendeix a perpetuar-se.

Un cop presentades les dades sobre variacions, cal fer-se la pregunta de quina repercussió té l'augment de l'ocupació femenina sobre l'estructura del mercat de treball de les Illes. Per contestar aquesta qüestió només cal comparar els índexs de feminització i concentració per a cada sexe. Les dades obtingudes a l'EPA s'han exposat en capítols anteriors. Pel que fa a les dades d'afiliació, a continuació es representen de forma gràfica els índexs de feminització i masculinització per sectors i els índexs de concentració masculí i femení.

Font: TGSS, Direcció provincial a les Illes Balears. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

Font: TGSS, Direcció provincial a les Illes Balears. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

L'anàlisi de les variacions en l'ocupació a partir dels índexs de concentració i feminització (tant de les dades d'afiliació com de l'EPA) ens mostra que l'estructura del mercat de treball no ha sofert variacions importants per a les dones respecte a l'any 2003, tot i haver-se produït un important augment de l'ocupació femenina. La incorporació de les dones al mercat de treball s'està fent, per tant, en condicions d'una alta segregació amb una gran terciarització i una concentració en un nombre molt reduït d'ocupacions. En aquest sentit, és interessant recordar l'opinió de Luis Garrido i Juan J. González (2005) en considerar que l'extensió dels serveis propicia una recomposició de la força de treball i comporta unes conseqüències de flexibilització i individualització de les relacions laborals que podrien afavorir l'existència de determinades condicions de treball relacionades amb la precarietat laboral.

5.4.- Característiques de la nova participació de les dones en el mercat de treball

En aquest apartat analitzam si les variacions de l'ocupació femenina responen a una estructura particular que segmentaria el mercat laboral en diferents condicions de treball atribuint llocs de feina segons el sexe.

Les condicions en què les dones s'incorporen al mercat de treball s'analitzen a partir de l'estudi de les variacions segons tipus d'ocupació, tipus de contracte i tipus de jornada.

Les dades sobre les variacions en el tipus d'ocupació es presenten tenint en compte, per una banda, aquelles ocupacions on s'observa un major increment respecte a les dades de l'any 2003 i, per l'altra, aquelles

on la variació en el nombre de dones és major. En el primer cas, s'analitza l'índex de feminització per tal de saber quina es la participació de les dones en les ocupacions que presenten un major augment absolut. En el segon cas, es calcula l'índex de concentració per ocupacions, per tal de saber quines concentren més noves incorporacions de dones al mercat de treball. Un tercer aspecte que s'ha tingut en compte és l'anàlisi de les diferències entre les variacions per cada sexe, comparant el percentatge de dones que es troben al vèrtex superior de la piràmide jeràrquica amb les que estan a la base, i comparant posteriorment aquestes dades amb els percentatges corresponents a la població masculina.

La taula següent ens mostra que en els darrers cinc anys les ocupacions que han experimentat un major augment són: empleats/des administratius/ves, treballadors de serveis de restauració i personals, artesans/es i treballadors/es qualificats/des de la indústria manufacturera, i treballadors no qualificats. Per a cada una d'aquestes ocupacions el pes percentual de les dones sobre el total de les variacions és diferent. S'observen a més dos casos extrems. Per una banda, tenim artesans i treballadors qualificats d'indústria manufacturera, on tota la nova ocupació està protagonitzada pels homes i on s'observaria un descens en l'ocupació femenina. El cas contrari s'observa a treballs de serveis de restauració i personals, on la població masculina perd llocs de feina mentre augmenta el nombre de dones ocupades. Per la seva banda, la categoria empleats/des de tipus administratiu presenta un major augment de dones (elles tenen un pes percentual del 60,2%). La presència femenina sobre el total de noves ocupacions és també elevada en el cas dels i les treballadors/es no qualificats/des, on per cada 100 noves ocupacions 64,4 són per a dones.

Com es desprèn de les dades analitzades fins ara, les ocupacions que presenten un major augment de treballadores respecte a l'any 2003 són treballadores de serveis de restauració i personals (12.500), treballadores no qualificades (9.300) i empleades administratives (8.200); entre les tres aglutinarien el 75,9% de noves ocupacions femenines, amb els següents percentatges sobre el total de les noves ocupacions: 20,8%, 31,6% i 23,5%.

En els homes la major variació absoluta s'observa en el cas d'artesans i treballadors qualificats d'indústria manufacturera, tècnics i professionals de suport, operadors d'instal·lacions i maquinària, empleats de tipus administratiu i treballadors no qualificats. És a dir, en el cas dels homes s'observa una major diversificació dels nous llocs de feina segons tipus d'ocupació i una major qualificació.

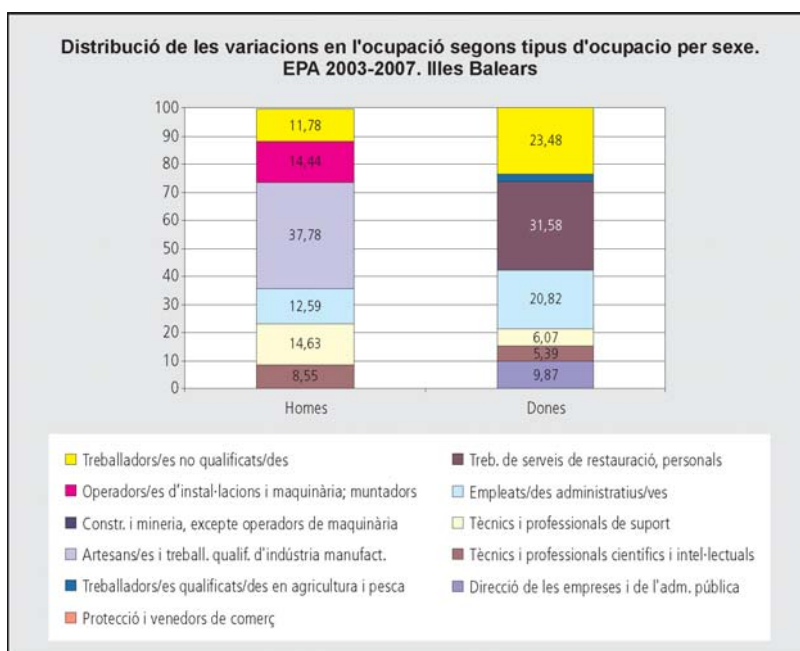
Si es comparen les dades per a les dues ocupacions més elevades en la piràmide jeràrquica i per a la més baixa s'observa que en el cas de la direcció d'empreses i de l'administració pública els homes perden ocupacions respecte a l'any 2003 i les dones en guanyen. Tècnics/ques i professionals científics i intel·lectuals augmenta per a homes i dones, tot i que més en el cas d'ells, tant en termes absoluts com si es compara amb les dades corresponents al 2003. Quant als treballadors/es no qualificats, l'augment és molt superior per a les dones en termes absoluts, però no en termes relatius on s'observen valors molt semblants al voltant del 23%, la qual cosa indica la importància que aquest tipus d'ocupació està tenint també per a l'actual inserció laboral de la població masculina.

Variacions per tipus d'ocupació 2003 – 2007. Illes Balears.
(sobre mitjana anual)

Diferència absoluta 2003-2007. Illes Balears	Ambdós sexes	Home	Dona
	En milers	En milers	En milers
Direcció de les empreses i de l'adm. pública	3,6	-0,3	3,9
Tècnics i professionals científics i intel·lectuals	5,7	3,7	2,1
Tècnics i professionals de suport	8,7	6,3	2,4
Empleats/des administratius/ves	13,7	5,5	8,2
Treb. de serveis de restauració, personals, protecció i venedors de comerç	11,9	-0,6	12,5
Treballadors/es qualificats/des en agricultura i pesca	0,5	-0,5	1,0
Artesans/es i treball. qualif. d'indústria manufact., constr. i mineria, excepte operadors de maquinària	13,2	16,4	-3,2
Operadors/es d'instal·lacions i maquinària; muntadors	6,4	6,3	0,1
Treballadors/es no qualificats/des	14,4	5,1	9,3
Forces Armades	-0,3	0,1	-0,1
Total	78,1	43,3	39,5
Diferència relativa 2003-2007. Illes Balears	%	%	%
Direcció de les empreses i de l'adm. Pública	8,6	-0,8	36,4
Tècnics i professionals científics i intel·lectuals	15,7	21,9	10,9
Tècnics i professionals de suport	20,5	26,2	13,0
Empleats/des administratius/ves	29,7	38,9	25,6
Treb. de serveis de restauració, personals, protecció i venedors de comerç	13,9	-1,6	26,4
Treballadors/es qualificats/des en agricultura i pesca	5,5	-6,2	142,9
Artesans/es i treball. qualif. d'indústria manufact., constr. i mineria, excepte operadors de maquinària	15,9	21,5	-45,9
Operadors/es d'instal·lacions i maquinària; muntadors	27,9	29,1	7,7
Treballadors/es no qualificats/des	23,5	23,4	23,5
Forces armades	-16,9	8,3	-33,3

Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

Tot i l'augment positiu en l'ocupació femenina que s'observa a les dues categories superiors, la inserció laboral de les dones s'està produint, com hem anat veient, en ocupacions típicament femenines i amb poca presència de qualificacions intermèdies. Aquest fet es posa també de manifest si es comparen les distribucions de les variacions per a cada sexe segons tipus d'ocupació (vegeu gràfic següent). El major pes en el cas dels homes és per a treballadors qualificats i artesans (37,8%) i en el cas de les dones, treballadores de serveis de restauració i personals (31,6%).

Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

Variacions de l'ocupació per sexe i tipus de contracte 2003 – 2007. Illes Balears

Diferència absoluta (en milers de persones)	Home	Dona	Ambdós sexes	% Homes	% Dones	% Total
	Creixement absolut			Distribució % per sexe del creixement absolut		
Indefinit	28,6	23,1	51,6	55,4	44,6	100
Temporal	10,0	7,8	17,8	56,2	43,8	100
Total	38,6	30,9	69,4	55,6	44,4	100
Diferència relativa	Creixement relatiu %					
Indefinit	21,4	20,9	21,1			
Temporal	16,8	18,2	17,3			

Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

**Variacions de l'ocupació per sexe i tipus de jornada 2003 – 2007. Illes Balears
(sobre mitjana anual)**

Diferència absoluta (en milers de persones)	Home	Dona	Ambdós sexes	%		% Total
				Homes	Dones	
	Creixement absolut			Distribució % per sexe del creixement absolut		
A temps complet	37,1	21,6	58,7	63,2	36,8	100
A temps parcial	4,9	14,3	19,2	25,5	74,5	100
Diferència relativa	Creixement relatiu %					
A temps complet	15,0	14,4	14,8			
A temps parcial	76,6	53,6	58,0			

Font: INE, EPA. Elaboració: Secretaria d'Ocupació i Formació (CCOO Illes Balears) i Grup d'estudis de gènere, UIB.

Per finalitzar aquest estudi, es presenten les dades relatives a les variacions en l'ocupació segons tipus de contracte i jornada laboral.

Segons tipus de contracte, tant en la població masculina com en la femenina predomina en la nova ocupació la contractació indefinida, tant en termes absoluts com relatius, i no s'observa una especial diferència per sexe en el tipus de contractació.

La situació és ben diferent si s'analitza el tipus de jornada. En aquest cas s'observa que la contractació a temps parcial ha augmentat especialment en el cas de les dones, tot i que hi ha un augment en el cas de la població masculina que, encara que no té un volum molt elevat sobre el total de variació, sí suposa un important increment relatiu, és a dir, respecte al valor observat l'any 2003. Sobre el total de noves ocupacions amb contractació a temps complet, el percentatge de dones és del 36,8% mentre que en el cas de la contractació a temps parcial el pes de les dones és molt superior i es situa en un 74,5%.

Aquestes dades juntament amb les analitzades al llarg d'aquest estudi posen de manifest que la incorporació de les dones al mercat de treball es fa en l'actualitat en condicions diferents a les dels homes i que a més existeixen situacions de segregació que comporten discriminació, és a dir, processos de segmentació del mercat de treball a partir dels quals les dones acaben de manera quasi sistemàtica en posicions menys favorables dintre el mercat de treball.

6.- Conclusions

A manera de síntesi podem apuntar les següents conclusions:

L'ocupació de les dones ha progressat lleugerament en els últims anys, inclús entre treballadores d'edat avançada.

Tot i això, continua existint una situació clarament desfavorable a les dones, en especial si es compara amb la situació dels homes.

La taxa d'activitat ens mostra com encara són al voltant de la meitat les dones que s'incorporen al mercat de treball, enfront de les 2/3 parts en el cas dels homes.

La taxa d'atur diferencial ens mostra les majors dificultats que es troben les dones que s'incorporen al mercat de treball per accedir a una ocupació.

Les taxes d'ocupació i, especialment, les característiques de contractació i tipus de jornada ens parlen de la fragilitat i la precarietat de les condicions del mercat de treball en la nostra comunitat autònoma i com aquestes condicions són encara més difícils en el cas de les dones.

Si comparam la situació de les dones a les Illes Balears i a la resta de l'Estat espanyol veiem que la situació de partida en 2003 era força millor a les Balears que a la resta de l'Estat; que entre 2003 i 2007 les distàncies s'han escurçat; i que l'any 2007 la situació a les Illes Balears continua essent lleugerament millor.

Pel que fa als canvis entre els dos moments analitzats (2003 i 2007), si alguna cosa crida l'atenció és el fet que si bé les condicions han variat lleugerament, en essència es mantenen les mateixes característiques i situacions del nostre mercat de treball i, lògicament, les mateixes dificultats per a la plena incorporació de les dones.

A més a més, aquests canvis semblen ésser bàsicament fruit de l'evolució de la situació econòmica i d'actituds i iniciatives individuals, i ens indiquen que el temps no és suficient per eliminar les desigualtats entre homes i dones, i continuen sent necessàries polítiques actives d'igualtat.

En definitiva, es posa en evidència, una vegada més, que el nostre mercat de treball no és fàcil per a ningú i les seves condicions no són especialment avantatjoses, però ho són encara menys per a les dones.

Després de l'anàlisi general i de la revisió dels índexs de segregació

(de concentració, distribució i dissimilitud), se'ns mostra igualment la persistència de la segregació horitzontal i vertical de les dones per accedir al mercat de treball, que es dona en general i també en les noves ocupacions generades en el període analitzat.

Això és, quan aconseguen accedir-hi ho fan preferentment en certs sectors i branques d'activitat que es corresponen bàsicament amb aquells tradicionalment més feminitzats i relacionats amb els rols femenins tradicionals, i es mantenen en aquelles posicions menys elevades dins la jerarquia professional, constatant-se un vegada més l'existència del denominat "sostre de vidre".

Finalment, cal remarcar que hi ha altres dades de reconeguda importància que, per raons relacionades tant amb l'extensió com amb la dificultat per accedir a les dades, no han estat inclosos en aquesta anàlisi. En aquest sentit, una part dels indicadors rellevants per aprofundir en el coneixement del mercat de treball des d'una perspectiva de gènere -proposats tant en treballs propis (Ferrer *et al.*, 2006) com en d'altres (Carrasco, 2006)- que si bé estan disponibles per al conjunt de l'Estat no ho estaven per a les diferents comunitats autònomes, per la qual cosa no els hem pogut incloure en aquesta revisió, com hauria estat el nostre desig.

7.- Referències

- Álvarez, Florentina (1996). Las estadísticas de ocupación cubren todos los ángulos del mercado laboral. *Revista Fuentes Estadísticas*, 16.
- Álvaro, Mariano (Coord.) (1994). *Propuesta de una sistema de indicadores sociales de igualdad entre géneros*. Madrid: Instituto de la Mujer.
- Barberá, Ester (2005). *Género y diversidad en un entorno de cambio*. Valencia: Universidad Politécnica de Valencia.
- Bosch, Esperanza, Ferrer, Victoria A., Gili, Margarita i Manassero, M. Antonia (1996). *Estudio sobre la situación actual de las mujeres en Baleares*. Palma: Govern Balear.
- Carrasco, Cristina (2006). *Estadístiques sota sospita. Proposta de nous indicadors d'experiència femenina*. Barcelona: Institut Català de les Dones.
- Carrasco, Cristina i Mayordomo, Maribel (2000). Los modelos y estadísti-

- cas de empleo como construcción social: la encuesta de población activa y el sesgo de género. *Política y sociedad*, 34, 101-112.
- Casas, J.I. (1994). Indicadores sobre la situación laboral de la mujer. En Mariano Álvaro (Coord.), *Propuesta de una sistema de indicadores sociales de igualdad entre géneros* (pàg. 207-279). Madrid: Instituto de la Mujer.
- Castaño, Cecilia (Dir.) (2004). *Indicadores laborales básicos de la situación de la mujer en España y sus regiones*. Madrid: Instituto de la Mujer.
- Centre de Recerca Econòmica (2006). *La dona en el mercat laboral de les Balears*. Monogràfics, 8. Palma: Centre de Recerca Econòmica.
- Comisión de las Comunidades Europeas (2007). *Informe de la comisión al consejo, al parlamento europeo, al comité económico y social europeo y al comité de las regiones sobre la igualdad entre hombres y mujeres 2007*. Bruselas.
- Comisión Europea. Dirección General de Investigación (2001). *Promover la excelencia mediante la integración de la igualdad entre géneros. Informe del Grupo de trabajo de ETAN sobre las mujeres y la ciencia*. Luxemburg: Oficina de Publicacions Oficials de les Comunitats Europees. Disponible a Internet: <<http://www.cordis.lu/rtd2002/science-society/women.htm>>.
- Consejo Económico y Social (CES) (2000). *El mercado laboral y sus estadísticas*. Estudios especiales. Informe mensual. Madrid: CES.
- Consejo Económico y Social (CES) (2006). *Economía, trabajo y sociedad 2006. Memoria sobre la situación socioeconómica laboral*. Madrid: CES.
- Consejo Económico y Social (CES) (2007). *Panorama sociolaboral de la mujer en España*. Boletín 47. Madrid: CES. Disponible a: <http://www.ces.es>
- Consejo Económico y Social (CES) (2003). *Segundo informe sobre la situación de las mujeres en la realidad socioeconómica española*. Madrid: Consejo Económico y Social.
- Escario, Pilar i Alberdi, Inés (1987). *El impacto de las nuevas tecnologías en la formación y el trabajo de las mujeres*. Madrid: Instituto de la Mujer.
- Ferrer, Victoria A., Ramis, Carmen, Bosch, Esperanza i Navarro, Capilla (2006). Definición de indicadores laborales asociados al principio de igualdad de oportunidades entre mujeres y hombres: el caso de España. *Revista de Estudios de Género La Ventana*, 24 (III), 7-56. Disponible a: <http://www.publicaciones.cucsh.udg.mx/ppperiod/laventan/index.htm>
- Frau, M. José i Papi, Natalia (2005). Mujer y mercado de trabajo. *Asparkía*, 16, 217-258.

- Gago, Cándida (2006). *Atlas de las mujeres en el desarrollo humano*. Madrid: Ediciones SM.
- García Díaz, M. A., Martín Urriza, C. i Zarapuz Puertas, L. (2007). *Situación de la economía española. Presupuestos generales del Estado 2008*. Madrid: Confederación Sindical de Comisiones Obreras.
- Garrido Medina, Luis i González, Juan Jesús (2005). Mercado de trabajo, ocupación y clases sociales. En J. J. González i M. Requena (2005), *Tres décadas de cambio social en España*. Madrid: Alianza.
- Grañeras, Mercedes (2003). *Trayectorias personales y profesionales de mujeres con estudios tradicionalmente masculinos*. Madrid: CIDE/Instituto de la Mujer.
- Homs, O., Ruiz, K. i Ingla, A. (1989). *Perspectivas del empleo femenino*. Madrid: Instituto de la Mujer.
- Instituto de la Mujer (2004). *Guía para la incorporación de la perspectiva de género*. Madrid: Instituto de la Mujer.
- Instituto Nacional de Estadística (2008). *Encuesta de población activa*. Disponible a: <http://www.ine.es>
- Instituto Nacional de Estadística (INE) - Instituto de la Mujer (2006). *Mujeres y hombres en España 2006*. Madrid: Instituto Nacional de Estadística e Instituto de la Mujer.
- Instituto Nacional de Estadística (INE) - Instituto de la mujer (2007) *Mujer y hombre en España 2007*. Madrid: Instituto Nacional de Estadística e Instituto de la Mujer.
- Lafuente, M. J., Barberá, Ester i Sarrió, Maite (1998). *Mujeres, éxito laboral y apoyo familiar*. Valencia: Promolibro.
- Mari-Klose, M. i Nos, A. (1999). *Itinerarios vitales: educación, trabajo y fecundidad en las mujeres*. Madrid: CIS.
- Martínez, M. (1992). *Mujer, trabajo y maternidad*. Madrid: Instituto de la Mujer.
- Maruani, M. (2002). *Trabajo y empleo de las mujeres*. Madrid: Fundamentos.
- Maruani, M. (2000). De la sociología del trabajo a la sociología del empleo. *Política y Sociedad*, 34, 9-17.
- Organización Internacional del Trabajo (OIT) (2008). *Tendencias mundiales del empleo de las mujeres*. Ginebra: OIT. Disponible a: <http://www.ilo.org/publns>
- Poal, Gloria (1993). *Entrar, quedarse, avanzar*. Madrid: S. XXI.

- Prieto, Carlos (1999). Los estudios sobre mujer, trabajo y empleo: caminos recorridos, caminos por recorrer. *Política y Sociedad*, 32, 141-149.
- Salvà, Francisca, Bosch, Esperanza, Ferrer, Victoria A. i Ramis, Carmen (2002). Psychosoziale aspekte bei der wiedereingliederung junger spanischer frauen in den arbeitsmarkt. En L. Hermes, A. Hirschen i I. Meissner (Hrsg.). *Gender und interkulturalität. Ausgewählte beiträge der 3. Frauen –/Gender – Forschung in Rheinland Pfalz* (pp. 197-204). Tübingen: Ed. Stauffenburg Verlag.
- Torns, Teresa, Carrasquer, Pilar i Romero, A. (1995). *El perfil socio-laboral del paro femenino en España*. Madrid: Instituto de la Mujer.
- Vessuri, H., Canino, M. V. i Raussell, M. (2004). *Desarrollos metodológicos para la inclusión de la variable género en la construcción de indicadores de ciencia, tecnología e innovación en la región iberoamericana*. Red Iberoamericana de Indicadores en Ciencias y Tecnología. Organización de Estados Americanos (OEA).

